

قانون اوقاف

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و انتشارات
وابسته به سازمان اوقاف و امور خیریه

چاپ هفتم: تابستان ۱۳۹۶
شمارگان: ۱۰۰۰۰ نسخه

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار
معاونت اوقافی، حقوقی و امور مجلس است

چاپخانه، انتشارات، پخش و فروشگاه:

کیلومتر ۵ جاده مخصوص کرج، نبش سه راه شیشه مینا، تهران ۱۳۹۷۸۱۵۳۱۱
تلفن: (چهار خط) ۴۴۵۱۳۰۰۲، نمابر: ۴۴۵۱۴۴۲۵، انتشارات و فروشگاه: ۴۴۵۲۹۶۰۱
تلفن پخش: ۴۴۵۱۴۴۱۱، تلفکس پخش: ۴۴۵۱۴۴۲۵

سازمان اوقاف و امور خیریه:

تهران، خیابان نوفل لوشاتو، ساختمان مهر، معاونت اوقافی، حقوقی و امور مجلس
شماره تماس: ۶۴۸۷۱۱۵۰
سایت سازمان: www.oghaf.ir

فهرست مطالب

۱. مقدمه چاپ ششم ۹
۲. مقدمه چاپ هفتم ۱۳

فصل اول- قوانین

۱. قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه
(مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲) ۱۷
۲. طرح توجیه ادارات اوقاف و امور خیریه در خصوص نظارت
بر اعمال متولیان موقوفات ۲۷
۳. قانون استفساریه تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات
سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳
(مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۸ و ۱۳۷۹/۶/۱۳) ۳۳
۴. لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه و تجدید
انتخاب متولیان و امناء و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد
(مصوب ۱۳۵۸/۲/۴ شورای انقلاب اسلامی) ۳۵

۵. قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

(مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸) ۳۹

۶. قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

(مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵) ۴۱

۷. قانون الحاق دوبتصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد

فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹) . . ۴۵

۸. قانون استفساریه تبصره ۵ الحاقی به ماده واحده قانون ابطال اسناد

فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۹) . ۴۷

۹. قانون تفسیر قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

مصوب ۱۳۷۱ (مصوب ۱۳۹۱/۵/۱۱) ۴۹

فصل دوم- آیین نامه ها و مصوبات

۱. آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف

وامور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰) ۵۳

۲. دستورالعمل مربوط به تعاریف و اصطلاحات مندرج در آیین نامه

اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه. ۷۹

۳. آیین نامه کیفیت تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق سازمان

اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰) ۸۵

۴. آیین نامه نحوه انتخاب و برکناری، شرایط و حدود اختیارات

و وظایف امین، یا هیأت امنای اماکن مذهبی و موقوفات

(مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰) ۹۹

۵. آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی

(مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰) ۱۰۷

۶. آیین نامه اجرایی لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال

موقوفه (مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۷) ۱۱۳

۷. آیین نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

(مصوب ۱۳۶۳/۹/۷) ۱۱۷

۸. آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی

موقوفه (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳) ۱۲۷

۹. اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و

اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ (مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۱۵) . ۱۳۵

۱۰. اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و

اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۰/۸/۲) ۱۳۷

۱۱. اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و

اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۸) ۱۴۳

۱۲. اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و

اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) . ۱۴۵

۱۳. ادغام جنبش ملی نیکوکاری در سازمان اوقاف ۱۴۹

۱۴. مصوبه شورای عالی اداری درباره تفکیک امور حج و زیارت

از سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ۱۵۱

فصل سوم- برخی از قوانین و مقررات مرتبط

۱. آیین نامه مستثنی شدن... ۱۵۵
۲. موادی از قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴). ۱۵۷
۳. موادی از قانون اصلاح قانون مالیات های مستقیم (مصوب ۱۳۹۴/۴/۳۱). ۱۵۹
۴. مختصری از ماده ۱۰۱ اصلاحی قانون شهرداری ها (مصوب ۱۳۹۰/۱/۲۸). ۱۶۱
۵. نظریه فقهای شورای نگهبان. ۱۶۳
۶. موادی از قانون تعیین تکلیف وضعیت ثبتی اراضی و ساختمان های فاقد سند رسمی (مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۰). ۱۶۵
۷. موادی از آیین نامه اصلاحی ماده ۱۳۹ اصلاحی قانون مالیات های مستقیم (مصوب ۱۳۹۵/۵/۱۰). ۱۶۷
۸. موادی از قانون اصلاح قانون معادن (مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲). ۱۶۹
۹. نظریه فقهای شورای نگهبان. ۱۷۳
۱۰. آیین نامه کمک به احداث مساجد، مصلاها و مدارس علمیه به عنوان هزینه قابل قبول (مصوب ۱۳۸۷/۷/۲۳). ۱۷۵

مقدمه چاپ ششم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي اوقف لعباده الارض والسموات
وهو ملقى النيات الخيرات والمبرات مبدل السيئات برحمته الحسنات
والصلوة والسلام على أشرف مجرى الصدقات
وعلى اله المعصومين خير فاعل الباقيات الصالحات
وبعد الحمد والصلوات

آنگاه که اندیشه احسان و انجام امور خیر خصوصاً امور عام المنفعه با روح جاودانگی که در ذات بشر قرار گرفته تلفیق می گردد، شاهد خلق یک نهاد خیریه با وصف تأییدی خواهیم بود که نیت شخص نیکوکار را الی الابد ساری و جاری می سازد. بر همین مبناست که گفته می شود مسئله وقف حتی به صورت «لایباع ولا یوهب ولا یورث» و با اسقاط حق تصرفات اربعه نیز در بسیاری از جوامع قابل مشاهده است و هم از این روست که عده ای بر آن شده اند که وقف در اسلام یک حقیقت عرفیه داشته و جنبه تأسیسی ندارد. اما نکته ای که در مسئله وقف همواره باید مدنظر باشد بررسی این موضوع

است که فکر احسان و امر خیر در چه زمانی و در کدام جامعه به کالبد وقف دمیده شده است. در واقع این مسئله را که وقف به عنوان یک شکل و یک ابزار همواره وجود داشته و در اذهان بشر بوده را می‌پذیریم، اما بر آنیم که جنبه لاهوتی وقف از وحی و شریعت به تدبیر آدمی انشا گردیده و آدمی نیز به حکم فطرتی خیر خواه و الهی آن را به جان و دل پذیرفته است. لذاست که در تمامی ادیان الهی، ما با شکل متعالی تری از وقف روبرو هستیم و این تعالی را البته باید در دین خاتم به غایت خود یافت. بی شک اوج پیشرفت‌های علمی مسلمانان در عصر شکوفایی اسلامی را باید مدیون اوقاف آن زمان دانست. اوقافی که مدارس علمیه، بیمارستان‌ها، کتابخانه‌ها و تمامی عقبه سخت افزاری امپراطوری علمی اسلامی را پشتیبانی و حمایت می‌نمود. پس بجاست اگر گفته شود که جایگاه وقف در اسلام، اداره جامعه انسانی با تمام جوانب آن است.

در تعاریف فقهی که از وقف صورت گرفته به روایات متواتر در این خصوص استناد گردیده و عبارت «حبس الاصل و تسبیل المنفعه» که تضمین پایداری و بقای همیشگی موقوفات و خیرات و حسنات آن می‌باشد را در یک اجماع غالب مبنای تعریف وقف به شمار آورده‌اند.

به کار رفتن تعبیری چون «باقیات الصالحات» و «صدقۀ جاریه» در آیات و روایات ما، غیر از آنکه دوام وقف را مدنظر قرار داده، بیانگر نوع نگرش اسلام به این نهاد مقدس و اهمیتی است که برای آن در تأمین زندگی دنیوی و تضمین حیات اخروی قایل است.

این پایداری و دوام نهاد وقف و به تبع آن جاری بودن حسنات آن را باید سوای قواعدی که وصف تأیید را لازم و واجب فرض نموده، مدیون متولیان و مدیران موقوفات دانست که به مثابه امنای واقفین و شریک در اجور حسنه ایشان، اجرای هر چه به‌ترینات و نگهداری اصل موقوفه را اولویت امور خود قرار داده‌اند.

و هم از این جهت است که تشکیلات اوقاف به عنوان متولی عام از ایام

ماضی تا به حال همواره مورد توجه قرار گرفته و لزوم وجود آن، جهت اداره امور موقوفات و نظارت و رسیدگی به کلیه اموال و وجوهی که نیت صدقه جاریه بر آنها مترتب است مورد توجه قرار گرفته و به عنوان تضمین بقای این نهاد مقدس در هر دوره ای از تاریخ اسلامی در نظر گرفته شده است.

در این خصوص شکل گیری ساختار جدید حکومت در ایران پس از مشروطه و ایجاد نهاد مقتن و لزوم تعیین و تصویب قوانین جهت نظم و نسق امور پیچیده اجتماع امروز و طرح مسائلی نظیر تقابل سنت و مدرنیته، نه تنها موجبات کم رنگ شدن لزوم احیای این سنت دیرینه نگردید که از اولین قوانین مصوب کشور در سال ۱۲۸۹ هـ. ش (۱۳۲۸ هـ. ق) قانون وزارت معارف و اوقاف می باشد که تشکیلات اوقاف را در زمره یکی از هفت نهاد مرجع دولتی آن زمان قرار می داد.

پس از آن در تمام ادوار تقنینی شاهد اختصاص قسمتی از قوانین جدید به این حوزه بوده ایم تا جایی که امروز حضور نهاد وقف و توابع آن در قوانین مرجع نظیر قانون اساسی، مدنی، آیین های دادرسی و نیز قوانین و آیین نامه های متعدد ثبتی، قوانین و مقررات وزارتخانه ها و سازمان های دولتی و نهادهای عمومی مختلف، علاوه بر در نظر گرفتن پنج دوره قانون گذاری در خصوص مجموعه تشکیلات اوقاف، نشان از حجم بالای قوانین موجود در این حوزه دارد.

با وجود چنین مجموعه ای از قوانین و مقررات متنوع، اهمیت تنقیح قوانین در حوزه وقف نیز روشن می گردد و لزوم بررسی و تدوین مجموعه ای منسجم که در بر دارنده نیازهای قانونی دست اندرکاران حوزه وقف بوده و برای محققین و سایر افرادی که مشتاق پژوهش در این حوزه هستند مفید واقع گردد، بیش از پیش آشکار می شود و ما را بر آن می دارد تا دست به گردآوری مجموعه ای از قوانین کاربردی در این حوزه بزنیم که البته در این خصوص تلاش هایی از سنوات گذشته صورت پذیرفته که جای بسی تقدیر و تشکر دارد.

مجموعه حاضر که حاصل تلاش وزحمات همکاران محترم در سازمان اوقاف وامور خیریه می باشد پس از الحاق مصوبات واصلاحات جدید وحذف برخی موارد منسوخ به صورت دقیق مورد تنقیح قرار گرفته ومتعاقب استقبال فراوانی که از چاپ قبلی این مجموعه صورت پذیرفت وموجب نایاب شدن آن گردید، برای نوبت ششم به زیور طبع آراسته می گردد. امید که مورد حسن بهره برداری قرار گرفته وراهگشای همکاران ودوستان حوزة وقف باشد.

والحمد لله

علی محمدی

نماینده ولی فقیه وسرپرست سازمان اوقاف وامور خیریه

مقدمه چاپ هفتم

بسم الله الرحمن الرحيم

نظر به اهمیت سنت حسنه وقف در فرهنگ اسلامی - ایرانی و احساس نیاز جامعه حقوقی کشور، متولیان، قضات و دست اندرکاران امر وقف و عموم مردم به قوانین و مقررات وقف و همچنین اتمام چاپ ششم کتاب قانون اوقاف باعث شد، مجموعه حاضر که حاصل تلاش همکاران محترم سازمان اوقاف و امور خیریه می باشد پس از الحاق مصوبات و اصلاحات جدید برای نوبت هفتم به زیور طبع آراسته و در اختیار قرار می گیرد.

امید است مورد بهره برداری بهینه قرار گرفته و راهگشای همکاران و علاقه مندان حوزه وقف باشد و از آرایه نظرها و پیشنهادهای مخاطبان محترم در ارتقاء کیفی مجموعه بهره مند گردیم.

علی محمدی

نماینده ولی فقیه و رئیس سازمان اوقاف و امور خیریه

فصل اول

قوانین

قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲)

ماده ۱

از تاریخ تصویب این قانون، سازمان اوقاف به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه^۱ تغییر نام می یابد و امور ذیل به عهده این سازمان واگذار می گردد:

۱. اداره امور موقوفات عام، که فاقد متولی بوده یا مجهول التولیه است و موقوفات خاصه در صورتی که مصلحت وقف و بطون لاحق و یا رفع اختلاف موقوف علیهم متوقف بر دخالت ولی فقیه باشد.^۲

۱. به موجب مصوبه شماره ۴۶۲/دش مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵ شورای عالی اداری، کلیه امور مربوط به حج و زیارت از سازمان حج و اوقاف و امور خیریه منفک و به سازمان حج و زیارت واگذار شد (متن کامل این مصوبه در صفحه ۱۴۸ درج شده است).

۲. حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (ره) در رابطه با این بند و تبصره یک همین ماده، در تاریخ ۱۳۶۳/۱۰/۲۵ اجازه تصدی اموری که مربوط به ولی فقیه است را در سازمان حج و اوقاف و

۲. اداره امور اماکن مذهبی اسلامی، که ترتیب خاصی برای اداره آنها داده نشده است، به استثنای مساجد و مدارس دینی و تکایا.
۳. اداره امور مؤسسات و انجمن های خیریه ای که از طرف دولت یا سایر مراجع ذی صلاح به سازمان محول شده یا بشود.
۴. اداره مؤسسات و انجمن های خیریه ای که به تشخیص دادستان محل فاقد مدیر باشد (تا تعیین تکلیف از طرف دادگاه)، ضمّ امین در مؤسسات و انجمن های خیریه ای که به تشخیص دادستان محل، مدیر آن فاقد صلاحیت باشد (تا تعیین تکلیف از طرف دادگاه) و همچنین است در صورت نبودن یا عدم صلاحیت ناظر (در مواردی که ناظر پیش بینی شده باشد).
۵. انجام امور مربوط به گورستان های متروکه موقوفه ای که متولی معین ندارد و اتخاذ تصمیم لازم در مورد آنها.
۶. کمک مالی در زمینه تبلیغ و نشر معارف اسلامی.
۷. اثاث باقیه، محبوسات، نذور، صدقات و هر مال دیگری که به غیر از عنوان وقف برای امور عام المنفعه و خیریه اختصاص یافته در حکم موقوفات عامه است و چنانچه فاقد متولی و متصدی باشد با اذن ولی فقیه تحت اداره و نظارت سازمان اوقاف و امور خیریه قرار خواهد گرفت. رعایت مفاد اسناد تنظیمی مربوط به این اموال و رقبات اعم از وصیت نامه و حبس نامه و سیره جاریه در اداره امور و مصرف عواید آنها ضروری خواهد بود.^۱
- تبصره ۱:** سرپرست سازمان باید از طرف ولی فقیه، مجاز در تصدی اموری

امور خیریه به نماینده امام و سرپرست سازمان مزبور صادر فرمودند. همچنین مقام معظم رهبری نیز علاوه بر اذن فوق، اجازه اجرای بند هفت و تبصره سه ماده یک قانون اوقاف را در حدود موازین شرع، طی نامه شماره ۱/۱۸۷۳۶- مورخ ۱۳۷۶/۱/۲۳- به نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه صادر فرمودند.

۱. بند هفت و تبصره سه ذیل آن به موجب قانون «الحاق یک بند و یک تبصره به ماده یک قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه» به عنوان ماده واحده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ دوازدهم اسفند ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

که متوقف بر اذن ولی فقیه است، باشد.

تبصره ۲: بقاع متبرکه حضرت رضا علیه السلام و حضرت احمد بن موسی (شیراز) و حضرت معصومه و حضرت عبدالعظیم علیه السلام و موقوفات مربوط به آنها که متولی خاص نداشته باشد و موقوفاتی که برای اداره هر کدام آنها از طرف ولی فقیه، نایب التولیه تعیین شده یا بشود، از شمول این قانون مستثنی است و در غیر این صورت اداره آنها با سازمان خواهد بود.

تبصره ۳: سازمان اوقاف و امور خیریه در صورت نیاز در مورد رقبات و اموال موضوع بند هفت بالا با تأیید نماینده ولی فقیه و سرپرست آن سازمان، به منظور جلوگیری از تعدی و تفریط در اداره آنها نسبت به نصب امین یا هیأت امنا اقدام خواهد کرد.

ماده ۲

از تاریخ تصویب این قانون سازمان اوقاف از نخست وزیری منتزع و اداره امور حج و زیارت اماکن متبرکه اسلامی خارج از کشور و امور اوقاف، تحت عنوان سازمان حج و اوقاف و امور خیریه وابسته به وزارت ارشاد اسلامی اداره می شود.

ماده ۳

هر موقوفه، دارای شخصیت حقوقی است و متولی یا سازمان حسب مورد نماینده آن می باشد.

ماده ۴

متولی موقوفه کسی است که به موجب مفاد وقفنامه و مقررات قانون مدنی یا این قانون، واجد این سمت باشد. در مورد اعتراض اشخاص با رعایت مواد ۱۴ تا ۱۷ این قانون اقدام خواهد شد.

تبصره ۱: موقوفاتی که متولی آنها عزل یا فوت می شود، تا تشخیص متولی بعدی، و موقوفاتی که متولی آنها ممنوع المداخله می شود، تا رفع ممنوعیت یا ضم امین، در حکم موقوفات بدون متولی است.

تبصره ۲: هرگاه شخص یا اشخاصی که در وقفنامه به عنوان متولی معین شده‌اند وجود نداشته باشند و یا اوصاف مقرر در وقفنامه منطبق با شخص یا اشخاص معینی نگردد، موقوفه در حکم موقوفه مجهول التولیه است.

تبصره ۳: در موقوفاتی که شرط مباشرت نشده باشد هرگاه متولی برای انجام تمام یا قسمتی از امور مربوط به موقوفه وکیل انتخاب کند، وکیل مزبور باید توانایی انجام مورد وکالت را داشته باشد. در صورتی که وکیل انتخابی، به تشخیص سازمان قادر به ایفای وظایف محوله نباشد مراتب کتباً به متولی ابلاغ خواهد شد. هرگاه ظرف دو ماه برای متولیان مقیم ایران و چهار ماه برای متولیان مقیم خارج کشور، متولی اقدام به تغییر وکیل ننماید موضوع به دادگاه صالح احاله و پس از ثبوت عدم توانایی وکیل مزبور، با ابلاغ سازمان از دخالت ممنوع می‌شود. این حکم شامل وکلایی که قبلاً نیز انتخاب شده‌اند خواهد بود.

ماده ۵

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می‌تواند در اموری که اداره آن به عهده این سازمان است شخص یا هیأتی از اشخاص متدین و معروف به امانت را به عنوان امین یا هیأت امنا تعیین نماید.

تبصره ۱: نحوه انتخاب و برکناری و شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیأت امنا و میزان حق الزحمه آنان، همچنین نظامات راجع به حفظ و نگهداری اماکن و اموالی که اداره آن به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می‌باشد، به موجب آیین‌نامه‌هایی که براساس مقررات و سنن و خصوصیات اماکن مربوط که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، خواهد بود.

تبصره ۲: نذور نقدی که جهت مشخصی برای مصرف آن معین نشده است و وجوه حاصل از فروش اموال منقول زاید بر احتیاجی که به این قبیل اماکن اهدا می‌شود، با جلب نظر اداره اوقاف، به وسیله هیأت امنا به ترتیب در امور ذیل مصرف می‌شود:

الف) عمران و آبادی اماکن مذکور.

ب) تدارک وسایل رفاه و بهداشت زوّار این اماکن و ساکنان ناحیه.

ج) نشر معارف اسلامی و تبلیغات مذهبی و تعظیم شعائر دینی در آن محل.

د) کمک به مدارس علوم دینی در آن محل.

ه) خیرات و مبرات مطلقه.

ماده ۶

صرف درآمد موقوفات به منظور بقای عین آنها بر سایر مصارف مقدم است و متولی موظف است موجبات آبادانی رقبات موقوفه را در جهت بهره‌برداری صحیح از آنها به منظور اجرای نیّات واقف فراهم آورد.

تبصره: در صورتی که درآمد یکساله موقوفه یا اماکن اسلامی برای تعمیر و یا نوسازی آن کافی نباشد، درآمد دویا چند سال در حساب مخصوصی ذخیره و به موقع به مصرف خواهد رسید.

ماده ۷

هرگاه متولی یا ناظر نسبت به عین یا منافع موقوفه تعدّی یا تفریط نماید یا در انجام وظایف مقرر در وقفنامه و قانون و آیین‌نامه‌ها و مقررات مربوط، مسامحه و اهمال ورزد، با رسیدگی شعبه تحقیق و حکم دادگاه، حسب مورد معزول یا ممنوع‌المداخله یا ضمّ امین خواهد شد.

تبصره ۱: به متولی و ناظر ممنوع‌المداخله در زمان ممنوعیت، حق التولیه و حق النظاره تعلق نخواهد گرفت مگر آنکه برائت آنان ثابت شود و در مواردی که ضمّ امین می‌شود، اوقاف حق امین را خواهد پرداخت.

تبصره ۲: در مواردی که مطابق قانون مدنی یا این قانون ضمّ امین می‌شود، دادگاه‌ها می‌توانند سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را هم به عنوان امین تعیین کنند.

تبصره ۳: نسبت به تعدّی و تفریط یا سایر تخلفات مدیران و امنای مؤسسات و بنیادهای خیریه، طبق اساس نامه مؤسسه، و بنیاد مربوط اقدام

خواهد شد و در صورتی که اساس نامه آنها در این موارد ساکت یا ناقص باشد، مشمول مقررات پیش بینی شده در این ماده و تبصره های آن خواهند بود.

تبصره ۴: کلیه مباشران موقوفات و اماکن مذهبی اعم از متولی و ناظر و امنا و مدیران و امنای مؤسسات و بنیادهای خیریه مذکور در این قانون در حکم امین می باشند و در صورت تعدی یا تفریط یا تخلفات دیگر، ملزم به تأدیه حقوق و وجوه و اموال و جبران خسارات ناشی از اعمال خود خواهند بود. هرگاه عمل آنها مشمول عناوین کیفری باشد، از طریق مراجع قضایی نیز تعقیب و به مجازات مقرر محکوم خواهند شد.

ماده ۸

درآمد موقوفات مجهول المصرف و موقوفاتی که به صیغه مبرات مطلقه وقف شده قابل مصرف در تحقیق و تبلیغ و نشر کتب در زمینه معارف اسلامی و عمران موقوفات می باشد، زیر نظر سازمان به مصرف می رسد.

تبصره: درآمد موقوفات متعذر المصرف و موقوفاتی که عواید آنها به سبب قلت گرچه با پس انداز چند سال برای اجرای نظر واقف کافی نباشد، با تشخیص تحقیق اوقاف در موارد اقرب به غرض واقف، در محل به مصرف می رسد. آن قسمت از درآمد موقوفاتی که به علت کثرت عواید، زاید بر مصرف متعارف باشد، حتی الامکان در موارد اقرب به نظر واقف صرف گردد و در صورت نبودن مورد اقرب، در مطلق امور خیریه به مصرف خواهد رسید. مقصود از متعذر المصرف آن است که صرف درآمد موقوفه در مصارف مقرر، به علت فراهم نبودن وسایل و یا انتفای موضوع و یا عدم احتیاج به مصرف، مقدور نباشد.

ماده ۹

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه نسبت به مواردی که در بندهای ماده یک این قانون به عهده آن گذاشته شده در صورت عدم اقدام متولی یا

امنایا موقوف علیهم، حق تقاضای ثبت و سایر اقدامات لازم و اعتراض و اقامه دعوی را دارد. همچنین می تواند در مواردی که لازم بداند و مصلحت موقوفه ایجاب نماید، دردعاوی مربوط، وارد دعوی شده و به احکام صادره اعتراض کند.

تبصره: در کلیه موارد مذکور در این ماده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، موقوفات عام، بقاع متبرکه، اماکن مذهبی اسلامی، مدارس علوم دینی و مؤسسات و بنیادهای خیریه، از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرایی معاف می باشند.

ماده ۱۰

ثبت معاملات راجع به عین یا منافع موقوفات و بنیادها و مؤسسات خیریه مذکور در ماده ۹ در دفاتر اسناد رسمی، موکول به موافقت سازمان حج و اوقاف و امور خیریه است. دفاتر اسناد رسمی مکلف اند رونوشت مصدق وقفنامه ها و اسناد راجع به وقف را ظرف ده روز پس از ثبت، به اداره اوقاف مربوطه ارسال دارند.

تبصره: ادارات ثبت مکلف اند رونوشت مصدق اسناد مالکیت وقف را پس از صدور، به اداره اوقاف محل تحویل نمایند. متولیان نیز موظف اند ظرف دو ماه از تاریخ اجرای این قانون، رونوشت مصدق اسناد مالکیت و رونوشت وقفنامه های موجود نزد خود را برای حفظ و نگهداری به اداره اوقاف مربوط تسلیم دارند.

ماده ۱۱

حق التولیه متولی و یا سازمان (در قبال اعمال تولیت نسبت به موقوفات متصرفی)، همچنین حق النظاره ناظر به میزان مقرر در وقفنامه است و در صورتی که وقفنامه موجود نباشد و یا میزان حق التولیه و حق النظاره در آن تعیین نشده باشد، حق التولیه به مقدار اجرت المثل از عایدات خالص خواهد بود.

ماده ۱۲

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه وجوهی را که از محل هدایای مستقل و حق التولیه و حق النظاره دریافت می دارد طبق بودجه ای که هر سال تنظیم و به تصویب هیأت دولت خواهد رساند رأساً به مصرف می رساند.

ماده ۱۳

وجوهی که از محل پذیره واهدایی حاصل از اجاره و استیجار رقبات موقوفه دریافت می گردد از عواید همان موقوفات محسوب و به مصارف مقرر خواهد رسید.

تبصره: نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی مطابق آیین نامه ای است که به تصویب هیأت دولت خواهد رسید.

ماده ۱۴

تحقیق در جمع و خرج عواید راجع به وقف و نیز صدور مفاد حساب و تطبیق مصارف با مفاد وقف نامه و تشخیص متولی و ناظر و موقوف علیهم (با رعایت ماده ۷ این قانون و تبصره های آن) با شعب تحقیق اوقاف است مگر در موقوفات منصوص التولیه در صورتی که مظنه تعدی و تفریط متولی نباشد.

ماده ۱۵

هیأت تحقیق اوقاف مرکب از دو قسمت حقوقی و حسابرسی است و شعب آن بر حسب ضرورت در مراکز استان ها و شهرستان ها تأسیس می گردد. **تبصره:** ادارات اوقاف و اشخاص ذی نفع در صورتی که اعتراض داشته باشند می توانند پس از ابلاغ نظر شعبه تحقیق، اعتراض خود را در دادگاه های دادگستری طرح نمایند. حکم این ماده در مورد بنیادها و مؤسسات خیریه و اماکن مذهبی اسلامی نیز جاری است.

ماده ۱۶

در مورد اراضی که برای احداث مراکز آموزشی یا درمانی وقف می شود در صورتی که متولی بدون عذر موجه در مدت مناسب با تشخیص سازمان،

اقدام مؤثری برای احداث آن مراکز نکند و الزام متولی هم به انجام آن ممکن نباشد سازمان می تواند حسب مورد آن اراضی را در اختیار وزارت آموزش و پرورش، وزارت بهداشت، سازمان بهزیستی، هلال احمر محل یا سازمان دیگری که وظایف آن متناسب با اهداف واقف باشد قرار دهد تا اقدام لازم به عمل آورند.

ماده ۱۷

آیین نامه های اجرایی این قانون و کیفیت تحقیق در شعب تحقیق با پیشنهاد سازمان، به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۱۸

کلیه قوانین و مقرراتی که با این قانون مغایرت دارد از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون لغو می گردد.

قانون فوق مشتمل بر هجده ماده و هفده تبصره در جلسه روزیکشنبه دوم دی ماه یکهزار و سیصد و شصت و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۳/۱۰/۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی رفسنجانی

طرح توجیه ادارات اوقاف و امور خیریه درخصوص نظارت بر اعمال متولیان موقوفات

طرح توجیه

مقدمه: به دنبال اجرای قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی و آیین نامه های اجرایی آن، مصوب هیأت وزیران، به دلیل تفسیرهای مختلف توسط ادارات و افراد ذیربط از آیین نامه های فوق الذکر با عنایت به اینکه بسیاری از موقوفات عامه به وسیله متولیان اداره می شود و غالباً مشاهده شده است که رقبات متعددی از موقوفات مزبور به علت عدم آگاهی به موازین شرعی و قوانین جاری و یا تفسیرهای مختلف از حالت وقف خارج و یا بدون رعایت غبطه و صلاح وقف درید اشخاص قرار گرفته است، لذا به منظور جلوگیری از هرگونه سوء استفاده از موقوفات و رعایت موازین شرعی و قانونی از سوی ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و متولیان، به استناد تبصره یک ماده یک قانون تشکیلات و اختیارات سازمان، وظایف ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در رابطه با

موقوفاتی که دارای متولی می باشد به شرح زیر ابلاغ می گردد:

ماده ۱

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه به استناد تبصره ۲ ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان در مورد بقاع متبرکه:

الف: حضرت علی بن موسی الرضا علیه الاف التحیه والثناء (آستان قدس رضوی)

ب: حضرت احمد بن موسی علیه السلام (شاهچراغ)

ج: حضرت فاطمه معصومه علیها السلام

د: حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام و موقوفات مربوط به بقاع مزبور که از طرف مقام معظم رهبری برای اداره آنها تولیت معین و منصوب گردیده است، هیچ گونه دخالت و نظارتی نخواهند داشت.

ماده ۲

چنانچه از طرف مقام معظم رهبری برای اداره موقوفه ای، متولی معین و نصب شده باشد ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مجاز به دخالت و یا نظارت در مورد این گونه موقوفات نخواهند بود.

ماده ۳

متولیان منصوبی که با تشخیص ادارات تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به استناد قسمت آخر ماده ۱۴ قانون فوق الاشعار در مظان تعدی و تفریط نباشند از تسلیم صورتحساب درآمد و هزینه و اخذ مفاصاحساب از شعب تحقیق معاف بوده و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه بر اعمال این گونه متولیان نظارت نخواهند نمود.

تبصره: در صورتی که این گونه متولیان بخواهند از معافیت های مقرر در ماده ۲ قانون مالیات های مستقیم استفاده نمایند، ملزم به رعایت ضوابط مقرر در آیین نامه اجرایی آن قانون، می باشند.

ماده ۴

به موجب ماده ۱۴ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان و آیین نامه های آن، تحقیق در جمع و خرج عواید موقوفات و صدور مفاد حساب و تطبیق مصارف آن با مفاد وقفنامه از وظایف شعب ادارات تحقیق است. لذا شعب مذکور موظف اند همه ساله ضمن اقدام به موقع در این مورد، اسامی متولیان را که مشمول مواد ۲ و ۳ این طرح نباشند به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه شهرستان مربوطه اعلام تا آن ادارات بتوانند به موقع در تنظیم اسناد معاملات راجع به عین یا منافع این قبیل موقوفات نظارت کامل نموده و امور مربوط به موقوفه با نظارت استصوابی ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل انجام گردد.

بدیهی است به محض خروج هریک از متولیان مشمول این ماده از مظان تعدی و تفریط، موضوع نظارت نیز مرتفع خواهد شد.

مجوز مقام معظم رهبری در مورد اجرای طرح توجیه

باسمه تعالی

شماره: ۱/۳۵۰۳

تاریخ: ۱۳۶۹/۸/۱۴

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای امام جمارانی

نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

با سلام؛

طرح ارسالی طی نامه شماره ۱۲۰/۵۹۳۱ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۳ - درخصوص نظارت آن سازمان بر اعمال متولیان موقوفات که اصل آن به پیوست ارسال می گردد، به استحضار مقام معظم رهبری رسید. درذیل همین نامه مقرر فرمودند:

جناب حجت الاسلام آقای جمارانی

عمل به این آیین نامه، با رعایت احتیاط در اجرای مضمون وقفنامه ها،

خوب و مفید است و با آن موافقت می شود. ۱۳۶۹/۸/۷

دفتر مقام معظم رهبری - محمدی گلپایگانی

قانون استفساریه تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه

مصوب ۱۳۶۳ (مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۸ و ۱۳۷۹/۶/۱۳)

موضوع استفسار

آیا بقعه متبرکه حضرت امام رضا علیه السلام به لحاظ اطلاق عبارت «بقاع متبرکه» مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرای این تبصره می شود یا منصرف از آن است؟

نظر مجلس

ماده واحده: بقعه متبرکه و موقوفات حضرت امام رضا علیه السلام به لحاظ اطلاق عبارت بقاع متبرکه مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳ مشمول

برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه‌های دادرسی و ثبتی و اجرایی این تبصره می‌شود.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحد در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ بیست و هشتم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و نه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۹/۳/۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

موضوع استفسار

ماده واحد: آیا بقاء متبرکه حضرت عبدالعظیم و حضرت معصومه علیهما السلام و موقوفات آنها به لحاظ اطلاق عبارت بقاء متبرکه مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ همانند بقعه متبرکه حضرت امام رضا علیه السلام مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه‌های دادرسی و ثبتی و اجرایی این تبصره می‌شوند؟

نظر مجلس

بقاع متبرکه حضرت عبدالعظیم و حضرت معصومه علیهما السلام و موقوفات آنها به لحاظ اطلاق عبارت بقاء متبرکه مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ همانند بقعه متبرکه حضرت امام رضا علیه السلام مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه‌های دادرسی و ثبتی و اجرایی این تبصره می‌شوند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحد در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ سیزدهم شهریورماه یکهزار و سیصد و هفتاد و نه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۹/۶/۲۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک
و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و امنا
و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد
(مصوب ۱۳۵۸/۲/۴ شورای انقلاب اسلامی)

ماده ۱

به منظور جلوگیری از هرگونه تضییع حق در موقوفات کشور و تنظیم اسناد و قرارداد اجاره و تعیین اجاره بهای عادلانه املاک استیجاری و متصرفی موقوفه، از این تاریخ کلیه اسناد و قراردادها (اعم از عادی و رسمی) منعقد بین اوقاف و مستأجرین در موقوفات عامه، نظیر املاک مزروعی و باغات و اراضی و مستغلات و مستحدثات شهری و روستایی فسخ و به این قبیل مستأجرین و سایر اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی که به هرنحوی از انجا در حال حاضر املاک موقوفه را متصرف می باشند اخطار می شود که در ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این لایحه جهت روشن نمودن وضع املاک استیجاری و متصرفی خود و تأدیه اجاره بهای گذشته و تنظیم اسناد جدید اجاره به

نرخ عادلۀ روز، به اداره اوقاف محل وقوع ملک، مراجعه نمایند. در صورت عدم مراجعه و انقضای مهلت مقرر، اداره اوقاف از ادامه استفاده و تصرفات غیرقانونی آنها جلوگیری و با خلع ید از مستأجریا متصرف، با رعایت صرفه موقوفه آن را به اشخاص متقاضی واگذار خواهد نمود و کلیه مطالبات موقوفه را نیز از مستأجریا متصرف قبلی و یا از محل فروش و واگذاری اعیانی متعلق به آنها دریافت می‌دارد.

تبصره: ترتیب تنظیم اجاره نامه و میزان اجاره بهای عادلۀ روز، براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف پانزده روز از تاریخ تصویب این قانون از طرف سازمان اوقاف تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۲

به منظور حسن اداره اماکن متبرکه مذهبی اسلامی کشور و مساجد، از طریق انتخاب هیأت امنای جدید از اشخاص واجد صلاحیت که مراتب تقوی و امانت آنان مورد تأیید و قبول باشد و تجدید انتخاب متولیان و امان و نظار که از طرف سازمان اوقاف منصوب خواهند شد، از این تاریخ کلیه اعضای هیأت امنای مذکور و متولیان و امان و نظار مربوطه از سمت خود معزول و از هرگونه دخالت و تصرف در اموال اماکن مورد تصدی، ممنوع می‌گردند و مکلف‌اند تا انتخاب و تعیین متولیان و امان و نظار جدید، کلیه اموال و وجوه دریافتی و اسناد و مدارک موقوفه و اماکن مربوطه را به طور امانی حفظ و نگهداری نموده و به محض صدور ابلاغ و معرفی اعضای جدید، عیناً طبق صورتجلسه با نظر اوقاف محل، تحویل نمایند.

تبصره: تجدید انتخاب و انتصاب متولیان و امان و نظار قبلی بلامانع است و اداره امور موقوفه تا انتخاب اعضای جدید به عهده اداره اوقاف محل خواهد بود.

ماده ۳

سازمان اوقاف می‌تواند با کسب نظر مشورتی شورای امان و نظار هر

حوزه اوقافی، از بین اشخاص علاقه مند و ذی صلاح مذکور در فوق نسبت به تشکیل و تعیین هیأت امناء و انتخاب متولیان و نظارت جهت کلیه اماکن متبرکه مذهبی اسلامی اقدام لازم را به عمل آورد. هیأت امنای این قبیل اماکن حداقل سه نفر و حداکثر پنج نفر خواهند بود که پس از انتخاب و صدور ابلاغ، انجام وظیفه خواهند نمود. صدور ابلاغ و احکام مزبور نیازی به تصویب شورای عالی اوقاف نخواهد داشت.

تبصره ۱: در هر حوزه اوقافی که شورای مشورتی امناء و نظارت تشکیل نشده باشد، جلب نظر و تصویب شورای عالی اوقاف ضروری است.

تبصره ۲: در مورد تعیین هیأت امناء و انتخاب متولیان و نظارت جهت مساجد، سازمان اوقاف لایحه دیگری تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران به شورای انقلاب اسلامی تقدیم می نماید.

ماده ۴

تصمیمات متخذه از طرف سازمان اوقاف نسبت به اجرای مفاد این لایحه قانونی، قطعی و لازم الاجرا است.

شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران

قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸)

ماده واحده: از تاریخ تصویب این قانون، کلیه موقوفاتی که بدون مجوز شرعی به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت درآمده باشد به وقفیت خود برمی گردد و اسناد مالکیت صادر شده باطل و از درجه اعتبار ساقط است.

تبصره ۱: پس از ابطال سند مالکیت در مواردی که موقوفه قابل اجاره باشد و متصرف تقاضای اجاره کند با رعایت مصلحت وقف و حقوق مکتسبه متصرف، قرارداد اجاره با متصرف تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲: کلیه املاک مزروعی که در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب ۱۳۵۰/۱/۲۹ به زارعین صاحب نسق انتقال و بین آنان تقسیم شده با حفظ مصلحت وقف با متصرفین و زارعان صاحب نسق با رعایت حقوق اکتسابی آنان اجاره نامه تنظیم می شود.

وجوهی که قبلاً از طرف دولت بابت املاک مزبور مطابق ماده واحده پرداخت شده بابت اهدایی دولت به موقوفه محسوب و از تاریخ تحویل زمین

به متصرف اجرت المثل زمین توسط کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و با محاسبه وجوه پرداختی قبلی متصرف تهاثر و کسریا اضافه آن محاسبه خواهد گردید.

تبصره ۳: کسانی که زمین یا خانه موقوفه‌ای را بدون اطلاع از وقفیت از اشخاص حقیقی یا حقوقی خریداری نموده و به موجب این قانون اسناد مالکیت آن باطل می‌شود می‌توانند برای دریافت خسارت وارده به فروشنده رجوع نمایند، در صورتی که متصرف طبق تبصره ۱ این قانون تقاضای اجاره نماید، سازمان اوقاف می‌تواند از تاریخ تصویب این قانون با متصرف تنظیم اجاره نماید.

تبصره ۴: در مواردی که جهت مورد نظر واقف، تغییر یافته باشد بایستی به نظر واقف عمل شود.

تبصره ۵: کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره‌های آن لغو و کان لم یکن می‌باشد. وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف موظف‌اند آیین‌نامه اجرایی این قانون را ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و پس از تصویب هیأت دولت به اجرا درآورند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و پنج تبصره در جلسه روز سه شنبه بیست و هشتم فروردین ماه یکهزار و سیصد و شصت و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۳/۲/۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی رفسنجانی

قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

(مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵)

ماده واحده: از تاریخ تصویب این قانون کلیه موقوفات عام که بدون مجوز شرعی به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت درآمده باشد به وقفیت خود برمی گردد و اسناد مالکیت صادر شده باطل و از درجه اعتبار ساقط است.

تبصره ۱: پس از ابطال سند مالکیت در مواردی که موقوفه قابل اجاره باشد و متصرف تقاضای اجاره کند با رعایت مصلحت وقف و حقوق مکتسبه متصرف، قرارداد اجاره با متصرف تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲: کلیه املاک مزروعی که در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب ۱۳۵۰/۱/۲۹ و سایر مراحل اصلاحات ارضی به زارعین صاحب نسق انتقال و بین آنان تقسیم شده با حفظ مصلحت وقف با متصرفین و زارعان صاحب نسق با رعایت حقوق اکتسابی آنان اجاره نامه تنظیم می شود. وجوهی که قبلاً از طرف دولت بابت املاک مزبور مطابق ماده واحده پرداخت شده بابت اهدایی دولت به

موقوفه محسوب و از تاریخ تحویل زمین به متصرف اجرت المثل زمین توسط کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و با محاسبه وجوه پرداختی قبلی متصرف تهاثروکسر، یا اضافه آن محاسبه خواهد گردید.

تبصره ۳: کسانی که زمین یا خانه موقوفه‌ای را بدون اطلاع از وقفیت از اشخاص حقیقی یا حقوقی خریداری نموده و به موجب این قانون اسناد مالکیت آن باطل می‌شود می‌توانند برای دریافت خسارت وارده به فروشنده رجوع نمایند. در صورتی که متصرف طبق تبصره ۱ این قانون تقاضای اجاره نماید سازمان اوقاف می‌تواند از تاریخ تصویب این قانون با متصرف تنظیم اجاره نماید.

تبصره ۴: در کلیه موارد مذکور در تبصره‌های فوق در صورتی که متصرف و یا زارع صاحب نسق، در مواردی که به وسیله واحدهای اوقافی تعیین و کتباً به آنان ابلاغ می‌نماید ظرف مدت سی روز از تاریخ رؤیت نامه اوقاف از تنظیم سند اجاره با موقوفه خودداری نمایند، سازمان می‌تواند موقوفه را به اشخاص داوطلب اجاره دهد. بدیهی است در این صورت متولی و اوقاف باید چنانچه متصرف یا زارع صاحب نسق حقوق مکاتبه داشته باشد بهای آن را به متصرف و یا زارع صاحب نسق با نظر کارشناس پرداخت نمایند. در صورت بروز اختلاف فی‌مابین طرفین، موضوع به مراجع قضایی احاله و محاکم مکلف‌اند این گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و تعیین تکلیف نمایند.

تبصره ۵: در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد بایستی به نظر واقف عمل شود.

تبصره ۶: کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره‌های آن لغو و کان لم یکن می‌باشد. وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف موظف‌اند آیین‌نامه اجرایی این قانون را ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و پس از تصویب هیأت دولت به اجرا درآورند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و شش تبصره در جلسه علنی روز

قانون ابطال اسناد و... - مصوب ۱۳۷۱ / ۴۳

یکشنبه مورخ بیست و پنجم بهمن ماه یک هزار و سیصد و هفتاد و یک مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۱/۱۲/۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی اکبر ناطق نوری

قانون الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹)

ماده واحده: دو تبصره ذیل به عنوان تبصره های ۵ و ۶ به قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸ الحاق و شماره تبصره ۵ قانون مذکور به شماره ۷ تغییر می یابد:

تبصره ۵: اراضی و املاکی که در تصرف و مالکیت کشاورزان و مالکین محلی بوده و در اثر اجرای سیاست های غلط و یا زورمندانه سلاطین بدون مجوز شرعی از مالکیت آنان خارج شده ولی اراضی کماکان در تصرف مالکین مذکور می باشد و سپس من غیر حق در مالکیت موقوفات و آستان قدس رضوی درآمده و توسط مالکین هیچ گونه سند وقفیت اعم از عادی و رسمی تنظیم نشده یا هر دلیل معتبر شرعی و قانونی وجود نداشته باشد و همچنین املاکی که در تصرف اشخاص بوده و سند رسمی دارند، ولی ادعای وقفیت نسبت به آنها شده است، در صورتی که دلایل معتبری دال بر صحت وقف وجود نداشته باشد از شمول حکم ماده واحده خارج و هرگونه تصمیم و

اقدامی که در مورد اراضی فوق الذکر انجام شده از درجه اعتبار ساقط و کان لم یکن می گردد و در صورت بروز اختلاف، در هر دو مورد دادگاه صالح رسیدگی خواهد نمود.

تبصره ۶: آن دسته از اراضی و املاک و جنگل ها و مراتع و اراضی منابع ملی که مشمول ماده ۱ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵ و اصلاحات بعدی آن و قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی مصوب ۱۳۷۱/۷/۵ قرار گیرد مشمول ماده واحده مذکور نبوده و موقوفه تلقی نمی شود مگر در مورد حریم موقوفات و اراضی ای که قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ احیا شده باشد.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ نوزدهم اسفند ماه یک هزار و سیصد و هشتاد مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۸ به تأیید شورای نگهبان رسیده.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

**قانون استفساریه تبصره ۵ الحاقی به ماده واحده
قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۹)**

موضوع استفسار

ماده واحده: آیا منظور مقنن از تبصره ۵ الحاقی به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ این بوده که ابتدائاً قانون باید در مورد اراضی و املاک موضوع تبصره ۵ اجرا شود و بعد در صورت اختلاف موضوع به دادگاه صالح ارجاع گردد؟

نظر مجلس

چون در هر ۲ مورد ید متصرف اماره بر وقف یا ملک می باشد در صورتی که ذوالید با مدعی اختلاف داشته باشد مدعی باید به دادگاه مراجعه کند و بدون حکم دادگاه نمی تواند از ید آن خارج و یا سند مالکیت را باطل نماید. قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ نوزدهم

آذرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و دومجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۲/۹/۲۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

**قانون تفسیر قانون ابطال اسناد
و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۱
(مصوب ۱۳۹۱/۵/۱۱)**

موضوع استفساریه

آیا با تصویب ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۷۱ - ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۶۳ - در خصوص موقوفات خاص نیز لغو شده است یا خیر؟

پاسخ مجلس

خیر؛ قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸ در خصوص موقوفات خاص مشروط به اعمال تبصره (۴) قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵ در مورد این موقوفات، کماکان به قوت خود باقی است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

فصل دوم

آیین نامه ها و مصوبات

آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات
و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه^۱
(مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)

ماده ۱

منظور از کلمه سازمان در این آیین نامه سازمان حج و اوقاف و امور خیریه است.

ماده ۲

اداره حج و اوقاف و امور خیریه هر حوزه، امور مربوط به همان حوزه را انجام خواهد داد و در صورتی که رقبات یک موقوفه در حوزه های مختلف واقع شده باشد، اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل مصرف، مسئول رسیدگی به

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰ بنا به پیشنهاد شماره ۱۱/۲۹۹۳/۸/۶۹۶ مورخ ۱۳۶۴/۵/۹ وزارت ارشاد اسلامی به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی، آیین نامه اجرایی این قانون را به شرح فوق تصویب نمودند.

بودجه و حساب موقوفه خواهد بود و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل وقوع رقبات دیگر این گونه موقوفات، به سایر امور رقبات واقع در همان حوزه رسیدگی می نمایند. در صورتی که موقوفه دارای رقبات متعدد و در حوزه های مختلف واقع و مصرف هر رقبه در همان حوزه باشد، رسیدگی به بودجه و حساب و اداره موقوفه به عهده اداره حج و اوقاف و امور خیریه همان حوزه می باشد.

تبصره: چنانچه در مورد این صلاحیت ابهام و اختلافی بین ادارات حج و اوقاف و امور خیریه پیش بیاید، نظر سرپرست سازمان معتبر است.

ماده ۳

اداره امور اماکن مذهبی اسلامی از قبیل بقاع متبرکه و غیره به جز آنچه که در تبصره ۲ ماده ۱ قانون استثنا شده و امکانی که برای اداره آنها ترتیب خاصی داده نشده است، به عهده ادارات حج و اوقاف و امور خیریه بوده و می توانند برابر ماده ۵ قانون و تبصره های ذیل آن و آیین نامه مربوطه، اشخاصی را به عنوان هیأت امناء انتخاب نمایند.

تبصره: عرصه و اعیان مساجد، مدارس علوم دینی و تکایا رقبه موقوفه است، ولی ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در شؤون داخلی آنها از قبیل تعیین امام جماعت و انجام مراسم مذهبی دخالت نخواهند داشت.

ماده ۴ (ابطال شده)^۱

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۸/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۴ ابطال شده به این شرح بود:

به منظور رعایت مصلحت موقوف علیهم در اجرای قسمت اخیر بند یک ماده یک قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در موقوفات خاص، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در موارد مشروحه زیر، حسب مورد، نظارت یا دخالت خواهند کرد:

الف: تحدید حدود و اعتراض به ثبت موقوفه در صورتی که به ملکیت، تقاضای ثبت شده باشد.

ب: فروش موقوفه و نحوه تبدیل آن با رعایت ماده ۳۲ آیین نامه و مقررات قانون مدنی.

ج: ایجار برای مدت بیش از ده سال با رعایت ماده ۳۲ این آیین نامه.

د: اعطای حق تملک اعیان به مستأجر در رقباتی که عرصه و اعیاناً وقف باشد با توجه به مواد ۱۲ و ۳۲ این آیین نامه.

ماده ۴ اصلاحی^۱

ادارات اوقاف و امور خیریه در مورد موقوفات خاصه که فاقد متولی منصوص بوده و یا به تشخیص سازمان، معتمد یا محل وثوق نباشد، به منظور رعایت مصلحت وقف و بطون لاحقه، با تشخیص و اجازه نماینده ولی فقیه و تا زمان رفع مانع نسبت به اداره امور موقوفه اقدام خواهند کرد.

ماده ۵ (ابطال شده)^۲

ماده ۵ اصلاحی^۳

در موقوفات (اعم از عام و خاص) موضوع قسمت اخیر بند ۱ ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در صورت اختلاف موقوف علیهم و همچنین در موارد تعدی و تفریط متولی و ناظر یا به خطر افتادن مصالح بطون لاحقه طبق ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه بنا به درخواست ادارات اوقاف و امور خیریه و تشخیص شعبه تحقیق و حکم دادگاه تعیین تکلیف و اقدام خواهد شد.

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۲۰۱/۲۳۰/۱/۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

۲. این ماده به موجب رأی شماره ۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۸/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید.

ماده ۵ ابطال شده به این شرح بود:

در موقوفات خاص، در صورت بروز اختلاف بین متولی و موقوف علیهم و یا بین موقوف علیهم و در موارد تعدی و تفریط و یا به خطر افتادن مصالح بطون لاحقه، باید موضوع به مرکز گزارش تا با تأیید سرپرست سازمان، حسب مورد، نظارت یا امور موقوفه موقتاً و تا رفع موانع، به وسیله اداره حج و اوقاف و امور خیریه یا امین و یا هیأت امنای منتخب سازمان و با رعایت مفاد وقفنامه و نظیر موقوفات متصرفی اداره شود.

۳. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۲۰۱/۲۳۰/۱/۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

ماده ۶

اداره امور مؤسسات و انجمن های خیریه ای که از طرف دولت و یا سایر مراجع ذی صلاح به عهده سازمان یا واحدهای تابعه گذاشته شده یا می شود، طبق اساس نامه های مصوبه هریک خواهد بود و در مورد سایر مؤسسات خیریه با توجه به قانون مالیات های مستقیم، چنانچه مؤسسات مذکور جهت مفاصاحساب مالیاتی یا به هر جهت دیگری که احتیاج به گواهی داشته باشند مراجعه نمایند، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه می توانند نحوه عملکرد این گونه مؤسسات را بررسی نموده و در صورت تأیید، گواهی صادر نمایند.

تبصره: گواهی فوق به مؤسسات خیریه ای داده خواهد شد که در اساس نامه آنها پیش بینی شده باشد در صورت انحلال مؤسسه، اموال و دارایی آن با اجازه نماینده ولی فقیه صرف امور خیریه گردد.

ماده ۷

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه موظف اند گورستان های متروکه موقوفه واقع در حوزه عمل خود را مشخص و در صورتی که فاقد متولی باشد با توجه به موقعیت آنها برنامه های متناسب وفق موازین شرعی در امور خیریه جهت بهره برداری از آنها تنظیم و به سازمان پیشنهاد نمایند تا با تصویب سرپرست سازمان به مرحله اجرا گذاشته شود.

ماده ۸

اداره کل تحقیق سازمان وظایفی را که طبق قانون بر عهده دارد به وسیله شعب حقوقی و حسابرسی انجام خواهد داد. طرز تشکیل و رسیدگی و وظایف شعب تحقیق بر طبق آیین نامه مربوطه خواهد بود.

ماده ۹

متولی، امین موقوفه بوده و موظف است مطابق قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و سایر قوانین و مقررات مربوطه و

در صورت ابهام یا فقدان مقررات خاص، طبق احکام شرع و با عنایت کامل به مندرجات وقفنامه، موقوفه تحت تولیت خود را اداره کند و در حفظ عین، منافع، حقوق و حدود موقوفه اقدام و در اجرای نیات خیر واقف کوشش نماید.

ماده ۱۰

متولیان موظف‌اند در اسرع وقت نسبت به ثبت رقبات تحت تولیت خود مبادرت نمایند و همچنین در مواردی که از طرف اشخاص تقاضای ثبت موقوفه به عنوان ملک بشود، اعتراض و در مراجع صالحه اقامه دعوی بنمایند و در مواردی که موقوفه به نحوی از انحا بدون مجوز شرعی به ملکیت اشخاص درآمده با رعایت ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۶۳/۱/۲۸ و آیین‌نامه اجرایی آن، نسبت به احیای موقوفه اقدام و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل را در جریان اقدامات خود قرار دهند تا همکاری لازم معمول گردد.

تبصره ۱: متولیان موظف‌اند در اجرای ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و تبصره ذیل آن، به هنگام طرح هرگونه دعوی یا اعتراض بر ثبت، نسخه‌ای از دادخواست یا اعتراض نامه تنظیمی را به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل، تسلیم و رسید دریافت دارند تا ادارات مذکور در این قبیل موارد برای حفظ حقوق موقوفه، جریان دعوی را مستمراً مراقبت و در صورت لزوم در دعوی مطروحه وارد و در جهت حفظ حقوق وقف اقدام نمایند.

تبصره ۲: ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مکلف‌اند در صورتی که متولیان نسبت به تقاضای ثبت و اعتراض بر ثبت و اقامه دعوی و پیگیری آن در مواعد قانونی به وظایف خود عمل ننمایند، برای حفظ حقوق وقف در موعد قانونی رأساً نسبت به موارد مذکور اقدام نمایند.

تبصره ۳: سازمان و موقوفات عام و اماکن مذهبی اسلامی، مدارس علوم دینی و مؤسسات و بنیادهای خیریه به موجب تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه از پرداخت مخارج

و هزینه های دادرسی و همچنین از پرداخت حق الثبت و بقایای ثبتی و هزینه های اجرایی معاف می باشند.

ماده ۱۱

به منظور رعایت مصلحت وقف و بهره برداری صحیح، باید رقبات موقوفه را با توجه به مفاد وقفنامه و قوانین مربوطه و با جلب نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و رعایت شرایط زیر از طریق مزایده به اجاره واگذار نمود:

(الف) خسارات احتمالی حتی الامکان به عهده مستأجر باشد.

(ب) از مستأجر باید ضامن معتبر و یا وثیقه مناسب برای تأدیه حقوق موقوفه و تخلیه و تحویل آن در پایان مدت اخذ شود.

(ج) حق انتقال مورد اجاره از طرف مستأجر به غیر، حسب مورد، موکول به موافقت کتبی متولی و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه باشد. بدیهی است رعایت آیین نامه نحوه وصول پذیر و واهدایی، الزامی است.

(د) مدت اجاره نباید بیش از ده سال باشد مگر با جلب موافقت سرپرست سازمان.

(هـ) اصلاحی - از پیشنهاد دهندگان برابره درصد قیمت پایه ای که با نظر کارشناس یا خبره برای انجام مزایده تعیین می شود به عنوان سپرده اخذ شود.^۱

(و) حداقل مال الاجاره براساس نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و به نرخ عادلانه روز و سایر شرایط لازم در آگهی مزایده قید گردد.

(ز) اجاره نامه باید رسمی باشد و در مواردی که تنظیم اجاره نامه رسمی میسر نیست، قرارداد تنظیم گردد.

تبصره ۱ (اصلاحی): در مورد رقباتی که درآمد سالیانه آنها تا پنجاه میلیون

۱. به موجب مصوبه شماره ۲۳۱۵۴ ت ۳۳۳۲۸ هـ مورخ ۱۳۸۴/۴/۱۸ هیأت وزیران در بند (هـ) ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه موضوع تصویب نامه شماره ۱۵۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ عبارت « قیمت پایه ای که با نظر کارشناس یا خبره برای انجام مزایده تعیین می شود » جایگزین عبارت « مبلغ پیشنهادی » شده است.

ریال می باشد، مزایده الزامی نیست مشروط بر اینکه میزان اجاره از طرف کارشناس رسمی یا خبره محلی با توجه به نرخ عادله روز تعیین شده باشد.^۱

تبصره ۲: آگهی مزایده باید متضمن شرایط مذکور در ماده قبل و هرگونه اطلاعات باشد و در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار محلی نیز منتشر شود. فاصله انتشار آگهی تا تاریخ قرائت پیشنهادها کمتر از پانزده روز و بیشتر از سی روز نخواهد بود.

ماده ۱۲ اصلاحی

در موقوفاتی که عرصه و اعیان آنها وقف است، اعطای حق تملک اعیان به مستأجر ممنوع می باشد. در موارد استثنایی، تملک اعیان مستحدثه به وسیله مستأجر در قبال پرداخت پذیره با رعایت قوانین و مقررات مربوط و با پیشنهاد متولی و ادارات اوقاف و امور خیریه و تأیید نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان مجاز است و این موضوع در مورد باغهای موقوفه و همچنین در مورد موقوفات خاص نیز جاری است.^۲

ماده ۱۳^۳

اجاره اراضی و رقبات بلامعارض موقوفه مورد نیاز وزارتخانه ها و مؤسسات وابسته و نهادهای انقلاب اسلامی با رعایت صلاح و غبطه وقف براساس نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و بر مبنای نرخ عادله روز بدون انجام مزایده و

۱. به موجب مصوبه ۵۲۷۱۵ هـ / ۴۳۴۸۵ مورخ ۱۳۹۵/۴/۱۵ هیأت وزیران عبارت «تا دو بیست هزار ریال» به عبارت «تا پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال» اصلاح شده است.

۲. به موجب رأی شماره ۲۴۹ - ۲۵۰ مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری اطلاق ماده ۱۲ و بندهای ۱۱ الی ۶ ماده ۳۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران باطل و به موجب مصوبه شماره ۴۷۸۳۴ هـ / ۴۷۸۳۴ ت / ۵۵۹۱۶ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۳ هیأت وزیران این ماده اصلاح شده است. ماده ۱۲ قبلی به این شرح بود: در مورد موقوفاتی که عرصه و اعیاناً وقف است، اعطای حق تملک اعیان به مستأجر ممنوع می باشد. در بعضی موارد استثنایی، تملک اعیان مستحدثه به وسیله مستأجر باتصویب سرپرست سازمان مجاز است و این موضوع در مورد باغهای موقوفه و همچنین در مورد موقوفات خاص نیز جاری است.

۳. به رأی وحدت رویه شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۷۴/۲۹۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری و مصوبه شماره ۵۳۱۷۵ ت / ۲۵۸۷۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۱ هیأت وزیران توجه شود.

با رعایت آیین نامه نحوه وصول پذیره واهدایی، مجاز است و در موارد دیگر، با رعایت مصالح وقف و با تصویب سرپرست سازمان و بر مبنای نظریه کارشناس رسمی یا خبره محلی و به نرخ عادلانه روز، انجام مزایده الزامی نخواهد بود.

ماده ۱۴

کمیسیون مزایده از مسئول اداره حج و اوقاف و امور خیریه، نماینده اداره اموراتصادی و دارایی محل و متولی موقوفه تشکیل می شود. در صورتی که موقوفه بدون متولی باشد، نماینده دادستان عمومی شهرستان در جلسه شرکت خواهد نمود.

تبصره ۱ (اصلاحی): در مواردی که پیشنهادی نرسیده و یا پیشنهادهای واصله به نظر کمیسیون مزایده یا متولی قانونی مخالف مصالح وقف تشخیص داده شود مزایده یکبار دیگر تجدید می شود و در صورت تکرار وضعیت اولیه، تکلیف موضوع در موقوفات غیر متصرفی با متولی قانونی موقوفه و در موقوفات متصرفی به وسیله اکثریت اعضای کمیسیون مذکور تعیین خواهد شد. در این مورد نظر مخالفین در صورت جلسه درج می گردد.^۱

تبصره ۲: در مورد آن قسمت از باغات موقوفه که فروش سردرختی آنها از طریق دید به حال موقوفه مفید باشد می توان فروش را منحصر به یک فصل و مزایده را بر طبق عرف و عادات محل و با نظر کارشناس یا خبره محلی به طور حضوری انجام داد.

تبصره ۳ (اصلاحی): در صورت تساوی پیشنهادهای واصله، برنده مزایده در موقوفات غیر متصرفی با نظر متولی موقوفه و در موقوفات متصرفی با نظر اکثریت اعضای کمیسیون تعیین خواهد شد.

۱. به موجب مصوبه ۱۰۹۴۹۵/ت/۵۱۵۱۹هـ مورخ ۱۳۹۴/۸/۲۱ هیأت وزیران تبصره های ۱ و ۳ ذیل ماده ۱۴ اصلاح شده است متن قبلی بدین شرح بود: تبصره ۱- در مواردی که پیشنهادی نرسیده و یا پیشنهادات واصله به نظر کمیسیون مزایده مخالف مصالح وقف تشخیص داده شود، مزایده یکبار دیگر تجدید می شود و در صورت تکرار وضعیت اولیه، تکلیف به وسیله اکثریت اعضای کمیسیون مذکور تعیین خواهد شد. تبصره ۳- در صورت تساوی پیشنهادات واصله برنده مزایده با نظر اکثریت اعضای کمیسیون تعیین خواهد شد.

تبصره ۴: رقبات موقوفات مشمول قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، برابر آیین نامه اجرایی آن به اجاره واگذار می شود.

ماده ۱۵

اراضی موقوفه مشمول قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه که در محدوده خدمات شهری واقع شده و در حال حاضر کاربری زراعی ندارد، با تأیید مقامات ذی صلاح و تأمین و پرداخت حقوق مکتسبه زارعین صاحب نسق، طبق مفاد این آیین نامه برای امور ساختمانی مجاز به اجاره واگذار خواهد شد.

ماده ۱۶

متولی موظف است نسبت به وصول مطالبات موقوفه و نیز برای روشن نمودن وضع موقوفه در اجرای قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، به موقع اقدام کند.

ماده ۱۷

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مکلف اند اقدامات خود را نسبت به اجرای مواد یک و چهار لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و امناء و نظائر امکن متبرکه مذهبی و مساجد مصوب ۱۳۵۸/۲/۴ شورای انقلاب اسلامی ایران، همچنان به منظور احقاق حقوق موقوفات پیگیری نمایند.

ماده ۱۸

وجوه حاصل از ضبط سپرده های مزایده موقوفات و امکن مذهبی، به حساب همان موقوفه یا مکان مذهبی واریز خواهد شد.

ماده ۱۹

مخارج هر موقوفه به شرح زیر است:
الف) هزینه های مربوط به حفظ عین و بقای موقوفه و فراهم نمودن موجبات آبادانی رقبات آن.

- ب) تعمیرات جاری و هزینه‌های مربوط به بهره‌برداری از آن.
- ج) مالیات و عوارض و حق التولیه و حق النظاره و مخارج ثبتی و محاکماتی در صورت شمول.
- د) مصارف مقرر در وقفنامه و یا سیره جاریه.

تبصره ۱: اعتبارات بند «ج» به وسیله متولیان به مصرف می‌رسد؛ ولی در مورد مصرف اعتبارات بندهای «الف»، «ب» و «د» اطلاع اداره حج و اوقاف و امور خیریه لازم است، مگر در موقوفات منصوص التولیه در صورتی که مظنه تعدی و تفریط متولی نباشد.

تبصره ۲: آن قسمت از مخارج بند «د» که تحصیل اسناد هزینه مقدور نباشد، گواهی لازم با ذکر علت، نوع و مشخصات هزینه با امضای مسئول اداره محل و متولی و متصدیان امور مالی، حسب مورد تنظیم خواهد شد.

ماده ۲۰ (ابطال شده)^۱

۱. این ماده و تبصره‌های ۱ و ۳ آن به موجب رأی شماره ۱۲۷ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۲۰ ابطال شده به این شرح بود:

بودجه فردی موقوفات و اماکن مذهبی که حاوی مشخصات رقبات و ریزارقام درآمد و هزینه، موجودی، بدهی و مطالبات می‌باشد، باید حداکثر در سه ماهه آخر هر سال برای سال آتی، طبق مدلول وقفنامه و مطابق نمونه‌ای که سازمان معین می‌نماید، در پنج نسخه تنظیم شود.

تبصره ۱: اداره حج و اوقاف و امور خیریه موظف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ تنظیم اوراق بودجه‌های موقوفات متصرفی آنها را به اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه ارسال تا بررسی و در صورتی که طبق مقررات و مدلول وقفنامه یا سیره جاریه تنظیم شده باشد تصویب و الا جهت رفع نقص اعاده نماید. بررسی و تصویب بودجه‌های موقوفات غیرمتصرفی به ترتیب فوق به عهده ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل خواهد بود.

بدیهی است در خصوص بودجه موقوفات منصوص التولیه که مظنه تعدی و تفریط در آن نباشد، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه فقط وصول بودجه را به متولی منصوص اعلام خواهند داشت.

تبصره ۳: یک نسخه از بودجه‌های تصویب شده در موقوفات غیرمتصرفی به متولی و در موقوفات متصرفی به حسابداری و یک نسخه به اداره حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه و یک نسخه به اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه و یک نسخه به سازمان ارسال خواهد شد و سازمان نیز به نوبه خود بودجه‌های واصله را مورد رسیدگی قرار داده و انطباق و یا عدم انطباق آن را با مقررات و دستورالعمل‌های صادره به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل اعلام می‌دارد.

ماده ۲۰ اصلاحی^۱

در موقوفاتی که دارای متولی منصوص و قادر به انجام وظایف شرعی و قانونی نمی‌باشند، متولی موظف است بودجه فردی موقوفات و اماکن مذهبی که حاوی مشخصات رقبات و ریزارقام درآمد و هزینه، موجودی، بدهی و مطالبات می‌باشد را حداکثر در سه ماهه آخر هر سال برای سال آتی، طبق مدلول وقفنامه و مطابق نمونه‌ای که سازمان معین می‌نماید، در پنج نسخه به اختلاف مورد، به شرح زیر تنظیم نماید:

الف) ادارات اوقاف و امور خیریه، بودجه موقوفات متصرفی را ظرف مدت یک ماه از تاریخ تنظیم به اداره کل اوقاف و امور خیریه استان مربوط ارسال می‌نمایند تا در صورتی که طبق مقررات و مدلول وقفنامه یا سیره جاریه تنظیم شده باشد، تأیید و در غیر این صورت جهت رفع نقص اعاده نماید.

ب) موقوفاتی که متولیان آنها در مظان تعدی و تفریط قرار دارند و با رعایت طرح توجیهی شماره ۱۲۰/۵۹۳۱ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۳ و مجوز مورخ ۱۳۶۹/۸/۷ مقام معظم رهبری با نظارت سازمان اوقاف و امور خیریه اداره می‌شوند متولی مربوط بودجه تنظیمی را ظرف یک ماه برای بررسی و تأیید به اداره اوقاف و امور خیریه محل تسلیم می‌نماید.

تبصره ۱: یک نسخه از بودجه‌های تأیید شده در موقوفات غیر متصرفی موضوع بند «ب» به متولی و در موقوفات متصرفی به حسابداری و یک نسخه به اداره اوقاف و امور خیریه محل و یک نسخه به اداره کل اوقاف و امور خیریه استان مربوط و یک نسخه به اداره تحقیق مربوط و یک نسخه به سازمان ارسال خواهد شد و سازمان نیز به نوبه خود بودجه‌های واصله را مورد رسیدگی قرار داده و انطباق و یا عدم انطباق آن را با وقفنامه و مقررات و دستورالعمل‌های صادره به اداره اوقاف و امور خیریه محل اعلام می‌دارد.

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۲۲ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

تبصره ۲: موقوفاتی که دارای متولی منصوص و قادر به انجام وظایف شرعی و قانونی هستند از تسلیم بودجه به ترتیب یاد شده مستثنا می باشند، مگر آن که طبق نظر شعب تحقیق و حکم دادگاه فاقد شرایط مذکور یا مشمول بند «ب» این ماده شوند. این متولیان در هر حال به منظور تنظیم امور مالیاتی طبق قانون مالیات های مستقیم و آیین نامه و ضوابط مربوط جهت اخذ گواهی و مفاد حساب عملکرد سالیانه موقوفه اقدام خواهند کرد.

تبصره ۳: موقوفات و اماکنی که از طرف سازمان دارای امنای منصوب هستند در حکم متصرفی بوده و امنای مذکور در تنظیم بودجه با ادارات حج و اوقاف و امور خیریه همکاری خواهند نمود.

ماده ۲۱ (ابطال شده)^۱

ماده ۲۱ (اصلاحی)^۲

در مورد تعمیر و عمران موقوفات و تأمین و انجام هزینه های مورد نیاز به ترتیب زیر اقدام خواهد شد:

الف) در موقوفاتی که واقف در صدی از درآمد را برای تعمیر و امور عمرانی پیش بینی کرده باشد طبق نیت واقف عمل خواهد شد.

ب) در سایر موارد برای انجام تعمیرات و عمران موقوفات با رعایت ماده ۶ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه از درآمد موقوفه هزینه های لازم تأمین و پرداخت خواهد شد.

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۳۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۲۱ ابطال شده به این شرح بود:

برای تعمیرات و بازسازی موقوفاتی که عرصه و اعیاناً وقف شده یا نیاز به تعمیرات دارد، حداکثر بیست درصد مجموع عایدات هر سال در بودجه منظور می گردد و در صورتی که کلاً یا بعضاً به مصرف نرسد جزو ذخیره عمرانی موقوفه محسوب و نگهداری تا در موقع مقتضی به مصرف عمران موقوفه برسد.

۲. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۲۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

ج) ادارات اوقاف و متولیان می توانند در صورتی که مغایر وقفنامه نباشد از طرق دیگر نظیر اخذ وام نیز برای این منظور استفاده نمایند.

ماده ۲۲ (ابطال شده)^۱

ماده ۲۲ (اصلاحی)^۲

در صورتی که منابع مذکور در ماده ۲۱ و عواید یکساله موقوفه برای تعمیر یا بازسازی آن تکافو ننماید متولیان و ادارات اوقاف و امور خیریه و امانا می توانند درآمد دویا چند سال موقوفه را به اضافه عواید موجود به مصرف برسانند.

تبصره: حکم این ماده، همچنین حکم ماده ۲۱ این آیین نامه در مورد اماکن مذهبی اسلامی با رعایت مقررات مربوط به این اماکن نیز جاری است.

ماده ۲۳

مطالبات و صرفه جویی های سال های قبل هر موقوفه به عنوان درآمد خالص در بودجه هر سال منظور خواهد شد و چنانچه قبلاً حق التولیه و حق النظاره از این مبلغ دریافت شده باشد، مجدداً احتساب نخواهد شد.

ماده ۲۴ اصلاحی

با توجه به اینکه حفظ موقوفات از وظایف متولیان است و اموال وقف باید از اموال شخصی متولی جدا و متمایز باشد، متولیان و امانای موقوفات و

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۳۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۲۲ ابطال شده به این شرح بود:

در صورتی که ذخیره مذکور در ماده قبل به علاوه درآمد یکساله موقوفه یا مکان اسلامی برای تعمیر یا بازسازی آن تکافو ننماید، حسب مورد، متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و امانای وقف، درآمد دویا چند سال موقوفه را به اضافه وجوه موجود، در حساب مخصوص همان موقوفه ذخیره، تا به موقع به مصرف لازم برسانند.

۲. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۲۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و امور خیریه را اصلاح نمود.

اماکن متبرکه و ادارات اوقاف و امور خیریه محل مکلفند نسبت به ثبت و به روزرسانی اطلاعات جامع موقوفات و بقاع متبرکه از قبیل مشخصات کامل موقوفه و رقبات وقفی و متصرفین آن و نیات واقفین در بانک اطلاعات جامع موقوفات اقدام نمایند.

تبصره - افتتاح حساب بانکی به نام موقوفات دارای متولی شرعی و همچنین اماکن متبرکه راساً توسط متولیان و یا با معرفی اداره اوقاف و امور خیریه در یکی از بانک‌ها انجام می‌شود. متولیان موظفند گزارشی از اطلاعات و عملیات بانکی خود را جهت ثبت در سامانه ارایه نمایند. این امر نباید موجب تحدید وظایف و سلب اختیارات شرعی و قانونی متولیان در دخل و خرج موقوفه و امضای اسناد مربوط گردد. حساب مذکور در مورد موقوفات و اماکن متصرفی که برای آنها امین یا امنایی منصوب شده است، با امضای مشترک امین یا امنا و رئیس اداره اوقاف و امور خیریه محل خواهد بود.^۱

۱. به موجب مصوبه ۵۳۱۷۶هـ/ ۳۱۳۵۶/ مورخ ۱۳۹۵/۳/۱۸ هیأت وزیران ماده ۲۴ و اصلاحات بعدی آن اصلاح شده است، ماده ۲۴ اولیه بدین شرح بود: با توجه به اینکه حفظ موقوفات از وظایف متولیان است و اموال وقف باید از اموال شخص متولی جدا و متمایز باشد، متولیان موقوفات و امنای اماکن متبرکه مکلف‌اند دفتر مخصوصی برای ثبت درآمد و هزینه موقوفه یا اماکن مزبور تنظیم نمایند و هرگاه درآمد سالانه آنها بیش از صد هزار ریال باشد، باید با معرفی اداره حج و اوقاف و امور خیریه حساب جداگانه‌ای به نام موقوفه یا مکان متبرکه در یکی از بانک‌ها افتتاح و عواید حاصله را به آن حساب واریز و هرگونه پرداخت را از طریق آن انجام دهند. تبصره: در مورد موقوفات و اماکنی که از طرف سازمان برای آنها امنایی منصوب شده است حساب مذکور با امضای مشترک (امنا و اداره حج و اوقاف و امور خیریه) افتتاح خواهد شد. ماده ۲۴ اصلاحی طبق مصوبه ۶۶۵۹۷/ ت ۵۰۵۵۴ هـ مورخ ۱۳۹۳/۶/۱۲ هیأت وزیران: با توجه به اینکه حفظ موقوفات از وظایف متولیان است و اموال وقف باید از اموال شخصی متولی جدا و متمایز باشد، متولیان و امنای موقوفات و اماکن متبرکه و ادارات اوقاف و امور خیریه محل مکلفند نسبت به ثبت و به روزرسانی اطلاعات جامع موقوفات و بقاع متبرکه از قبیل مشخصات کامل موقوفه و رقبات وقفی و متصرفین آن، نیات واقفین و نحوه مصرف درآمد موقوفه، عملکرد و رخدادهای مالی موقوفات در بانک اطلاعات جامع موقوفات اقدام نمایند. تبصره: افتتاح حساب بانکی به نام موقوفات و اماکن متبرکه با معرفی اداره اوقاف و امور خیریه در یکی از بانک‌های الزامی است و عملیات مالی باید در سامانه مربوط ثبت گردد. در مورد موقوفات و اماکنی که از طرف سازمان برای آنها امین یا امنایی منصوب شده است، حساب مذکور با امضای مشترک امین یا امنا و رئیس اداره اوقاف و امور خیریه محل خواهد بود. اصلاح تبصره اصلاحی ذیل ماده ۲۴ طبق مصوبه شماره ۲۹۱۵۵/ ت ۵۱۹۲۸ هـ مورخ ۱۳۹۴/۳/۱۰

ماده ۲۵

ادارات تحقیق به موجب ماده ۱۴ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مکلف‌اند همه ساله از متولیان و امنای وقف و اماکن مذهبی و مدیران مؤسسات خیریه مشمول و نیز از ادارات حج و اوقاف و امور خیریه صورت‌حساب درآمد و هزینه موقوفات و اماکن مذهبی و مؤسسات خیریه را مطالبه نمایند.

صورت‌حساب مزبور باید طبق فصول بودجه فردی سالانه موقوفه یا مکان مذهبی و یا مؤسسه خیریه، حداکثر ظرف سه ماه بعد از ابلاغ در قبال اخذ رسید، به اداره تحقیق و یا اداره حج و اوقاف و امور خیریه تسلیم شود. در صورتی که صورت‌حساب به اداره حج و اوقاف و امور خیریه تسلیم شده باشد، اداره مزبور موظف است حداکثر ظرف مدت ده روز صورت‌حساب مذکور را به اداره تحقیق مربوطه جهت رسیدگی و صدور مفاد حساب ارسال دارد. صورت‌حساب تسلیمی باید متضمن موارد زیر باشد:

۱. هر رقم از درآمد و هزینه باید حسب مورد دارای مدارک و اسناد هزینه معتبر باشد.

۲. مانده حساب درآمد و هزینه سال قبل باید در صورت‌حساب سالانه مزبور ملحوظ شود.

تبصره: ادارات تحقیق از متولیان منصوصی که در مظان تعدی و تفریط نباشند صورت‌حساب مطالبه نمی‌نمایند.

ماده ۲۶

متولیان موظف‌اند در اجرای ماده ۶ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و تبصره ذیل آن و با رعایت مواد ۲۱ و ۲۲

هیأت وزیران:

در تبصره ماده (۲۴) اصلاحی آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه موضوع تصویب‌نامه شماره ۶۶۲۹۷/ت/۵۵۵۵۴ مورخ ۱۳۹۳/۶/۱۲، عبارت «موضوع بند (ب) ماده (۱۷۷) قانون برنامه پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران» قبل از عبارت «بامعرفی» اضافه می‌گردد.

این آیین نامه و استعداد محل، در نگهداری و جلوگیری از خرابی و انهدام و در آبادی موقوفه اهتمام نمایند، به طوری که حداقل هر پنج سال افزایش محسوسی در عایدات موقوفه حاصل شود.

ماده ۲۷

ادارات تحقیق موظف اند همه ساله مفاصاحساب عملکرد سال قبل موقوفه را با رعایت ماده ۲۵ این آیین نامه صادر و حسب مورد، به متولی یا امین و یا اداره حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه تسلیم نمایند. در صورتی که عدم صدور مفاصاحساب ناشی از عمل متولی یا امین باشد، شعب حسابرسی موارد تخلف را برای رسیدگی در جهت عزل یا ممنوعیت و یا ضمّ امین، به شعب حقوقی تحقیق و برای برکناری امین، به اداره حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه اعلام خواهند داشت.

تبصره: شعب حسابرسی تحقیق اوقاف موظف اند درآمد و هزینه کلیه موقوفاتی که اسناد آنها طبق ماده ۲۵ این آیین نامه به آنها ارجاع می شود پس از تکمیل پرونده ها حداکثر ظرف مدت یک ماه رسیدگی و تکلیف آنها را مطابق آیین نامه طرز تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق اوقاف روشن نمایند، و با متخلفین برابر مقررات رفتار خواهد شد.

ماده ۲۸

ادارات تحقیق موظف اند همه ساله با ملاحظه بودجه ها و صورتحساب های ارسالی از طرف متولیان و هیأت های امناء و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و مؤسسات مشمول چنانچه به موارد تخلف برخورد نمودند مدارک لازم را جمع آوری و برابر ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و تبصره های مربوطه اقدام نمایند. در خصوص تخلف امناء مراتب توسط اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل به سرپرست سازمان گزارش و کسب تکلیف خواهد شد.

ماده ۲۹

متولیان مکلف‌اند همه ساله مالیات قانونی موقوفه را در صورت شمول، پرداخت نمایند و در صورتی که بر اثر تعلل در پرداخت، جریمه‌ای به آن تعلق گیرد، باید شخصاً آن را جبران کنند.^۱

ماده ۳۰

در مواردی که اداره امور موقوفه به حکم ولی فقیه یا قانون با سازمان است، کلیه وظایف و مسئولیت‌های متولی به عهده سازمان خواهد بود.
تبصره: هر نوع تخلفی که در موقوفات غیر متصرفی موجب ممنوعیت و یا عزل متولی می‌شود در خصوص موقوفه متصرفی نیز تخلف محسوب و برابر مقررات اقدام خواهد شد.

ماده ۳۱

وجوه اهدایی به اماکن مذهبی اسلامی که جهت مشخصی برای مصرف آن تعیین نشده است و وجوه حاصل از فروش اموال منقول زاید بر احتیاج این قبیل اماکن، با جلب نظر اداره حج و اوقاف و امور خیریه به وسیله هیأت امنای و در مواردی که هیأت امنای وجود نداشته باشد به وسیله ادارات حج و اوقاف و امور خیریه به ترتیبی که در ماده ۵ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و آیین نامه آن مشخص است، به مصرف خواهد رسید.

ماده ۳۲ اصلاحی^۱

ادارات اوقاف و امور خیریه (در موقوفات متصرفی) و همچنین متولیان

۱. به ماده ۱۴۶ مکرر قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم (مصوب سال ۱۳۹۴) توجه شود.
۲. به موجب رأی شماره ۲۴۹-۲۵۰ مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری اطلاق ماده ۱۲ و بندهای ۱ الی ۶ ماده ۳۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران باطل و به موجب مصوبه ۴۷۸۳۴۰/ت ۵۵۹۱۶ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۳ هیأت وزیران ماده ۳۲ اصلاح شده است، متن قبلی ماده ۳۲ به این شرح بود: موارد زیر از جمله اموری است که انجام آنها موکول به اجازه سرپرست سازمان که ماذون از طرف ولی فقیه است، خواهد بود:

۱- فروش رقبات موقوفه و نحوه تبدیل آن.

موقوفات عام و خاص (در موقوفات تحت تولیت خود) به منظور رعایت غبطه و مصلحت وقف و رفع مظنه تعدی و تفریط، موارد زیر را با رعایت قوانین و مقررات مربوط و با اطلاع و تأیید نماینده ولی فقیه در سازمان انجام خواهند داد:

فروش رقبات موقوفه و نحوه تبدیل آنها با رعایت موازین شرعی و قانونی.
اجاره بیش از ده سال

ترک مزایده در مورد اجاره رقبات مشمول مزایده
صلح و استرداد دعاوی موقوفه

ارجاع اختلاف به داوری و انتخاب داوری داوران
نصب و عزل امنای موقوفات و بقاع متبرکه

تبصره - سرپرست سازمان می تواند جهت بررسی و اظهار نظر مشورتی در خصوص مشکلات و مسائل فقهی، حقوقی و اوقافی هیأتی مرکب از افراد صاحب نظر را انتخاب و تعیین نماید.

ماده ۱۳۳

حق التولیه متولی و یا سازمان در قبال اعمال تولیت نسبت به موقوفات و همچنین حق النظاره ناظر اعم از شخص یا سازمان، به میزان مقرّر در

۲- اعطای حق تملک اعیان به مستأجر در موقوفاتی که عرصتاً و اعیاناً وقف است و این امر در مورد باغات موقوفه نیز جاری است.

۳- اجاره بیش از ده سال.

۴- ترک مزایده در مورد اجاره موقوفه مشمول مزایده.

۵- استرداد دعاوی مطروحه در مراجع قضایی.

۶- ارجاع اختلافات به داوری و انتخاب داوری داوران.

۷- نصب و عزل امنای موقوفات و بقاع متبرکه.

تبصره: جهت بررسی و اظهار نظر مشورتی در خصوص مشکلات و معضلات و مسائل حقوقی و اوقافی، سرپرست سازمان می تواند هیأتی به نام هیأت فنی و حقوقی مرکب از افراد صاحب نظر که در سازمان اشتغال داشته باشند را انتخاب و تعیین نماید.

۱. به موجب دادنامه شماره ۸۵۳ و ۸۵۴ مورخ ۱۳۹۴/۷/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری اطلاق فراز پایانی این ماده باطل شده است.

وقفنامه خواهد بود و در صورتی که وقفنامه موجود نباشد و یا میزان حق التولیه و حق النظاره در آن معین نشده باشد، حق التولیه به مقدار اجرت المثل معادل ده درصد درآمد خالص سالیانه و حق النظاره به مقدار اجرت المثل معادل پنج درصد همان درآمد خواهد بود.

تبصره ۱^۱

تبصره ۲: در مواردی که سرپرست سازمان اعمال نظارت اشخاص یا ادارات حج و اوقاف و امور خیریه را در موقوفات غیر متصرفی ضروری تشخیص دهند، اجرت المثل حق النظاره را نیز متناسباً تعیین خواهند نمود.

تبصره ۳: درآمد خالص موقوفه برابر هشتاد درصد درآمد کل خواهد بود.

ماده ۳۴ اصلاحی^۲

حق التولیه یا اجرت المثل ادارات اوقاف و امور خیریه در تولیت اماکن مذهبی اسلامی، موضوع بند (۲) و ذیل تبصره (۲) ماده (۱) قانون یادشده، ده

۱. به موجب دادنامه شماره ۸۵۲ مورخ ۱۳۹۴/۷/۲۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری تبصره ۱ ذیل ماده ۳۳ باطل شده است. متن باطل شده به این شرح بود: در موارد استثنایی که درصدهای مندرج در این ماده با توجه به وضعیت موقوفه متناسب و متعارف نباشد، با تأیید سرپرست سازمان کسریا اضافه می شود.

۲. به موجب مصوبه شماره ۸۳۱۵۳/ت/۴۵۱۳۲ مورخ ۱۳۹۲/۴/۹ هیأت وزیران ماده ۳۴ تصویبنامه شماره ۹۵۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ و تبصره ذیل آن و اصلاحیه آن موضوع تصویبنامه شماره ۱۰۷۴۶۵/ت/۴۵۱۳۲ مورخ ۱۳۹۱/۵/۲۸ هیأت وزیران اصلاح شده است، متن ماده ۳۴ و تبصره ذیل آن بدین شرح بود:

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در اماکن مذهبی، اجرت المثل عمل خود بابت اداره امور این اماکن را بر مبنای ده درصد از مجموع درآمد سالیانه اماکن مزبور دریافت می نمایند و حق الزحمه هیأت امنا به موجب آیین نامه ماده ۵ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تعیین خواهد شد.

تبصره: سازمان عواید حاصل از حق التولیه و حق النظاره و وجوهی که بابت اداره امور اماکن مذهبی دریافت می دارد و همچنین هدایای مستقل را مطابق بودجه ای که همه ساله تنظیم و به تصویب هیأت دولت می رساند رأساً مصرف خواهد نمود.

مصوبه شماره ۱۰۷۴۶۵/ت/۴۵۱۳۲ مورخ ۱۳۹۱/۵/۲۸ هیأت وزیران: در تبصره ماده (۳۴) آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، موضوع تصویبنامه شماره ۹۵۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ عبارت «و وجوهی که بابت اداره امور اماکن مذهبی دریافت می دارد» حذف می شود.

درصد عایدات خالص سالیانه هریک از اماکن یادشده می باشد و حق الزحمه هیأت امنا به موجب آیین نامه ماده (۵) قانون مذکور تعیین می شود.

ماده ۳۵

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه موظف اند همه ماهه، تراز عملیات دفتر روزنامه وکل را به انضمام مدارک و گزارش لازم به اداره امور مالی موقوفات جهت بررسی ارسال دارند.

ماده ۳۶

ثبت معاملات راجع به عین یا منافع موقوفات و بنیادها و مؤسسات خیریه و همچنین ثبت معاملات رقبات مربوط به اماکن متبرکه در دفاتر اسناد رسمی بدون موافقت سازمان ممنوع است و دفاتر اسناد رسمی مکلف اند رونوشت اسناد راجع به وقف را ظرف ده روز پس از ثبت به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه ارسال دارند.

ماده ۳۷

ادارات ثبت مکلف اند رونوشت مصدق اسناد مالکیت موقوفات، مساجد، تکایا، مدارس دینی و کلیه اماکن مذهبی ثبت شده و همچنین اساس نامه مؤسسات و بنیادهای خیریه واقع در حوزه عمل خود را به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل تحویل نمایند.

ماده ۳۸

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و متولیان مکلف اند اسناد واگهی های ثبتی مربوط به حوزه عمل خود را بررسی و برای حفظ عین و منافع موقوفات، هرگونه اقدام لازم را معمول دارند.

ماده ۳۹

سازمان مکلف است دفاتر مخصوصی برای ثبت خلاصه اسناد وقفنامه های هر شهرستان، تهیه و تنظیم نماید.

ماده ۴۰

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه موظف‌اند نسبت به موقوفات مسلمی که به عنوان ملکیت تقاضای ثبت شده و در مدت قانونی اقدام به اعتراض نگردیده است، برابر قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه و آیین‌نامه مربوط اقدام نمایند.

ماده ۴۱

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه می‌توانند با عنایت به ماده ۶ قانون برای احیای حقوق وقف و دفاع از دعاوی مطروحه و مشاوره در امور حقوقی و ثبتی موقوفات، در صورت لزوم وکیل یا وکلای دعاوی واجد شرایط را انتخاب نمایند.

تبصره: حق الوکاله و حق المشاوره با توجه به مصلحت و غبطه موقوفات از محل عواید وقف، قابل پرداخت خواهد بود.

ماده ۴۲

در اجرای تبصره ماده ۱۰ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، متولیان موظف‌اند ظرف مدت دو ماه از تاریخ اجرای قانون، رونوشت مصدق اسناد مالکیت و وقفنامه‌های موجود را به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مربوط تسلیم و رسید دریافت دارند و در صورت عدم اقدام، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مکلف‌اند به طریق اطمینان بخشی تکلیف قانونی آنان را ابلاغ و ضرب الاجلی که بیش از دو ماه نباشد برای انجام آن تعیین و در صورت استنکاف به دلیل وجود مظنه تعدی و تفریط، مراتب را به اداره تحقیق جهت رسیدگی و صدور حکم لازم اعلام دارند.

ماده ۴۳

ثمن بیع وقف، در صورت جواز بیع باید در حساب مخصوصی در بانک تودیع و با جلب موافقت سرپرست سازمان و بر طبق ماده ۹۰ قانون مدنی، رقبه دیگری به نام همان موقوفه خریداری که عواید آن بر نهج وقفنامه سابق به مصرف خواهد رسید.

تبصره: بیع و تبدیل موقوفه طبق مواد ۸۸ و ۸۹ قانون مدنی با کسب موافقت کتبی سرپرست سازمان امکان پذیر خواهد بود و در صورتی که متولیان بر طبق مواد ۸۸ و ۸۹ قانون مدنی قصد بیع و تبدیل موقوفه را داشته باشند، کسب موافقت سرپرست سازمان ضروری می باشد.

ماده ۴۴

سهام اوراق بهاداری که از محل ثمن موقوفات خریداری شده، در حکم عین موقوفه است و قابل انتقال نیست مگر در موارد تبدیل.

تبصره: ادارات حج و اوقاف و امور خیریه صورت مشخصات اوراق و سهام موضوع این ماده و همچنین سایر سهام و اوراق موقوفه را در دفتر مخصوص ثبت و نگهداری خواهند کرد.

ماده ۴۵

در مواردی که ثمن بیع وقف تکافوی خرید رقبه مستقلى را ننماید، سازمان می تواند با مشارکت چند موقوفه و نظر متولیان آنها رقبه واحدی خریداری و سهم هر موقوفه را به تناسب سرمایه آن تعیین نماید.

ماده ۴۶

از تاریخ اجرای این آیین نامه، احکام امنای موقوفات و اماکن مذهبی که بر مبنای مقررات سابق صادر شده است مورد بررسی و تجدید نظر قرار گرفته و در صورت رضایت از نحوه خدمات آنان، پیشنهاد و انتصاب مجدد بلامانع است.

ماده ۴۷ (ابطال شده)^۱

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۱۰ مورخ ۱۳۷۲/۲/۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۴۷ ابطال شده عبارت بود از:

محبوسات و اثلاث باقیه و نذرها و صدقاتی که به غیر از عنوان وقف برای امور خیریه در نظر گرفته شده یا می شود، طبق اسناد مربوطه و یا سیره جاریه کماکان مورد عمل ادارات حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

تبصره: مقررات این آیین نامه (در خصوص موقوفات عامه) در مورد محبوسات و اثلاث باقیه نیز تسری دارد.

ماده ۴۷ (اصلاحی)^۱

ادارهٔ اثلاث باقیه، محبوسات، نذور، صدقات و سایر اموال موضوع بند ۷ ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه که فاقد متولی یا متصدی بوده یا مجهول التولیه باشد، طبق مفاد بند ۷ و تبصره ۳ ماده ۱ قانون مذکور با اذن ولی فقیه و یا نماینده ایشان اداره امور آنها به ادارات اوقاف و امور خیریه محل وقوع رقبات مذکور محول می شود.

ماده ۴۸

مؤسسات و بنیادهای خیریه، در صورتی که بخواهند از معافیت های مالیاتی مندرج در قانون مالیات های مستقیم استفاده نمایند، باید قبلاً نظارت سازمان را جلب نمایند.

ماده ۴۹

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه می توانند در امور خیریه و موقوفات از اشخاص حقیقی و حقوقی قبول وصایت، نیابت، وکالت و تولیت نموده و صدقات جاریه و نذرهای آنان را برابر نیات مربوطه عمل نمایند.

ماده ۵۰

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه به منظور بقای عین رقبات و فراهم آوردن موجبات آبادانی آنها می توانند با استفاده از وجوه بلامانعی که بدین امر اختصاص داده می شود صندوق یا شرکتی تأسیس نمایند.

تبصره: صاحبان سهام این صندوق و یا شرکت اشخاص حقیقی و یا حقوقی خواهند بود که سرمایه آن را تأمین کرده اند.

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۴۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

ماده ۵۱ (ابطال شده)^۱

ماده ۵۱ (اصلاحی)^۲

درآمد موقوفات مجهول‌المصرف و موقوفاتی که به صورت مبرات مطلقه وقف شده باشند در صورت نداشتن متولی یا مجهول‌التولیه بودن با رعایت ماده ۸ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه طبق بودجه‌ای که به تصویب سرپرست سازمان برسد توسط سازمان به مصرف خواهد رسید.

تبصره ۱: رسیدگی به صورت حساب بودجه مذکور و صدور مفاد حساب سالانه به عهده سازمان خواهد بود.

تبصره ۲: درآمد موقوفات مجهول‌المصرف و مبرات مطلقه که دارای متولی منصوص باشد توسط متولی در مطلق خیرات و مبرات به مصرف خواهد رسید.

ماده ۶۹^۳

کارکنان سازمان مشمول مقررات قانون استخدام کشوری و آیین‌نامه‌ها و مقررات مربوط به آن می‌باشند.

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۷۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۵۱ ابطال شده به این شرح بود:

درآمد موقوفات مجهول‌المصرف و موقوفاتی که به صورت مبرات مطلقه وقف شده باشند در صورت داشتن متولی، وسیله وی زیر نظر سازمان و در صورت نداشتن متولی، وسیله سازمان، در تحقیق و تبلیغ و نشر کتب در زمینه معارف اسلامی و عمران موقوفات، برابر بودجه‌ای که به تصویب سرپرست سازمان می‌رسد، به مصرف خواهد رسید.

تبصره: رسیدگی به صورت حساب بودجه مزبور و صدور مفاد حساب سالانه، به عهده اداره کل تحقیق خواهد بود.

۲. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۵۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

۳. در اجرای مصوبه مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵ شورای عالی اداری مبنی بر تفکیک امور حج و زیارت از سازمان اوقاف و امور خیریه و تشکیل سازمان مستقلی به نام سازمان حج و زیارت، مواد ۵۲ تا ۶۸ حذف گردید.

ماده ۷۰

تعاریف و اصطلاحات مندرج در آیین نامه های قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه توسط سازمان تهیه و ابلاغ خواهد شد.

ماده ۷۱

از تاریخ تصویب این آیین نامه کلیه مصوبات هیأت دولت که مغایر با این آیین نامه باشد، ملغی است.

نخست وزیر - میرحسین موسوی

دستورالعمل مربوط به تعاریف و اصطلاحات مندرج در آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه

شماره ۲۳۰/۹۱۹

تاریخ: ۱۳۶۵/۳/۲۷

با توجه به ماده ۷۰ « آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه » مصوب جلسه ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران و به منظور آن که اصطلاحات بکاربرده شده در آیین نامه و مقررات مورد عمل برای ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و کارکنان ذیربط موجب اختلاف در برداشت و تفاوت در استنباط نشده و ایجاد ابهام و اشکال ننماید، تعاریف ذیل تهیه و ابلاغ می شود تا ادارات و مسئولین مربوطه در موقع اجرای آیین نامه و انجام سایر وظایف محوله، این تعاریف را نصب العین قرار داده و دقیقاً رعایت نمایند:

۱. منظور از کلمه **سازمان** در آیین نامه مصوب و این دستورالعمل، سازمان

حج و اوقاف و امور خیریه است.

۲. **وقف عام؛** وقفی است که در جهت و مصلحت عمومی و یا عناوین عامه باشد، مانند وقف بر مساجد، مدارس، تعزیه داری، اطعام، دارو و درمان، کمک به فقرا، یتام و غیره. موقوفاتی که به وسیله اقلیت‌های دینی برای معابد و امور عام‌المنفعه اختصاص یافته وقف عام تلقی می‌شود.

۳. **وقف خاص؛** وقفی است برای شخص یا اشخاص معین و محصور، مانند وقف بر اولاد و احفاد.

۴. **موقوفات متصرفی؛** موقوفاتی است که به موجب قانون و با رعایت آیین‌نامه اداره آنها به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می‌باشد.

۵. **نظارت استصوابی و اطلاعی؛** نظارت استصوابی آن است که اقدامات متولی با تصویب قبلی ناظر صورت گیرد. نظارت اطلاعی آن است که اقدامات متولی فقط به اطلاع ناظر برسد و در مواردی که طبق قانون و آیین‌نامه نظارت سازمان پیش بینی شده این نظارت استصوابی است.

۶. **اماکن مذهبی اسلامی؛** به اماکنی اطلاق می‌شود که برای عبادت یا زیارت یا انجام مراسم مذهبی ایجاد شده یا اختصاص یافته و جنبه استفاده شخصی نداشته باشد.

۷. **مؤسسات و انجمن‌های خیریه؛** مؤسساتی است غیر تجاری که برای تعظیم شعائر اسلامی، امور فرهنگی، بهداشتی، تربیتی، معاونت‌های عمومی و یا هر نوع عمل خیر دیگری تأسیس شده و به ثبت رسیده و یا تشکیل شود.

۸. **صلاحیت؛** عبارت از شرایطی است که متولیان، امنایا و ناظران باید براساس مفاد وقفنامه و قانون، داشته باشند.

۹. **گورستان‌های متروکه موقوفه؛** گورستانی است که در حال حاضر میت در آن دفن نمی‌شود و به موجب اسناد و مدارک ثبتی و یا وقفنامه یا احکام صادره از محاکم و یا شیاع محلی، موقوفه باشد.

۱۰. **متولی؛** شخصی است که به استناد مفاد وقفنامه با تشخیص شعب تحقیق و یا حکم دادگاه جهت اداره امور موقوفه تعیین شده یا بشود.

۱۱ نایب التولیه؛ شخصی است که از طرف متولی به استناد متن وقفنامه و یا براساس موازین شرعی و قانونی برای اداره امور موقوفه تعیین می شود. مدت و حدود اختیارات نایب التولیه به وسیله متولی معین می گردد.

۱۲ ممنوع المداخله؛ در صورتی که متولی یا ناظر به موجب قانون و یا رسیدگی شعبه تحقیق و حکم دادگاه از دخالت یا نظارت در امور موقوفه منع گردد، تا زمان حصول براءت، ممنوع المداخله نامیده می شود.

۱۳ ضمّ امین؛ در مواردی که به موجب رأی دادگاه اداره موقوفه می باید با دخالت شخص دیگری علاوه بر متولی باشد، این عمل ضمّ امین و شخص تعیین شده، امین منضم نامیده می شود.

۱۴ معزول؛ در صورتی که به موجب رسیدگی شعبه تحقیق و رأی دادگاه، متولی یا ناظر از سمت تولیت یا نظارت برکنار گردد، معزول نامیده می شود.

۱۵ بودجه؛ پیش بینی درآمد و هزینه موقوفه یا مکان مذهبی یا مؤسسه خیریه است که براساس اسناد و مدارک اجاره، وقفنامه، اساس نامه و غیره در فرم مخصوص برای یک سال مالی تنظیم می شود.

۱۶ صورت حساب؛ صورت درآمد و هزینه براساس اسناد و مدارک مثبت.

۱۷ مفاصاحساب؛ گواهی مبنی بر تفریغ درآمد و هزینه موقوفه یا مکان مذهبی یا مؤسسه خیریه با رعایت بودجه سالیانه می باشد.

۱۸ رقبه؛ عبارت است از یک واحد ملکی غیر منقول. هر موقوفه یا مکان مذهبی ممکن است دارای یک یا چند رقبه باشد.

۱۹ مبرات مطلقه؛ آن است که واقف مصرف درآمد را برای احسان، خیرات و برّیات بدون قید و وصف، اختصاص داده باشد.

۲۰ مجهول المصرف؛ موقوفه ای است که به علت فقدان و یا از بین رفتن قسمتی از وقفنامه و یا اجمال و ابهام عبارات وقفنامه، نوع مصرف عواید آن، مشخص نباشد.

۲۱ مجهول التولیه؛ موقوفه ای است که به علت نداشتن وقفنامه و یا به علت عدم ذکر نام یا صفت برای اداره کننده آن، نتوان شخص معینی را به

عنوان متولی موقوفه تعیین کرد.

۲۲ سیره جاریه؛ رویه‌ای است مستنبط از نظر اوقف که عواید موقوفه فاقد وقفنامه بر آن اساس مصرف می‌شده است. احراز این رویه با شعب حقوقی ادارات تحقیق می‌باشد.

۲۳ پذیره؛ وجهی است که به هنگام ایجار اراضی موقوفه با اعطای حق تملک اعیان به مستأجر، به عنوان پذیره ابتدایی و یا به هنگام انتقال رقبات به عنوان پذیره انتقالی، حسب مورد، به نفع موقوفه با رعایت آیین‌نامه مربوط دریافت خواهد شد.

۲۴ اهدایی؛ وجهی است که به هنگام استیجار قانونی، به موقوفه تقدیم می‌گردد.

۲۵ هدایای مستقل؛ عبارت از کمک‌های بلاعوضی است که از طرف اشخاص به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه تقدیم می‌شود.

۲۶ تعدی؛ عبارت است از تجاوز متولی یا ناظر یا امین موقوفه یا اماکن مذهبی از حدود قانون یا اذن و اجازه و یا متعارف نسبت به موقوفه و اماکن مذهبی و یا حقوق آنها.

۲۷ تفریط؛ عبارت است از ترک عملی از سوی متولی یا ناظر و یا امین که به موجب وظایف معین و یا قانون و یا متعارف برای حفظ عین و یا منافع موقوفه و اماکن مذهبی لازم است.

۲۸ مظنه تعدی و تفریط؛ وجود قراین و شواهدی است بر امکان تجاوز یا ترک عمل توسط متولی یا امین که تضییع حقوقی را احتمالاً نشان دهد. اطلاعات افراد موثق، و وجود شکایات موجه و مستمر، و بی توجهی به تذکرات ادارات حج و اوقاف و امور خیریه یا عدم تنظیم بودجه (موضوع ماده ۲۵ آیین‌نامه) می‌تواند از جمله این قراین و شواهد تلقی گردد. در موارد مذکور در این بند، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه بایستی مراتب را مشروحاً به سازمان مرکزی گزارش و کسب تکلیف نمایند.

۲۹ بطون لاحق؛ به کسانی اطلاق می‌شود که بعد از موقوف علیهم فعلی،

طبق مفاد وقفنامه، مصداق موقوفٌ علیهم قرار خواهند گرفت.

۳۰. حوزه؛ محدوده عمل یک واحد تشکیلاتی اداره حج و اوقاف و امور

خیریه یا شعب تحقیق است که به وسیله سازمان تعیین و ابلاغ می شود.

۳۱. اجرت المثل عمل؛ عبارت است از: حق التصدی که در قبال اداره امور

بقاع متبرکه طبق ماده ۳۴ آیین نامه اجرایی قانون برای ادارات حج و اوقاف و

امور خیریه تعیین می گردد.

سید مهدی امام جمارانی

نماینده امام و سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

آیین نامه کیفیت تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق سازمان اوقاف و امور خیریه^۱ (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰)

ماده ۱

شعب تحقیق شامل دو قسمت حقوقی و حسابرسی است و هر شعبه مرکب از یک رئیس و دو محقق می باشد.

در هر حوزه تحقیق، رئیس شعبه حقوقی ریاست هیأت تحقیق آن حوزه را به عهده خواهد داشت جز در تهران که ترکیب و اداره هیأت های تحقیق، به ترتیب مقرر در تشکیلات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

تبصره: شرکت هریک از محققین هر شعبه در رسیدگی، با تصمیم رئیس

شعبه است.

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۹/۳۰ بنا به پیشنهاد شماره ۱۱/۲۰۳۸/۸/۵۹۰ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۹ وزارت ارشاد اسلامی به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی، آیین نامه « کیفیت تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه » را تصویب نمودند.

ماده ۲

شعبه صالحه برای رسیدگی به درآمد و هزینه موقوفات و مؤسسات خیریه مشمول قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و آیین نامه اجرایی آن، شعبه محل مصرف عواید موقوفه و محل ثبت مؤسسه است و چنانچه محل مصرف عواید یا منطقه فعالیت و عملیات مؤسسه در حوزه های مختلف باشد، تعیین شعبه رسیدگی کننده با سرپرست سازمان خواهد بود. بدیهی است در صورت لزوم، شعبه مربوطه می تواند به سایر شعب حسابرسی نیابت دهد و شعب حقوقی به امور مربوط به حوزه هریک از آنها رسیدگی خواهد نمود.

ماده ۳

رؤسای شعب حقوقی از بین مستخدمین لیسانسیه حقوق یا الهیات که سابقه خدمات اوقافی یا قضایی آنها کمتر از پنج سال نباشد، انتخاب می شوند مشروط بر اینکه سابقه محکومیت اداری یا انتظامی از درجه انفصال موقت به بالا نداشته باشند. محققین شعب حقوقی نیز باید واجد شرایط مذکور باشند مگر شرط مدت خدمات اوقافی یا قضایی که حداقل سه سال سابقه خدمات، کافی خواهد بود.

ماده ۴

رؤسای شعب حسابرسی از بین مستخدمین لیسانسیه مطلع در امر حسابداری با داشتن حداقل پنج سال سابقه خدمات اوقافی انتخاب خواهند شد مشروط بر این که محکومیت اداری از درجه انفصال موقت به بالا نداشته باشند. محققین شعب حسابرسی باید دارای شرایط مذکور باشند، ولی داشتن حداقل سه سال سابقه خدمت اوقافی، کافی خواهد بود.

تبصره: سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در صورت ضرورت می تواند از بین افراد مطلع که در امور حقوقی و حسابداری تجربیاتی دارند فردی را به عنوان محقق حقوقی یا حسابرس، انتخاب و شاغلین فعلی

ادارات و شعب تحقیق را نیز ابقا نماید.

ماده ۵

رئیس دبیرخانه اداره کل تحقیق و مسئول دبیرخانه ادارات تحقیق استان‌ها از بین کارمندان دیپلمه و یا سایر مستخدمین واجد شرایطی که حداقل سه سال سابقه خدمت در امور اوقافی داشته باشند، انتخاب می‌گردند.

تبصره ۱: سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می‌تواند به تعداد لازم، شعب تحقیق در مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها تشکیل دهد و محدوده فعالیت آنها را به عنوان حوزه تحقیق معین نموده و عنداللزوم تغییر دهد.

تبصره ۲: شعب تحقیق در صورت ضرورت می‌توانند با کسب موافقت اداره کل تحقیق، موقتاً از وجود محققین یک شعبه در شعبه دیگر استفاده نمایند.

ماده ۶

وظایف ادارات و شعب تحقیق به شرح ذیل است:

الف) وظایف شعب حقوقی

۱. تحقیق و رسیدگی و اعلام نظر در مورد تشخیص متولی و ناظر و موقوف علیهم موقوفات.
۲. تحقیق و رسیدگی و اعلام نظر در مورد وقفیت املاک و تشخیص موقوفات عام از خاص.
۳. تشخیص موقوفات مجهول التولیه یا بدون متولی.
۴. رسیدگی و اظهار نظر در مورد تطبیق مصارف درآمد موقوفات با مفاد وقفنامه یا سایر اسناد مربوطه در صورت ابهام و یا بروز اختلاف.
۵. تحقیق و رسیدگی در مورد تعدی و تفریط یا مسامحه و اهمال متولیان و امانا و نظار و مدیران مؤسسات خیریه از انجام وظایف یا استنکاف از اجرای مقررات اوقافی در امور موقوفه و مؤسسات خیریه و تنظیم گزارش و ارسال

به دادگاه و در صورت احراز تعدی و تفریط و تخلف، اعلام جرم و انعکاس موضوع به دادسرا.

۶. رسیدگی و اظهار نظر در مورد مصرف درآمد موقوفات متعذرالمصرف و موقوفاتی که عواید آنها به علت قلت ولو با پس انداز چند سال برای اجرای نظرواقف کافی نیست یا به علت کثرت عواید، زاید بر مصارف متعارف باشد بر طبق تبصره ماده ۸ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه.

۷. رسیدگی و صدور گواهی مصرف نسبت به موقوفاتی که فاقد وقفنامه یا مدارک وقفیت معتبر بوده و در سنوات گذشته بر مبنای سیره جاریه عمل شده است.

ب) وظایف شعب حسابرسی

۱. رسیدگی به درآمد و هزینه موقوفات و بقاع و اماکن متبرکه اسلامی و مؤسسات و انجمن‌های خیریه‌ای که به موجب قانون و آیین‌نامه‌های مربوطه، اداره امور آنها به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه محول شده یا می‌شود.

۲. تطبیق اسناد هزینه و درآمد موقوفات با مفاد وقفنامه یا سایر اسناد مربوطه.

۳. صدور مفصاحساب برای اسناد درآمد و هزینه‌هایی که به موجب بند یک وظایف شعب حسابرسی از طریق ادارات اوقاف به ادارات تحقیق ارسال می‌شود.

۴. تطبیق رقبات مندرج در بودجه با وقفنامه و یا سایر مدارک معتبر.

۵. تطبیق درآمد رقبات مندرج در بودجه با مدارک تعیین کننده درآمد.

ماده ۷

شعب تحقیق بنا به درخواست اشخاص یا ادارات حج و اوقاف و امور خیریه نسبت به موارد مذکور در ماده ششم، رسیدگی و اظهار نظر می‌نماید.

هرگاه در موارد مذکور اشخاص مستقیماً به دادگاه مدنی خاص دادخواست تسلیم کرده باشند دادگاه می تواند مراتب را به اداره حج و اوقاف و امور خیریه و به نزدیک ترین شعبه تحقیق ارجاع نموده تا شعبه مذکور براساس این آیین نامه به موضوع رسیدگی و نتیجه را به دادگاه ارجاع کننده اعلام نماید.

تبصره: ادارات حج و اوقاف و امور خیریه باید ظرف سه روز از تاریخ وصول درخواست و ضمائم، مدارک را به اداره تحقیق مربوطه بفرستند.

ماده ۸

وظایف دبیرخانه ادارات تحقیق

۱. ثبت درخواست واصله و تسلیم رسید به متقاضی با ذکر شماره ثبت آن.

۲. اگر درخواست از لحاظ طرز تنظیم و یا ضمائم آن ناقص باشد دبیرخانه مراتب را ظرف سه روز پس از وصول جهت رفع نقص به درخواست کننده یا وکیل او اخطار خواهد کرد تا ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ اخطاریه با رعایت مسافت، رفع نقص کند، و الا تا رفع نقص، رسیدگی به درخواست، متوقف خواهد شد.

۳. پس از آن که درخواست کامل تشخیص داده شد، دبیرخانه نسخه ای از آن را با ضمائم در پرونده مخصوص که ترتیب می دهد بایگانی و نسخه های دیگر را با پیوست ها به طرف ابلاغ می نماید که ظرف مدت ده روز از تاریخ دریافت با رعایت مسافت، طبق قانون آیین دادرسی مدنی، پاسخ کتبی خود را با مدارک مربوط به تعداد تقاضا کنندگان و با یک نسخه اضافی به اداره تحقیق ارسال دارند.

ماده ۹

شعب تحقیق در صورتی که رسیدگی به درخواست را خارج از وظایف خود بدانند، ضمن تعیین مرجع صالح، عدم صلاحیت خود را اعلام خواهند نمود.

تبصره ۱: در صورتی که ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی نفع در مهلت مقرر از پرونده های حقوقی رفع نقص ننمایند، شعب حقوقی می توانند پرونده مربوطه را از نوبت رسیدگی خارج نمایند. رسیدگی مجدد منوط به تسلیم درخواست جدید و رفع نقص خواهد بود.

تبصره ۲: چنانچه ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی نفع نسبت به پرونده های حسابرسی در مهلت مقرر رفع نقص ننمایند، شعب حسابرسی پرونده مربوطه را از نوبت رسیدگی خارج نموده و در خصوص موقوفات متصرفی مراتب را جهت کسب تکلیف به سازمان مرکزی گزارش می نمایند و در مورد موقوفات غیر متصرفی، برابر ماده ۲۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه عمل خواهند نمود.

ماده ۱۰

اگر محل اقامت کسی که شعب تحقیق برای او اخطاریه و دعوت نامه می فرستند معلوم نباشد و یا به هر صورت ابلاغ مقدور نشود، در صورت لزوم، شعب تحقیق می توانند به تقاضا و به هزینه متقاضی، موضوع اوقات رسیدگی را یکبار به وسیله نشر آگهی در روزنامه رسمی و یکی از روزنامه های کثیرالانتشار محلی به طرف ابلاغ نمایند. هرگاه اخطار شونده در مهلت مقرر پاسخ ندهد یا در جلسه رسیدگی حاضر نشود، شعب تحقیق به موضوع رسیدگی و اعلام نظر می نمایند.

تبصره: در صورت تجدید جلسه، نیازی به تجدید آگهی نخواهد بود.

ماده ۱۱

در مواردی که نام اداره حج و اوقاف و امور خیریه در درخواست قید نشده باشد، شعب تحقیق موظف اند که درخواست و ضمایم آن وقت رسیدگی و پاسخ را از طریق دبیرخانه تحقیق به اداره حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه ابلاغ کنند تا نماینده خود را به شعبه تحقیق اعزام دارد و یا نظر مشروح و

مستدل خود را به صورت لایحه، ارسال نماید.

ماده ۱۲

شعب تحقیق می‌توانند به تقاضای طرفین، قراراستماع شهادت شهود و تحقیقات محلی و ارجاع امر به کارشناس و هر نوع تحقیقات دیگری را که برای روشن شدن موضوع لازم بدانند صادر و اجرا نمایند. مخارج اجرای قرار به عهده متقاضی است و در صورتی که شعب تحقیق استماع شهادت شهود و تحقیقات محلی و ارجاع به کارشناس و هر نوع تحقیقات دیگری را لازم بدانند، مخارج به عهده طرفین است.

تبصره ۱: عدم تودیع دستمزد کارشناس و یا عدم تهیه وسایل اجرای قرار، موجب خروج این مورد از عداد دلایل متقاضی خواهد شد.

تبصره ۲: تعیین مدت تودیع دستمزد کارشناس، حسب مورد به عهده شعبه خواهد بود.

ماده ۱۳

شعب تحقیق می‌توانند تحقیق در هر امری را که لازم بدانند به شعب تحقیق حوزه دیگر نیابت داده و در صورت نبودن شعبه تحقیق، به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل محول کنند. در این صورت شعب، و ادارات مزبور مکلف‌اند مورد نیابت را انجام و نتیجه را با مدارک و مستندات مربوطه، به شعبه ارجاع‌کننده ارسال دارند.

ماده ۱۴

شعب تحقیق پس از آماده شدن پرونده برای اظهار نظر، ظرف ده روز مبادرت به صدور نظریه می‌نمایند. تصمیمات و نظرات شعب تحقیق در کلیه موارد، باید موجه و مدلل باشد و ظرف پنج روز به طرفین ابلاغ شود.

ماده ۱۵

رسیدگی در شعب تحقیق به وسیله رئیس و یکی از محققان خواهد بود و نظریه آن دو در صورت توافق، مناط اعتبار می‌باشد. در هر مورد که اختلاف نظر

حاصل شود نظریه محقق دیگر همان شعبه، برای مشاوره در موضوع اختلاف ضمیمه خواهد شد و تصمیمات و نظریه اکثریت، ملاک عمل خواهد بود. در صورت غیبت رئیس شعبه، رسیدگی به موضوع به عهده محققین خواهد بود و عضو ارشد به جای رئیس شعبه انجام وظیفه خواهد کرد.

ماده ۱۶

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی نفع در صورتی که اعتراض داشته باشند می توانند پس از ابلاغ نظر شعبه تحقیق، اعتراض خود را در دادگاه های دادگستری طرح نمایند.

ماده ۱۷

قرار تحقیق محلی و استماع شهادت شهود و تعیین خبره و اعطای نیابت به شعب تحقیق یا ادارات حوزه دیگر، قابل اعتراض نیست. ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی نفع باید تسهیلات لازم برای اجرای قرار را فراهم کنند.

ماده ۱۸

رسیدگی به درآمد موقوفه قبل از ارسال صورت حساب طبق بودجه ارسالی خواهد بود.

تبصره: بودجه ای که در سه ماهه آخر سال تنظیم شده و یا بودجه اصلاحی که احتمالاً در طی سال تنظیم می گردد همراه با مدارک وقفیت مصرف و با سایر مدارک تأیید کننده درآمد اعم از اسناد اجاره، قراردادها، صورتجلسه، استشهادیه و نظریه کارشناس یا خبره محلی در مورد پذیره و مال الاجاره، جهت رسیدگی و محاسبه در اختیار محققین حسابرسی شعبه ای که پرونده در آن مفتوح است، قرار می گیرد.

ماده ۱۹

پرونده حسابرسی موقوفه در اول سال مفتوح و پس از وصول صورت حساب و رسیدگی و صدور مفصلا حساب، مختومه می گردد.

تبصره: رسیدگی به عواید و اسناد هزینه موقوفه بایستی در یک شعبه انجام پذیرد.

ماده ۲۰

شعب حسابرسی تحقیق مکلف اند به صورت حساب های واصله رسیدگی و در صورت داشتن نقص، ظرف مدت ده روز به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی نفع اخطار کنند که در مهلت مقرر رفع نقص نمایند.

ماده ۲۱

صورت حساب هر سال در سه ماهه اول سال بعد ارسال و پس از رفع نقص، حداکثر در مدت یک ماه رسیدگی و مفصاحساب صادر خواهد شد.

ماده ۲۲

عواید موقوفه از محل اجاره، پذیره، سرقفلی، اهدایی، نذور و فروش اموال و... در مفصاحساب بایستی به تفکیک و براساس بودجه های تنظیمی به اضافه موجودی آخر سال اعم از وصولی (موجودی نقدی) و لاوصولی قید گردد.

تبصره: موجودی اول سال ۱۳۶۳ موقوفات براساس مفصاحساب های صادره برای سال ۱۳۶۲ ملاک عمل بوده و چنانچه مفصاحساب صادر نشده و یا موجودی مفصاحساب صادره، متضمن لاوصولی ها نبوده و یا مورد اعتراض اداره حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه قرار گرفته باشد، شعبه رسیدگی کننده مکلف است به وضع مالی گذشته موقوفه رسیدگی و برای تسریع در امر حسابرسی با مفتوح نگهداشتن حسابهای قبلی، موجودی اول سال ۱۳۶۳ اعم از موجودی نقدی و لاوصولی ها را طی صورتجلسه ای با امضای متولی و ناظر (در صورت داشتن متولی و ناظر) و حسابدار و رئیس اداره با استفاده از دفتر معین و تعیین لاوصولی ها برابر اسناد و قراردادهای اجاره مشخص نماید.

ماده ۲۳

صدور مفاصاحسابی که به موجب آن، موقوفه بدهکار شود ممنوع است مگر در مواردی که با توجه به تبصره ذیل ماده ۶ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و طبق نظر کارشناس در امور عمرانی، ثبتی و یا محاکماتی باشد. بدیهی است در این صورت، ضمن رسیدگی به کلیه هزینه‌های انجام شده مبلغ بدهی در توضیحات زیر مفاصاحساب منعکس و در سنوات بعد، مبلغ بدهی یا قسمتی از آن تصفیه می‌گردد.

ماده ۲۴

ادارات تحقیق موظف‌اند برنامه منظمی برای رسیدگی به امور حسابرسی شهرستان‌های تابع حوزه مورد عمل خود تنظیم و به ادارات اوقاف شهرستان‌ها ابلاغ نمایند. بر طبق این برنامه، شعب حسابرسی در مدت معینی از سال، متناسب با حجم کار هر یک از شهرستان‌ها در همان شهرستان تشکیل خواهد شد و شعبه مربوطه به حساب موقوفات آن شهرستان مطابق مقررات رسیدگی خواهد نمود.

ماده ۲۵

هرگاه ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی نفع در مهلت مقرر اقدام به رفع نقص از اسناد هزینه ارسالی نکنند، شعب حسابرسی تحقیق به آن قسمت از اسناد هزینه که متکی به مدارک قابل قبول باشد رسیدگی و به هزینه قطعی منظور نموده و مفاصاحساب صادر خواهند نمود و بقیه وجوه اسناد رفع نقص نشده و مردودی را با ذکر دلیل، جزو موجودی موقوفه منظور می‌نمایند.

تبصره: ادارات تحقیق موظف‌اند کتباً استرداد وجوهی را که در مفاصاحساب صادره، مردود اعلام شده است به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل و اشخاص ذی نفع ابلاغ نمایند. در صورتی که وجوه مذکور تا یک ماه پس از قطعیت مفاصاحساب تحقیق مسترد نشود، مراتب از طریق اداره کل تحقیق جهت تعقیب قانونی به سازمان اعلام خواهد شد.

ماده ۲۶

پس از رسیدگی به صورت حساب و صدور مفاد حساب، کلیه اسنادی که به حساب پذیرفته شده، با مهر «رسیدگی و به حساب پذیرفته شد» ممهور و توسط شعبه مربوطه در پرونده ضبط می شود و آن قسمت از اسناد هزینه که مردود می شود، بایستی به مهر «رسیدگی و مردود گردید» ممهور و در پرونده مربوطه نگهداری شود.

تبصره: در صورتی که صاحبان اسناد، استرداد اصول اسناد را تقاضا کنند پس از مهر کردن آنها به شرح ماده فوق، فتوکپی اسناد با هزینه متقاضی تهیه و بایگانی گردیده و اصول اسناد در قبال اخذ رسید، مسترد می شود.

ماده ۲۷ اصلاحی^۱

صورت حساب موقوفات متصرفی که درآمد آنها تا مبلغ پانصد میلیون ریال است به وسیله شعب حسابرسی تحقیق محل رسیدگی خواهد شد و بیشتر از مبلغ مذکور، در شعب حسابرسی مرکز مورد رسیدگی قرار می گیرد.

تبصره: سقف صورت حساب موقوفات متصرفی قابل رسیدگی در شعب حسابرسی تحقیق محل برای سالهای آینده بر مبنای نرخ تورم سالانه اعلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران توسط سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه تعیین می شود.

ماده ۲۸

ادارات تحقیق مکلف اند دفاتر مخصوصی برای ثبت موقوفات حوزه مورد عمل خود تنظیم نمایند و بر مبنای آن صورت حساب هایی را که ظرف مهلت مقرر در این آیین نامه و قانون مربوط نرسیده باشد با صدور اخطار ده روز مطالبه کنند و در صورت عدم ارسال صورت حساب موقوفات متصرفی به اداره تحقیق در ظرف مدت سه ماه اول سال بعد، اداره تحقیق موظف است

۱. به موجب مصوبه شماره ۱۴۵۵۵۲/ت ۴۹۳۱۴ هـ مورخ ۱۳۹۲/۹/۶ هیأت وزیران عبارت «پانصد هزار» به «مبلغ پانصد میلیون» اصلاح و یک تبصره به ذیل ماده الحاق شده است.

موضوع را جهت اتخاذ تصمیم به سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه اعلام نماید.

ماده ۲۹ (ابطال شده)^۱

ماده ۲۹ (اصلاحی)^۲

اجرای نظریه‌های شعب تحقیق در موارد تعدی یا تفریط و مسامحه و اهمال متولی یا ناظر موضوع ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه منوط به تأیید و صدور حکم قطعی دادگاه است.

تبصره ۱: سایر نظرات و مفاد حساب‌های صادره و تصمیمات شعب تحقیق در محدوده وظایف قانونی آنها، برای شعب دیگر و ادارات اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی نفع قابل اجرا است، مگر این که از مراجع ذی صلاح قضایی دستور توقف موقت اجرای حکم قطعی مبنی برالغا یا تصحیح یا تغییر آنها صادر شود.

تبصره ۲: تصمیمات و نظریه‌های شعب تحقیق در سایر امور و موضوعات ماده ۷ قانون یاد شده مذکور در این ماده، در مواردی که به نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه از نظر موازین شرعی مواجه با اشکال باشد به درخواست وی به شعبه تحقیق دیگری جهت رسیدگی مجدد ارجاع می‌شود تا نسبت به اصلاح آن اقدام نمایند.

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۴۷ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۲۹ ابطال شده به این شرح بود:

نظرات و مفاد حساب‌های صادره و تصمیمات شعب تحقیق برای سایر شعب و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی‌مدخل، مادام که از مراجع ذی صلاح قضایی دستور منع اجرای موقت یا حکم قطعی مبنی برالغا یا تصحیح یا تغییر آنها صادر نشده باشد، لازم‌الاجرا است. تبصره: در مواردی که به تشخیص سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تصمیمات و نظریات شعب تحقیق از نظر موازین شرعی مواجه با اشکال باشد، موضوع به شعبه تصمیم‌گیرنده ابلاغ خواهد شد تا نسبت به تصحیح و اصلاح آن اقدام نماید.

۲. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۲۰۱/۲۳۰/۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۲۹ آیین‌نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

ماده ۳۰

هرگاه در تنظیم نظریه یا مفصاحساب، سهو قلم یا اشتباهات دیگری رخ دهد، شعب صادرکننده نظریه یا مفصاحساب رأساً و یا بنا به درخواست طرفین، می توانند نظریه و یا مفصاحساب را تصحیح و اصلاحیه صادر کنند. اصلاحیه در زیر و یا پشت نسخه اصلی نظریه و یا در برگ دیگری که ضمیمه آن می شود نوشته و امضا خواهد شد. به هر صورت، صدور اصلاحیه در حواشی کلیه نسخ موجود در پرونده و دفتر نظریات و قرارها باید توسط مسئول دبیرخانه تحقیق، قید و امضا و رونوشت نظریه اصلاحی به طرفین ابلاغ شود و تابع مقررات اصل نظریه می باشد. دادن رونوشت نظریه، بدون قید وجود اصلاحیه و ضمیمه بودن آن، ممنوع است.

ماده ۳۱

اوراق و اخطاریه هایی که در مورد تصمیمات شعب ادارات تحقیق و از طرف آنان صادر می شود به وسیله مأمورین اوقاف یا مأمورین انتظامی ابلاغ خواهد شد.

ماده ۳۲

اداره کل تحقیق به اموری که از طرف سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و ادارات تحقیق استان ها ارجاع شود در هیأتی مرکب از مدیرکل تحقیق و یا معاون وی و رئیس شعبه حقوقی و یکی از رؤسای شعب حسابرسی مرکزی، رسیدگی کرده، نظریه مشورتی خواهد داد.

ماده ۳۳

مواردی که در این آیین نامه پیش بینی نشده در حدود صلاحیت قانونی شعب تحقیق بر طبق مقررات قانون آیین دادرسی مدنی و متون فقهی فقها عمل خواهد شد.

آیین نامه نحوه انتخاب و برکناری، شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین، یا هیأت امنای اماکن مذهبی و موقوفات^۱ (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)

ماده ۱

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می تواند به منظور حسن اداره اماکن مذهبی اسلامی از قبیل بقاع متبرکه و امثال آن و مؤسسات و انجمن های خیریه ای که اداره آنها به سازمان محول شده یا بشود و همچنین برای موقوفاتی که متولی ندارد، با رعایت مفاد این آیین نامه در هر مورد هیأت امنایی انتخاب نماید.

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰ بنا به پیشنهاد شماره ۶۹۶/۸/۲۹۳۹ مورخ ۱۳۶۴/۵/۹ وزارت ارشاد اسلامی به استناد ماده ۵ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی، آیین نامه نحوه انتخاب و برکناری، شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیأت امنای اماکن مذهبی و موقوفات را تصویب نمودند.

ماده ۲

امین یا امنا با توجه به خصوصیات و اقتضای مورد در موقوفات فاقد متولی، از دو تا پنج نفر و در اماکن متبرکه از سه تا پنج نفر می باشند که از بین افراد معروف به امانت و متدین و متعهد محلی که حداقل دارای سواد خواندن و نوشتن بوده و توانایی انجام کار را داشته و حداقل بیست و پنج سال سن باشند برای مدت سه سال انتخاب و با حکم سازمان حج و اوقاف و امور خیریه منصوب و تجدید انتخاب آنها بلامانع می باشد. نحوه تأیید صلاحیت افراد مزبور به وسیله سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تعیین خواهد شد.

ماده ۳

تصمیمات امنای موقوفات و اماکن مذهبی که با اکثریت آرا اتخاذ شده باشد، پس از تأیید اداره مربوط، قابل اجرا است.

ماده ۴

امنا در امور محوله دارای مسئولیت مشترک بوده و اعضای هیأت های امنای اماکن مذهبی در اولین جلسه از بین خود یک نفر به عنوان رئیس، یک نفر مسئول امور مالی و یک نفر منشی انتخاب نموده و به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل، معرفی خواهند نمود.

ماده ۵

غیبت بدون عذر موجه هر عضو بیش از سه جلسه متوالی یا پنج جلسه متناوب در یک سال، به عنوان کناره گیری از عضویت تلقی و در صورت ابراز عدم علاقه و یا اقداماتی که موافق با مصالح مورد امانت نباشد، به حکم سازمان حج و اوقاف و امور خیریه از این سمت عزل خواهد گردید.

تبصره: سازمان به موجب پیشنهاد اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل می تواند پس از فوت یا عزل و یا کناره گیری هر یک از امنا، امین دیگری را طبق مقررات این آیین نامه انتخاب نماید.

ماده ۶

هرگاه امینی در وظایف خود نسبت به اماکن مذهبی مرتکب تخلف شود بنا به تقاضای رئیس اداره حج و اوقاف و امور خیریه یا قائم مقام او، موضوع جهت رسیدگی در جلسه هیأت امناء طرح و گزارش آن برای اتخاذ تصمیم به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه فرستاده خواهد شد.

تبصره: در صورت تشخیص خیانت اکثریت اعضای هیأت امناء، اداره حج و اوقاف و امور خیریه موظف است علیه آنان در دادسرای محل اعلام جرم نموده و مراتب را به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه گزارش دهد. اعضای مذکور بلافاصله با ابلاغ کتبی سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تا تعیین تکلیف آنها، از دخالت در مورد امانت ممنوع بوده و مکلف اند فوراً حساب ها و دفاتر مربوطه را به اداره حج و اوقاف و امور خیریه تسلیم دارند.

ماده ۷

وظایف امین و هیأت امناء به قرار زیر است:

(الف) مراقبت کامل در حفظ مورد امانت.

(ب) نگهداری اموال منقول و ثبت آنها با مشخصات کامل در دفاتر مربوطه.

(ج) انجام تعمیرات لازم اماکن مذهبی و رسیدگی مرتب به وضع آنها.

(د) نوسازی واحداث تأسیسات عمومی برای تأمین رفاه زوّار و مراجعه کنندگان و ساکنان ناحیه.

(ه) تهیه طرح و برنامه های عمرانی و اتخاذ طرقی که مؤثر در پیشرفت کارهای اماکن مذهبی باشد.

(و) طرح دعوی و دفاع از حقوق اماکن مذهبی و تعقیب دعاوی مطروحه له و علیه آنها و در صورت لزوم، انتخاب وکیل برای انجام امور مذکوره.

(ز) به ثبت رسانیدن اعیان و اموال غیر منقول اماکن مذهبی و اخذ سند مالکیت به نام اماکن مذکوره.

(ح) جمع آوری درآمد و نذورات نقدی و جنسی و نگهداری وجوه اماکن مذکور

در حساب مخصوص در یکی از بانک‌ها.

ط) پرداخت مقرری‌های مصوب به خدام و کسانی که به نحوی از انحاء خدمت آنان در اماکن مزبور لازم باشد.

ی) پرداخت هزینه مربوط به بهای برق و آب و مکالمات تلفنی و سایر هزینه‌های ضروری و متعارف.

ک) اقدام مؤثر برای جلب کمک‌های علاقه‌مندان جهت عمران و آبادی و توسعه اماکن مذهبی.

تبصره ۱: صورت حساب و اسناد خرج باید مرتباً تنظیم و به وسیله رئیس هیأت امنای نگهداری شود.

تبصره ۲: در اماکن مذهبی که جزو آثار باستانی است هر نوع تعمیر و مرمت با اطلاع قبلی و نظارت سازمان میراث فرهنگی کشور صورت خواهد گرفت.

تبصره ۳: امین یا هیأت امنای موظف‌اند پس از انجام هزینه‌های عمرانی و ضروری مندرج در شرح وظایف خود، مازاد درآمد اماکن مذهبی را که جهت مشخصی برای مصرف آن تعیین نشده است با رعایت ماده ۵ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و برابر بودجه مصوبه، به مصرف برسانند.

ماده ۸ اصلاحی^۱

حق الزحمه امین یا هیأت امنای موضوع ماده (۵) قانون تشکیلات و

۱. به موجب مصوبه ۸۲۱۴۹/ت/۴۸۳۰۳ مورخ ۱۳۹۲/۴/۹ هیأت وزیران ماده ۸ اصلاحی موضوع مصوبه شماره ۱۶۸۳۲۰/ت/۴۸۳۰۳۰ مورخ ۱۳۹۱/۸/۲۷ هیأت وزیران اصلاح شده است. ماده ۸ اصلاحی موضوع این مصوبه به این شرح بود:

در صورتی که برای اماکن مذهبی امین یا هیأت امنای انتخاب شده باشد می‌توان از محل وجوه موضوع ماده (۳۴) آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه، متناسب با نحوه عملکرد امین یا هیأت امنای اماکن مذهبی و درآمد سالانه این اماکن، حق الزحمه‌ای به عنوان پاداش حسن امانتداری پرداخت نمود. میزان، نحوه و شرایط این پاداش سالانه، مشروط بر اینکه مجموع پرداختی از نصف مجموعه دریافتی اداره حج و اوقاف و امور خیریه از همان مکان تجاوز ننماید، مطابق دستورالعملی خواهد بود که با پیشنهاد نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه به تصویب وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی خواهد رسید.

اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه برای اداره امور اماکن مذهبی، متناسب با درآمد سالانه هریک از اماکن مذهبی، به موجب جدولی که هرساله به پیوست آیین نامه چگونگی هزینه وجوه حاصل از محل هدایای مستقل و حق التولیه و حق النظاره، موضوع ماده ۱۲ قانون یاد شده به تصویب هیأت وزیران می رسد، تعیین می شود.

ماده ۹

امین یا هیأت امناء موظف اند در سه ماهه آخر هر سال، بودجه و برنامه اقدامات مربوط به مکان مذهبی را برای سال بعد تنظیم و پس از تأیید، به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل تسلیم تا برای تصویب به اداره کل استان مربوطه ارسال شود. هرگونه تغییرات بعدی در فصول و ارقام بودجه و یا برنامه ها و طرح های مصوب یا اصلاح آنها نیز باید به تأیید اداره حج و اوقاف و امور خیریه و تصویب اداره کل استان مربوطه برسد.

ماده ۱۰

امین یا هیأت امناء موظف اند در فروردین ماه هر سال صورت هزینه و درآمدهای سال قبل را همراه اسناد مثبت و یک نسخه از بودجه مصوب برای رسیدگی و صدور مفاصاحساب به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل تسلیم دارند.

تبصره: چنانچه صورت هزینه و درآمدها ناقص باشد، اداره حج و اوقاف و امور خیریه، آن را برای تکمیل عودت داده تا پس از رفع نقص، جهت اخذ مفاصاحساب از اداره تحقیق اقدام کند.

ماده ۱۱

امین یا هیأت امناء موظف اند عواید و هزینه های مربوطه را در دفاتر ممهور و شماره گذاری شده ای که از طرف اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل در اختیار آنها گذاشته می شود به طور مرتب و روشن ثبت نمایند.

ماده ۱۲

ایجاد مستحدثات لازم برای سکونت و ایجاد تأسیسات عمومی از قبیل وضوخانه، لوله کشی آب، برق، راه و مراقبت در امر بهداشت از اهم وظایف امین یا هیأت امنای باشد. پس از آنکه تأسیسات مذکوره بدرکفاف به وجود آمد، عایدات اماکن مذهبی صرف تعمیر و نگهداری آنها و ایجاد این قبیل تأسیسات برای ساکنان آبادی های مجاور مذکور، خواهد شد.

ماده ۱۳

امین و هیأت امنای و خدمه و کارکنان مجاز نیستند شخصاً وجه و یا جنسی به عنوان نذور و یا اهدایی و غیره دریافت دارند. لذا امین و هیأت امنای موظف اند صندوق و یا محفظه های فلزی قابل اطمینانی که مهور به مهر مشخص باشد در محل نصب و در اوقات معینی با حضور نماینده اداره حج و اوقاف و امور خیریه آنها را باز و موجودی را با تنظیم صورت جلسه به حساب بانکی منتقل نمایند. برای نذور جنسی، امین یا هیأت امنای قبوضی در دو رنگ سفید و آبی با شماره متوالی چاپ و مشخصات کامل این قبیل هدایا را در آنها نوشته، نسخه سفید را به اهدا کننده تسلیم و نسخه آبی را نگهداری خواهند نمود.

تبصره: مسئولیت نگهداری کلید صندوق نذور و ضریح و مهر امین و هیأت امنای قبوض و اسناد و دفاتر به عهده هیأت امنای و امین خواهد بود.

ماده ۱۴

برای آنکه حساب دریافت و پرداخت های اماکن مذهبی اسلامی بر مبنای روشنی استوار شود برای کلیه این قبیل اماکن متبرکه با معرفی اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل، حسابی از طرف امنای، نزدیکی از بانک ها افتتاح می شود تا درآمدها کلاً در آن حساب متمرکز و پرداخت ها نیز به وسیله چک صورت گیرد. چک های صادره عموماً با دو امضای امین یا رئیس هیأت امنای و حسب مورد، نماینده اداره حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود

و در صورتی که رئیس هیأت امناء به عللی در محل نباشد، عضو دیگری از هیأت امناء به جای او تعیین و معرفی خواهد شد.

تبصره: امین و هیأت امناء موظف اند صورت درآمد و مخارج هر ساله را همراه با اقدامات انجام شده در آخر سال با امضای امین و کلیه اعضای هیأت امناء، حسب مورد، و رئیس اداره حج و اوقاف و امور خیریه برای اطلاع عامه منتشر سازند.

ماده ۱۵

در مواردی که فروش هدایای جنسی و اموال منقول زاید بر احتیاج یا غیر قابل استفاده اماکن مذهبی لازم باشد، باید علت فروش با مشخصات کامل اشیاء از طرف امین یا هیأت امناء صورت جلسه شود و پس از تأیید کتبی آن از طرف اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل، به طریق مزایده حضوری در معرض فروش قرار گیرد. اشیایی که احتیاج به اظهار نظر کارشناس دارد باید قبلاً نظر کارشناس یا خبره محلی نسبت به فروش و بهای آن جلب شود، ولی فروش اشیای باستانی باید به تصویب سازمان میراث فرهنگی کشور برسد.

تبصره ۱: کمیسیون مزایده، از امین یا رئیس هیأت امناء و صندوقدار یا یکی از اعضای هیأت امناء با انتخاب خود هیأت و نماینده اداره حج و اوقاف و امور خیریه تشکیل می شود و اختیارات آن مانند اختیارات کمیسیون مزایده موضوع آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

تبصره ۲: بهای فروش اشیای مذکور و سپرده های ضبطی مربوط به آنها باید جزو عواید، به حساب مکان مذهبی در بانک منظور گردد.

ماده ۱۶

نوسازی اماکن مذهبی و تعمیرات و خرید اموال و اثاثیه آنها از طریق مناقصه و یا استعلام بها صورت خواهد گرفت، مگر آنکه مقتضیاتی موجب ترک مناقصه شود و اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل آن را تأیید نماید.

تبصره: در صورتی که مبلغ هزینه‌های این ماده بیش از ده میلیون ریال باشد، کسب نظر اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه ضروری است.

ماده ۱۷

در مواردی که اماکن مذهبی دارای موقوفاتی باشند که تمام یا قسمتی از درآمد آنها باید در محل به مصرف برسد، می‌توان متولی موقوفه را به عنوان یکی از اعضای هیأت امناء انتخاب و مصرف قسمت مذکور از درآمد موقوفه که اختصاص به اماکن مذهبی مزبور دارد با نظارت هیأت امناء، صورت خواهد گرفت.

ماده ۱۸

امین یا هیأت امنایی که برای موقوفات فاقد متولی، انتخاب می‌شوند موظف‌اند بر طبق مقرراتی که قانوناً بر عهده متولی است و حسب مفاد وقفنامه و در صورت فقدان وقفنامه طبق سیره جاریه انجام وظیفه نمایند. حدود اختیارات و مسئولیت‌های آنها علاوه بر مقررات این آیین‌نامه به نحوی است که در قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و آیین‌نامه‌های مربوطه برای متولی، در نظر گرفته شده است.

ماده ۱۹

حق الزحمه امین یا هیأت امنای موقوفه با در نظر گرفتن عواید و میزان کار، به وسیله سازمان تعیین می‌شود و در هیچ مورد، مجموع پرداختی نباید از نصف حق التولیه مقرر در وقفنامه تجاوز نماید.

ماده ۲۰

سازمان در کلیه اعمال امین یا هیأت‌های امناء نظارت داشته و موظف است که بر حسن انجام وظایف آنان مراقبت کامل نماید.

آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی

(مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)

ماده ۱ (ابطال شده)^۱

ماده ۱ (اصلاحی)^۲

در مواردی که زمین بلامعارض وقفی، ابتدائاً با اعطای حق تملک اعیان

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۱ ابطال شده به این شرح بود:

در مواردی که زمین بلامعارض وقفی، ابتدائاً با اعطای حق تملک اعیان جهت احداث واحد مسکونی و صنعتی دارای موافقت اصولی به اجاره واگذار می شود سی درصد قیمت عادلۀ روز زمین، طبق نظر کارشناس دادگستری و یا خبره محلی به هنگام تنظیم سند اجاره به عنوان پذیره ابتدایی علاوه بر مال الاجاره عادلۀ روز از متقاضی، اعم از شخص حقیقی یا حقوقی، دریافت خواهد شد. بدیهی است نحوه استفاده از مورد اجاره باید در سند اجاره قید گردد.

تبصره: میزان پذیره رقباتی که بدون سند اجاره در اختیار اشخاص است در صورت موافقت متولی و یا اداره حج و اوقاف و امور خیریه با تنظیم سند اجاره و پرداخت اجور معوقه ایام تصرف، مشمول این ماده است مشروط بر این که تصرف متصرف قبل از سال ۱۳۶۱ باشد.

۲. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۱ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ را اصلاح نمود.

مصوبه شماره ۱۱۰۰۱۸/ت ۴۲۴۸۴ ک مورخ ۱۳۸۸/۵/۳۱: وزیران عضو کارگروه بررسی مسائل

جهت احداث واحد مسکونی و اداری، خدماتی و صنعتی دارای موافقت اصولی به اجاره واگذار می‌شود، مبلغی متناسب با قیمت عادلۀ روز زمین که در هر حال نباید از سی درصد قیمت آن کمتر باشد طبق نظر کارشناس رسمی دادگستری و یا دوفنر خبره محلی به هنگام تنظیم سند اجاره به عنوان پذیره ابتدایی علاوه بر مال الاجاره عادلۀ روز از متقاضی اعم از شخص حقیقی یا حقوقی دریافت خواهد شد.

تبصره: میزان پذیره رقباتی که بدون سند اجاره در اختیار اشخاص است در صورت موافقت متولی و یا اداره حج و اوقاف و امور خیریه با تنظیم سند اجاره و پرداخت اجور معوقه ایام تصرف، مشمول این ماده است مشروط بر این که تصرف متصرف قبل از سال ۱۳۶۱ باشد.

ماده ۲

مستأجر عرصه‌ای که حق تملک اعیان داشته و احداث اعیان نموده است، چنانچه بخواهد مورد اجاره را به غیر انتقال دهد پانزده درصد مابه‌التفاوت ارزش فعلی عرصه موقوفه، نسبت به ارزش زمان ایجار را می‌باید به عنوان پذیره انتقالی به هنگام تنظیم سند اجاره به نفع موقوفه پرداخت نماید.

این ترتیب در نقل و انتقالات بعدی نیز رعایت خواهد شد. بدیهی است قیمت عرصه به نحو مندرج در ماده یک محاسبه خواهد شد.

تبصره: چنانچه مستأجر در یک قطعه زمین موقوفه واحدهای متعددی

و مشکلات آموزش و پرورش در جلسه مورخ ۱۳۸۷، ۱۱، ۱۴ به استناد اصل ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و با رعایت تصویبنامه شماره ۱۸۸۹۱۱/ت ۴۱۶۵۶ هـ مورخ ۱۳۸۷، ۱۰، ۱۶ تصویب نمودند.

— متن زیر به عنوان تبصره به ماده (۱) اصلاحی آیین‌نامه نحوه و ترتیب اصول پذیره و اهدایی موضوع تصویبنامه شماره ۴۴۰۵۲/ت ۲۹۳۶۳ هـ مورخ ۱۳۸۲، ۸، ۷ اضافه می‌شود.

تبصره— در مواردی که وزارت آموزش و پرورش زمین وقفی را قبلاً برای استفاده آموزشی و پرورشی اجاره کرده باشد، برای تجدید یا تمدید قرارداد اجاره، حق پذیره تعلق نمی‌گیرد— رئیس جمهور.

— مصوبه شماره ۱۱۰۰۱۸/ت ۴۲۴۸۴ ک مورخ ۱۳۸۸، ۵، ۳۱ به موجب دادنامه شماره ۸۲ مورخ ۱۳۹۶، ۲، ۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری باطل شده است.

احداث نماید، در موقع انتقال، قیمت عرصه هر واحد طبق قانون تملک آپارتمان ها تعیین و پذیره انتقال براساس آن محاسبه و دریافت خواهد شد.

ماده ۳

در ایجار رقبات بلا معارض موقوفه، جهت استفاده به عنوان محل کسب، صد درصد سرقفلی در صورت تعلق برابر نظر کارشناس یا خبره محلی از طریق مزایده به هنگام تنظیم سند اجاره به نفع موقوفه وصول خواهد شد.

ماده ۴

هرگاه مستأجر بخواهد واحد تجاری را که عرصه و اعیان آن وقف است به غیر انتقال دهد، باید با کسب موافقت متولی و اداره حج و اوقاف و امور خیریه ده درصد کل سرقفلی محل را که کارشناس یا خبره محلی تعیین می کند به هنگام تنظیم سند اجاره به موقوفه بپردازد و در صورتی که قبلاً سرقفلی به موقوفه پرداخت کرده باشد ده درصد مزبور نسبت به ما به التفاوت سرقفلی قبلی به موقوفه و سرقفلی فعلی محاسبه و دریافت می شود.

ماده ۵

در صورتی که مستأجر در زمینی که برای سکونت اجاره نموده و برخلاف شرط سند اقدام به احداث محل کسب نموده باشد، در موقع انتقال ملک و یا ایجار محل کسب، باید پنجاه درصد سرقفلی را برابر نظر کارشناس به موقوفه پرداخت نماید.

ماده ۶

در انتقالات ناشی از ارث، طبقه اول ارثی از پرداخت پذیره انتقال معاف می باشند.^۱

۱. به موجب مصوبه شماره ۲۶۳۸۰/ت/۳۳۴۳۶ هـ مورخ ۱۳۸۴/۵/۲ هیأت وزیران، ماده ۶ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی، موضوع تصویب نامه شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ اصلاح شد. ماده ۶ قبلی به این شرح بود:
«در انتقالات اختیاری بین مستأجر موقوفه و طبقه اول ارثی وی و همچنین در انتقالات قهری مستأجر از پرداخت پذیره معاف می باشد».

ماده ۲ (ابطال شده)^۱

ماده ۲ (اصلاحی)^۲

در صورتی که مورد استفاده از زمین، منطبق با نیات واقف نباشد کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت، مؤسسات عمومی غیردولتی نظیر شهرداری‌ها و نیز نهادهای انقلابی مشمول پرداخت پذیره طبق این آیین‌نامه خواهند بود.

ماده ۸

اعطای حق تملک اعیانی در مورد اراضی موقوفه‌ای که بنا به تشخیص مراجع ذی صلاح کاربری زراعی دارد، ممنوع بوده و در ایجار آنها پذیره دریافت نخواهد شد.

ماده ۹

در مواردی که در میزان، نحوه و ترتیب وصول پذیره و سرقفلی و یا تغییر نحوه استفاده از مورد اجاره ابهامی و یا اختلافی بوجود آید نظر سرپرست سازمان ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۱۰

جوهی که از محل پذیره و سرقفلی حاصل از اجاره و استیجار رقبات موقوفه و یا به عنوان اهدایی دریافت می‌گردد جزو عواید همان موقوفه محسوب و علی‌المقرر الواقف، به مصرف می‌رسد و در صورتی که از عواید مذکور پس از

۱. این ماده به موجب رأی شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ابطال شده به این شرح بود:

زمین‌های وقفی که جهت امور آموزشی، بهداشتی و اداری به مؤسسات دولتی و نهادهای انقلابی اجاره داده می‌شود، مادام که در همان جهت، مورد استفاده قرار می‌گیرد از پرداخت پذیره معاف است و چنانچه نحوه استفاده از مورد اجاره را تغییر و یا بخواهند به غیر انتقال دهند، در این صورت سی درصد قیمت عادلانه روز را باید به موقوفه پرداخت نمایند.

۲. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۲۰۱/۲۳/۱ مورخ ۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۷ آیین‌نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ را اصلاح نمود.

وضع مخارج ضروری و اجرای نظرواقف، مبلغ معتنابهی باقی بماند که بتوان رقبه جدیدی خریداری و یا اقدام به احداث بنا در قسمتی از اراضی آن نمود به منظور استمرار و بقای موقوفه و تأمین نظرواقف و تضمین بیشتر آن برای سال های آینده با رعایت صلاح و صرفه وقف و با تحصیل مجوز از سرپرست سازمان، عمل خواهد شد.

تبصره (ابطال شده)^۱

ماده ۱۱

ادارات اوقاف و متولیان باید حتی الامکان قبل از ایجار اراضی موقوفه بررسی لازم را معمول تا در صورتی که زمین وقفی جهت ایجاد مسکن، کارگاه و یا واحدهای صنعتی، مناسب و مفید باشد، با هماهنگی ادارات ذیربط و با استفاده از منابع مالی ممکن و یا مشارکت بانک ها رأساً اقدام به احداث ساختمان نموده و با توجه به نحوه سرمایه گذاری، مورد بهره برداری قرار گیرد. بدیهی است در صورت عدم امکانات لازم برای اجرای این ماده، برابر مفاد آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و سایر مواد این آیین نامه اقدام شود.

تبصره: اراضی موقوفه ای که برای ساختمان واحدهای تجاری، اعم از پاساژ و غیره، مناسب باشد می باید توسط متصدیان امر وقف نسبت به احداث آنها رأساً اقدام و سپس از طریق نشر آگهی مزایده به اجاره و اگذار شود.

نخست وزیر - میرحسین موسوی

۱. به موجب رأی شماره ۲۸۶ و ۲۸۷ مورخ ۱۳۸۶/۴/۳۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری تبصره ماده ۱۰ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی موضوع تصویب نامه شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲ هیأت وزیران ابطال شده است.
تبصره ابطال شده به این شرح بود: پذیره های مأخوذه در موقع ایجار موقوفات خاص، متعلق به کلیه بطون است و می باید جهت استفاده آنان سرمایه گذاری شود.

آیین نامه اجرایی لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه^۱ (مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۷)

ماده ۱

سازمان اوقاف مکلف است ضوابط و شرایط لازم و ضروری برای تنظیم اجاره نامه مستأجران و متصرفان املاک و اموال اوقافی را طی دستورالعملی به کلیه ادارات و مراکز اوقافی استان ها ابلاغ و سریعاً نسبت به تجدید اجاره و انعقاد قرارداد جدید اقدام نماید.

ماده ۲

اجاره بهای عادلانه املاک مورد اجاره و متصرفی موقوفه به شرح زیر تعیین

۱. هیأت وزیران دولت موقت جمهوری اسلامی ایران، در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۲/۱۷ بنا به پیشنهاد وزارت اطلاعات و تبلیغات به استناد تبصره ماده یک لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و امناء و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد، آیین نامه اجرایی آن را تصویب نمودند.

می‌شود:

۱. املاک و مستغلات مشمول قانون موجر و مستأجر مصوب ۱۳۵۶، براساس اجاره بهای قبلی و احتساب درصد شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی است که همه ساله از طرف بانک مرکزی ایران منتشر می‌گردد.

۲. در محل‌هایی که قانون موجر و مستأجر اجرا نشده و یا درصد شاخص از طرف بانک مرکزی تعیین و اعلام نگردیده اجاره عادلانه عبارت است از هشت درصد ارزش معاملاتی عرصه و ده درصد ارزش معاملاتی اعیانی که از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین و تصویب شده یا می‌شود.

تبصره ۱: تخفیف‌هایی که از نظر مشاع و یا در قید اجاره بودن در فهرست ارزش معاملاتی در نظر گرفته شده است در محاسبه ارزش عرصه یا اعیان مستغل، منظور نخواهد شد.

تبصره ۲: در مورد آپارتمان‌ها اجاره بهای قسمت‌های اشتراکی نیز با توجه به مقررات قانون تملک آپارتمان نسبت به حصه آپارتمان مورد اجاره محاسبه و منظور خواهد شد.

تبصره ۳: نسبت به املاک مزروعی و باغات اعم از شهری و روستایی که فاقد ارزش معاملاتی است میزان اجاره عادلانه با جلب نظر کارشناس تعیین خواهد شد که اجاره برآوردی شش درصد ارزش ارزیابی شده خواهد بود.

ماده ۳

سازمان اوقاف در مورد اراضی مزروعی، امکانات متقاضیان را از نظر قابلیت اراضی و میزان کشت و مقدار مساحتی که برای یک واحد زراعی سودآور است به هنگام تعیین اجاره بها و تنظیم سند اجاره جدید، مورد نظر و رعایت قرار می‌دهد و نیز مکلف است در تنظیم سند اجاره درباره اراضی بایر شهری و آماده برای ساختمان زائد بر یک هزار متر مربع و بیش از یک واحد ساختمانی با هر یک از متقاضیان خودداری نماید.

تبصره: چنانچه اراضی شهری قبلاً تفکیک شده باشد و قطعات تفکیکی

در حدود بیست و پنج درصد زاید بر یک هزار مترمربع باشد، تنظیم اجاره نامه بلامانع است.

ماده ۴

کلیه ضوابط و شرایط مندرج در اسناد و قراردادهای اجاره که به شرح ماده یک این آیین‌نامه از طرف سازمان اوقاف تعیین و اعلام می‌شود از طرف مستأجران، لازم‌الاجرا و غیرقابل اعتراض خواهد بود و مستأجران ملتزم و مکلف به اجرای کامل آن می‌باشند.

ماده ۵

این آیین‌نامه از تاریخ تصویب، لازم‌الاجرا است و کلیه مقررات مغایر با آن لغو می‌گردد و هرگونه تغییر یا تجدید نظر در آن به پیشنهاد وزیر اطلاعات و تبلیغات و سرپرست سازمان اوقاف و تصویب هیأت وزیران امکان‌پذیر می‌باشد.

نخست وزیر - مهدی بازرگان

آیین نامه قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه^۱

(مصوب ۱۳۶۳/۹/۷)

فصل اول

ماده ۱

تعاریف و اصطلاحات مربوط به این آیین نامه:

۱. **مصلحت وقف**: عبارت از تأمین نظرواقف، تأمین منافع موقوفه و موقوف علیهم و کلاً رعایت غبطه وقف.

۲. **متصرف**: از نظر مقررات این آیین نامه به اختلاف مورد، عبارت خواهد بود از زارعین صاحب نسق یا قائم مقام آنان، مالکین اعیان و اشخاصی که به

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۳/۹/۷ بنا به پیشنهاد شماره ۲۳۰/۲۲۵۵ مورخ ۱۳۶۳/۷/۱۶ سازمان اوقاف و به استناد تبصره ۵ «قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه» مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی، آیین نامه قانون مزبور را در ۱۶ ماده و ۱۱ تبصره تصویب نمودند.

نحوی از انحا عرصه و یا عرصه و اعیان موقوفه تبدیل و یا فروخته شده را درید و تحت اختیار دارند.

۳. **حقوق مکتسبه متصرف**؛ عبارت است از هر نوع حقی که به نحوی از انحا برای متصرف تحت شرایط قانونی معینی حاصل شده باشد از قبیل مالکیت اعیان، تحجیر، حقوق کسب و پیشه، حق نسق زارعه، حفر چاه، غرس اشجار و غیره.

۴. **مجوز شرعی**؛ عبارت است از گواهی که بر اساس ضوابط شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل به احسن و فروش اموال موقوفه که توسط مجتهد جامع الشرایط صادر شده یا بشود.

۵. **زارع صاحب نسق**؛ کسی است که مالک زمین نبوده و با دارا بودن یک یا چند عامل زراعتی، شخصاً و یا با کمک خانوار خود در اراضی معینی از موقوفه زراعت می نماید و مقداری از محصول را به صورت نقدی یا جنسی به موقوفه می دهد.

۶. **زراعت**؛ عبارت است از تولید محصول به وسیله عملیات زراعتی و یا باغداری.

۷. **مرتفع**؛ زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمینی مسطح که در آن نباتات علوفه ای به طور طبیعی روییده و در هر هکتار آن می توان حداقل سه رأس گوسفند یا معادل آن دام دیگر در یک فصل چرا تعلیف نمود.

۸. **بیشه یا قلمستان**؛ زمینی است که در آن درختان غیر مثمر به وسیله اشخاص غرس شده و تعداد درخت در هر هکتار آن از هزار اصله تجاوز نماید.

۹. **باغ میوه**؛ زمینی است که در آن درختان میوه یا موبه وسیله اشخاص غرس و تعداد درخت میوه یا موبه در هر هکتار آن از یکصد اصله کمتر نباشد و در مورد درختان خرما و زیتون تعداد، در هر هکتار از پنجاه اصله کمتر نباشد.

فصل دوم

ماده ۲

ادارات اوقاف (در مورد موقوفات بدون متولی) و متولیان (در مورد موقوفات تحت تولیت خود) مکلف‌اند با توجه به سوابق و مراجعه به ادارات ثبت و ملاحظه دفتر توزیع اظهارنامه و سایر سوابق ثبتی، موقوفاتی را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص درآمده باشند صورت‌برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان مرکزی اوقاف ارسال دارند تا موضوع در کمیسیون مرکب از افراد صاحب نظر که با انتخاب وزیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان اوقاف تشکیل می‌شود، بررسی و به ترتیب زیر اقدام شود:

الف) در صورتی که کمیسیون تشخیص دهد فروش رقبات با مجوز شرعی انجام پذیرفته یا براساس موازین شرعی قابل تأیید است، نظر خود را اعلام خواهد نمود.

ب) هرگاه کمیسیون تشخیص دهد که فروش یا تبدیل موقوفات به ملکیت، بدون مجوز شرعی بوده نظر خود را در این باره اعلام می‌نماید. چنانچه طرف به نظر کمیسیون تمکین نماید مراتب به اداره ثبت جهت ثبت بطلان سند در دفاتر مربوطه و صدور سند به نام موقوفه اعلام می‌گردد. و در صورتی که نظر کمیسیون مورد اعتراض طرف واقع شود موضوع در دادگاه مدنی خاص مطرح و طبق حکم صادره تعیین تکلیف خواهد شد.

ماده ۳

پس از ابطال انتقالات بعد از وقف نسبت به تنظیم سند اجاره با متصرف متقاضی با رعایت مفاد این آیین‌نامه و صرفه و صلاح وقف اقدام خواهد شد. تبصره: در صورتی که اعیانی موجود در موقوفات، ملک اشخاص باشد، سند اجاره با مالک اعیانی تنظیم خواهد گردید.

ماده ۴

موقوفات مشمول این آیین نامه که به نحوی از انحا در رهن یا وثیقه یا تأمین و بازداشت اشخاص ثالث قرار گرفته به تبع ابطال اسناد مالکیت، آزاد خواهد گردید و ادارات اوقاف هنگام تنظیم سند اجاره با استعلام از اداره ثبت محل، مراتب را به اطلاع اشخاص ذی نفع خواهد رسانید تا نسبت به استیفای حقوق خود اقدام نمایند.

ماده ۵

در مورد موقوفات مزروعی مشمول قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب ۱۳۵۰/۱/۲۹ به ترتیب زیر عمل خواهد شد:

الف) در صورتی که موقوفات مذکور به دولت (وزارت کشاورزی) واگذار شده ولی تاکنون اسناد فروش آن با زارعین تنظیم نگردیده، نمایندگان اداره اوقاف و اداره کشاورزی محل و متولیان مربوط در دفتر تنظیم کننده سند حاضر و بطلان سند را اعلام و مراتب را در دفاتر و هاشم سند قید و به وسیله دفترخانه، موضوع به اداره ثبت محل اعلام خواهد شد.

ب) هرگاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعین مربوطه واگذار شده باشد ادارات اوقاف و متولیان صورت مشخصات و مستندات این گونه موقوفات مزروعی را به ادارات ثبت محل ارسال و درخواست می نمایند که انتقالات مذکور کان لم یکن تلقی و پس از اصلاح دفاتر و سوابق ثبتی، نسبت به صدور اسناد مالکیت به نام موقوفه اقدام و مراتب را به کلیه دفاتر اسناد رسمی اعلام دارند.

تبصره ۱: پس از انجام موارد مندرج در بندهای «الف» و «ب»، ادارات اوقاف نسبت به موقوفات متصرفی و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود، مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفین و زارعین سند اجاره تنظیم خواهند نمود. بدیهی است ملاک عمل میزان اراضی زراعتی این گونه

زارعین و متصرفین، آمار و اسناد تهیه شده در اجرای ماده ۸ آیین نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۴۳/۵/۱۳ می باشد و در صورت اعتراض، طبق نظر کارشناس یا خبره محلی مساحت مورد اجاره تعیین خواهد شد.

تبصره ۲: چنانچه بعضی از زارعین صاحب نسق که اسامی آنان در فرم ها و اسناد ذکر شده باشد، ولی به علت فوت یا انتقال یا بنا به علل دیگری در حال حاضر در اراضی مذکور زراعت ننمایند بایستی با وراث قانونی یا متصرفین فعلی، قرارداد اجاره تنظیم شود. بدیهی است این گونه متصرفین مشمول بند ۳ از ماده ۱ این آیین نامه شناخته خواهند شد.

تبصره ۳: اگر زارعین صاحب نسق در این گونه اراضی چاه حفر نموده باشند (تبدیل اراضی زراعتی دیم به آبی)، بایستی ادارات اوقاف یا متولیان میزان مال الاجاره را بر اساس اراضی دیم محاسبه نمایند. در صورتی که در مورد قیمت چاه دوطرف قرارداد اجاره توافق نمایند، اداره اوقاف یا متولی می تواند چاه حفر شده را خریداری و اسناد را بر اساس اراضی آبی محاسبه نماید.

تبصره ۴: چنانچه زارعین صاحب نسق مقداری یا کلیه اراضی نسق زراعتی خود را به باغ یا قلمستان و بیشه تبدیل نموده باشند، در این صورت اداره اوقاف یا متولی بایستی با توجه به تعاریف ذکر شده در ماده یک از فصل اول این آیین نامه نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم نماید.

ماده ۶

در صورتی که زارعین صاحب نسق (اعم از این که سند انتقال به نام آنان صادر شده یا نشده باشد) اراضی مورد نسق خود را به دیگری واگذار کرده باشند، با رعایت حقوق مکتسبه متصرفین، مطابق بند ۳ از ماده ۱ این آیین نامه اسناد اجاره با متصرفین فعلی تنظیم خواهد شد.

ماده ۷

کلیه اعیانی و مستحدثاتی که زارعین صاحب نسق شخصاً احداث نموده باشند با توجه به مدارک و اسناد مثبت و همچنین تأیید معتمدین

محل، متعلق به زارعین مزبور خواهد بود و سند اجاره نسبت به عرصه با آنان تنظیم خواهد شد.

تبصره ۱: چنانچه در اجرای قوانین مختلف، اراضی زارعین در اختیار اشخاص حقیقی و یا حقوقی قرار گرفته و در این گونه اراضی مستحدثاتی ایجاد شده باشد، مستحدثات مزبور متعلق به آنان بوده و نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲: در صورتی که مستحدثاتی متعلق به موقوفه بوده و در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام به زارعین صاحب نسق واگذار شده باشد (مقصود منازل مسکونی زارعین و محوطه مربوط به آن می باشد) و در حال حاضر نیز قابل بهره برداری باشد حفظ و حراست آن به عهده متصرفین بوده و به همین جهت اجاره بهای این گونه رقبات (عرصه و اعیان) با رعایت عرف محل دریافت نخواهد شد.

تبصره ۳: کلیه مستحدثاتی که در دهات و مزارع موقوفه توسط خوش نشین ها و یا اشخاص غیر احداث شده و با تأیید معتمدین محل، اعیان متعلق به آنان شناخته شده باشد، سند اجاره براساس نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی منحصراً در مورد عرصه مستحدثات با صاحبان اعیان تنظیم خواهد شد.

ماده ۸

از تاریخ تصویب این آیین نامه احداث هرگونه اعیانی بدون مجوز قانونی در اراضی نسق زراعتی زارعین ممنوع بوده و در صورت تخلف، اعیانی احداثی متعلق به موقوفه خواهد بود.

تبصره: ادارات اوقاف و متولیان مکلف اند صورت کلیه اعیانی های احداثی در دهات و مزارع موقوفه را تهیه و به سازمان اوقاف ارسال نمایند.

ماده ۹

میزان مال الاجاره اراضی زراعتی با توجه به فرم ها و اسناد اجاره که طبق

ماده ۸ آیین نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳/۵/۱۳۴۳ تنظیم گردیده است، با نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و اسناد اجاره تنظیم خواهد شد. بدیهی است در مواقع لزوم، کارشناس یا خبره محلی مذکور برای تعیین مال الاجاره می تواند از دهات و مزارع مجاور مشابه که قبلاً تعیین اجاره شده استفاده نماید.

تبصره: اسناد و فرم هایی که در اجرای ماده ۸ آیین نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳/۵/۱۳۴۳ براساس جنسی تنظیم شده باشد همان مأخذ قرارداد خواهد شد.

ماده ۱۰

موقوفاتی که در اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع مصوب شهریور ۱۳۴۲ به عنوان مراتع ملی شده اعلام گردیده از تاریخ تصویب قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه در اختیار سازمان اوقاف و متولیان مربوط قرار می گیرد.

تبصره: چنانچه این گونه اراضی از طریق دولت به اشخاص حقیقی یا حقوقی به صورت اجاره یا فروش واگذار شده باشد، اسناد تنظیمی با اطلاع دستگاه دولتی ذیربط، به اختلاف مورد، باطل و یا اصلاح و با متصرف نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد. بدیهی است کلیه مستحدثاتی که در این گونه اراضی توسط متصرفین احداث شده باشد متعلق به آنان خواهد بود.

ماده ۱۱

وجوه حاصل از فروش موقوفات مزروعی که در حساب شماره ۵۵۵۷ بانک تعاون کشاورزی تودیع گردیده و اهدایی دولت به موقوفه تلقی شده به نسبت دستور پرداخت های وصولی مربوط به هر موقوفه به حساب همان موقوفه منظور و واریز خواهد شد تا عندالزوم صرف عمران و آبادی موقوفه شود.

ماده ۱۲

به منظور رسیدگی به حساب بدهی معوقه زارعین، از تاریخ فروش تا تاریخ

تنظیم سند اجاره جدید با توجه به مفاد ماده ۹ این آیین نامه اجاره بها تعیین و تا میزان پرداخت های زارعین به حساب دولت با ارائه مدارک پرداخت، اقساط آنان تها تر و در صورتی که زارعین بدهکار شوند ما به التفاوت محاسبه و به صورت نقد یا اقساط از زارعین وصول و به حساب موقوفه واریز خواهد شد.

ماده ۱۳

آب های موقوفه ای که بدون مجوز شرعی فروخته شده باشد، اسناد فروش باطل و کان لم یکن تلقی و طبق نیت واقفین عمل خواهد شد و کلیه مقررات این آیین نامه در مورد رقبات آب نیز مجری است.

فصل سوم

ماده ۱۴

چنانچه وضعیت موقوفه ای از صورت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد و اعاده آن به وضع اول موجب عسر و حرج و قلت درآمد فاحش و عدم نیاز موقوف علیهم و امثال آن باشد، ابقای آن به حالت فعلی با اجازه ولی فقیه و یا نماینده ایشان بلاشکال است. در غیر این صورت ادارات اوقاف و متولیان موظف اند موجبات برگشت وضع موقوفه را به همان صورت مورد نظر واقف فراهم آورند.

ماده ۱۵

در مواردی که نحوه استفاده از موقوفه برخلاف نظر واقف تغییر یافته باشد به جهت اصلی خود اعاده می گردد.

ماده ۱۶

مقررات این آیین نامه شامل موقوفات آستان قدس رضوی و حضرت معصومه و حضرت احمد بن موسی: و سایر موقوفاتی که متولیان آنها منصوب از طرف ولی فقیه باشند نیز می گردد. متولیان و امنای این موقوفات رأساً امور

اجرائی را طبق ماده واحده و این آیین‌نامه به عهده خواهند داشت.
تبصره: متولیان موقوفات مذکور در ماده فوق می‌توانند رأساً در تشکیل
کمیسیون موضوع ماده ۲ این آیین‌نامه زیر نظر خود اقدام نمایند.^۱

نخست وزیر- میرحسین موسوی

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۶۵/۷/۲ بنا به پیشنهاد شماره ۸/۶۲۸/۱۱/۲۶۶۳ مورخ ۶۵/۴/۲۵ وزارت ارشاد اسلامی، الحاق یک تبصره به ماده ۱۶ آیین‌نامه «قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه» موضوع مصوبه شماره ۶۱۶۲۲ مورخ ۶۳/۹/۲۳ را تصویب نمودند.

آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و
اراضی موقوفه^۱
(مصوب ۱۳۷۴/۲/۳)

ماده ۱

تعاریف و اصطلاحات

۱. مصلحت وقف؛ تأمین نظر واقف و منافع موقوف علیهم با رعایت غبطه موقوفه.

۲. متصرف؛ حسب مورد زارعان صاحب نسق یا قایم مقام قانونی آنان، مالکان اعیان و اشخاصی که به گونه ای عرصه و یا عرصه و اعیان موقوفه تبدیل یا فروخته شده را درید و اختیار دارند.

۳. حقوق مکتسب متصرف؛ هر نوع حقی که برای متصرف تحت شرایط قانونی معینی حاصل شده باشد، از قبیل مالکیت اعیان، تحجیر، حقوق کسب و پیشه، حق نسق زارعه، حفر چاه، غرس اشجار و مانند آن.

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۲/۳ بنا به پیشنهاد مشترک وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره ۶ ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵) آیین نامه اجرایی قانون یاد شده را تصویب نمود.

۴. مجوز شرعی؛ مجوزی که براساس ضوابط شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل یا فروش اموال موقوفه توسط مجتهد جامع الشرایط صادر شده باشد.

۵. زارع صاحب نسق؛ کسی است که مالک زمین نیست و با دارا بودن یک یا چند عامل زراعتی شخصاً یا با کمک خانواده خود در اراضی موقوفه زراعت می نماید و مقداری از محصول را به صورت نقدی یا جنسی به عنوان اجاره بها به موقوفه می دهد و نسق مورد زراعت وی مشمول قوانین اصلاحات ارضی بوده است.

۶. زراعت؛ تولید محصول به وسیله عملیات زراعتی یا باغداری.

۷. مرتع؛ زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمینی مسطح که در آن نباتات علوفه ای به طور طبیعی روییده و در هر هکتار آن حداقل تعلیف سه رأس گوسفند یا معادل آن از انواع دام های دیگر در یک فصل چرا امکان پذیر باشد.

۸. بیشه یا قلمستان؛ زمینی است که در آن درختان غیرمثمر به وسیله اشخاص غرس شده و تعداد درخت در هر هکتار آن از هزار اصله تجاوز نماید.

۹. باغ؛ زمینی است که در آن درختان مثمر یا موبه وسیله اشخاص غرس شده و عرفاً باغ شناخته شود.

ماده ۱۲

ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان موقوفات، مکلف اند با توجه به سوابق ثبتی موقوفات عامه ای را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص درآمده باشد، صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان اوقاف و امور خیریه ارسال نمایند. سازمان اوقاف و امور خیریه موضوع را به کمیسیون مرکب از فقهای صاحب نظر که با انتخاب وزیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان یاد شده تشکیل می شود ارجاع می کند. کمیسیون مذکور نظر خود را در مورد جواز شرعی فروش یا تبدیل رقبات اعلام می نماید. در صورتی که تبدیل و فروش رقبه موقوفه به نظر کمیسیون با مجوز شرعی انجام

۱. هیأت وزیران در جلسه ۱۳۸۰/۸/۲ این ماده را اصلاح نموده است. جهت بهره برداری به آیین نامه اصلاحی مربوطه مندرج در این کتاب مراجعه شود.

شده باشد معامله تأیید می‌شود و در غیر این صورت نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه دایر بر بطلان سند فروش یا تبدیل موقوفه به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اعلام می‌شود تا ادارات ثبت نسبت به بطلان سند در سوابق ثبتی و دفاتر مربوط ثبت و صدور سند جدید به نام موقوفه اقدام نمایند.

ماده ۳

پس از ابطال انتقالات بعد از وقف، اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی با رعایت تبصره ۴ ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، متصرف را برای تنظیم سند اجاره دعوت می‌نماید و در صورتی که متصرف ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ نظریه اوقاف برای تنظیم سند اجاره مراجعه ننماید به شرح زیر اقدام خواهند نمود:

۱. از متصرف قبلی با رعایت حقوق مکتسب او خلع ید شده و موقوفه با در نظر گرفتن صرفه و صلاح وقف به داوطلبان دیگر اجاره داده خواهد شد.
۲. در صورتی که در مورد میزان حقوق مکتسب قبلی بین او و اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی اختلافی به وجود آید از طریق مراجع قضایی تعیین تکلیف خواهد شد. دادگاه‌ها این گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و به صدور حکم مبادرت می‌نمایند.

ماده ۴

موقوفات مشمول این آیین‌نامه که به نحوی از انحاء در رهن یا وثیقه یا تأمین و بازداشت اشخاص ثالث قرار گرفته به تبع ابطال اسناد مالکیت، آزاد خواهد شد. ادارات اوقاف هنگام تنظیم سند اجاره با استعلام از اداره ثبت محل، مراتب را به اطلاع اشخاص ذی نفع خواهند رساند تا نسبت به استیفای حقوق خود از سایر اموال متعهد اقدام نمایند.

۱. طبق مصوبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران عبارت «ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ نظریه اوقاف» به عبارت «ظرف سی روز از تاریخ رؤیت نامه اوقاف» اصلاح شده است و یک تبصره به این ماده الحاق شده است. جهت بهره‌برداری به آیین‌نامه اصلاحی مربوطه مندرج در این کتاب مراجعه شود.

ماده ۱۵

در مورد موقوفات مزروعی مشمول قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام (مصوب ۱۳۵۰) و سایر مراحل اصلاحات ارضی به ترتیب زیر عمل خواهد شد:

الف) در صورتی که موقوفات یاد شده به دولت (وزارت کشاورزی) واگذار شده ولی تاکنون اسناد فروش آن به زارعان، تنظیم نشده، نمایندگان اداره اوقاف و امور خیریه و اداره کشاورزی محل و متولیان مربوط در دفترخانه اسناد رسمی حاضر و بطلان سند را در دفاتر و هاشم سند قید و به وسیله دفترخانه یاد شده موضوع به اداره ثبت محل برای اصلاح اسناد اعلام خواهد شد.

ب) هرگاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعان مربوط واگذار شده باشد ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان، صورت مشخصات و مستندات مربوط به این گونه موقوفات مزروعی را به اداره ثبت محل ارسال و ادارات ثبت مکلف اند انتقالات یاد شده را کان لم یکن تلقی و پس از اصلاح دفاتر و سوابق ثبتی نسبت به صدور اسناد مالکیت به نام موقوفه اقدام و مراتب را به دفاتر اسناد رسمی اعلام کنند.

ماده ۲۶

پس از انجام موارد مندرج در بندهای «الف» و «ب» ماده ۵، ادارات اوقاف نسبت به موقوفات تصرف شده و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفان و زارعان، سند اجازه تنظیم خواهند نمود. مبلغ اجازه بها متناسب با مورد اجازه طبق نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین خواهد شد.

تبصره ۱: چنانچه بعضی از زارعان صاحب نسق به علت فوت یا انتقال یا بنا به علل دیگری در حال حاضر در اراضی یاد شده زارعت ننمایند با

۱. طبق مصوبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران بند (ب) این ماده اصلاح شده است. جهت بهره برداری به آیین نامه اصلاحی مربوطه مندرج در این کتاب مراجعه شود.

۲. طبق مصوبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران این ماده اصلاح شده است. جهت بهره برداری به آیین نامه اصلاحی مربوطه مندرج در این کتاب مراجعه شود.

وراث قانونی یا متصرفان فعلی رقبه قرارداد اجاره تنظیم خواهد شد. در تنظیم اسناد اجاره با این گونه متصرفان مفاد بند ۳ از ماده ۱ این آیین نامه مجری خواهد بود.

تبصره ۲: اگر زارعان صاحب نسق در این گونه اراضی چاه حفر نموده باشند موقوفه در صورت امکان نسبت به خرید آن اقدام می نماید و در این صورت اجاره بهای زمین براساس اراضی آبی تعیین خواهد شد. در غیر این صورت کارشناس رسمی^۱ یا خبره محلی در موقع تعیین اجاره بها، موضوع مالکیت چاه و عرف محل را ملحوظ خواهد داشت.

تبصره ۳: در صورتی که زارعان صاحب نسق بخشی از اراضی نسق زراعتی خود یا تمامی آن را به باغ یا قلمستان و بیشه تبدیل نموده باشند، اداره اوقاف یا متولی بایستی با توجه به تعاریف ذکر شده در ماده ۱ این آیین نامه نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم نمایند.

تبصره ۴ (ابطال شده)^۲

ماده ۳۷

کلیه اعیانی و مستحدثاتی که زارعان صاحب نسق احداث نموده باشند متعلق به زارعان آنها خواهد بود و سند اجاره فقط نسبت به عرصه به شرط رعایت کاربری زمین با آنان تنظیم خواهد شد.

۱. به موجب مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۶/۴ هیأت وزیران، در ماده ۶ و در تبصره ۲ این ماده عبارت «کارشناس رسمی» جایگزین عبارت «کارشناس» گردیده است.

۲. به موجب رأی شماره ۱۰۰ مورخ ۱۳۷۶/۸/۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردیده است. تبصره ۴ ماده ۶ ابطال شده: در صورتی که موقوفات مزروعی موضوع این آیین نامه در محدوده خدمات شهری قرار گرفته و کاربری زراعی آن تغییر یافته یا قابل تغییر باشد، برابر ماده ۱۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه موضوع تصویب نامه شماره ۹۵۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ و با تأیید مقام ذی صلاح و تأمین و پرداخت حقوق مکتسب زارعان صاحب نسق برای امور ساختمانی مجاز، به اجاره واگذار خواهد شد. طبق مصوبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران تبصره ۴ اصلاح شده است. جهت بهره برداری به آیین نامه اصلاحی مربوطه مندرج در این کتاب مراجعه شود.

۳. طبق مصوبه ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران، دو تبصره به شماره های ۴ و ۵ به این ماده الحاق شده است. جهت بهره برداری به آیین نامه اصلاحی مربوطه مندرج در این کتاب مراجعه شود.

تبصره ۱: چنانچه در اجرای قوانین مختلف، اراضی زارعان در اختیار اشخاص حقیقی یا حقوقی قرار گرفته و در این گونه اراضی مستحدثاتی ایجاد کرده باشند مستحدثات یاد شده متعلق به اشخاص یاد شده بوده و نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲: در صورتی که مستحدثاتی متعلق به موقوفه بوده و در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام به زارعین صاحب نسق واگذار شده باشد (نظیر منازل مسکونی زارعان و محوطه مربوط به آن) و در حال حاضر نیز قابل بهره‌برداری باشد، حفظ و حراست آن به عهده متصرفان بوده و وجهی به عنوان اجاره بهای این گونه رقبات (عرصه واعیان) با رعایت عرف محل دریافت نخواهد شد.

تبصره ۳: کلیه مستحدثاتی که در دهات و مزارع موقوفه توسط خوش نشین‌ها و یا اشخاص غیر احداث شده و با تأیید معتمدان محل، اعیان متعلق به آنان شناخته شده باشد، سند اجاره براساس نظر کارشناس رسمی دادگستری یا خبره محلی فقط در مورد عرصه با صاحبان اعیان تنظیم خواهد شد.

ماده ۸

تغییر کاربری زراعی واحداث هرگونه اعیانی بدون مجوز قانونی در اراضی نسق زراعتی موقوفه همچنان ممنوع می‌باشد.

تبصره: ادارات اوقاف و متولیان مکلف‌اند صورت کلیه اعیانی‌های احداثی در دهات و مزارع موقوفه را تهیه و به سازمان اوقاف و امور خیریه بفرستند.

ماده ۹

هرگاه در تشخیص زارع صاحب نسق اختلافی به وجود آید، فرم هاو

۱. طبق مصوبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران این ماده اصلاح شده است. جهت بهره‌برداری به آیین نامه اصلاحی مربوط مندرج در این کتاب مراجعه شود. اصلاحیه مذکور نیز طبق رأی شماره ۸۴۳ الی ۸۴۶ مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری باطل شده است.

اسناد و صورتجلسات تنظیمی در اجرای قوانین اصلاحات ارضی ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۱۰

در مورد زارعان و متصرفان و صاحبان اعیانی و انتقال گیرندگان موقوفات عام، موضوع مواد ۵ و ۹ این آیین نامه، در صورت خودداری از تنظیم سند اجاره طبق ماده ۳ عمل خواهد شد.

ماده ۱۱

وجوه حاصل از فروش موقوفات مزروعی که در حساب شماره ۵۵۵۷ بانک تعاون کشاورزی تودیع شده و اهدایی دولت به موقوفه تلقی شده به نسبت دستور پرداخت های وصولی مربوط به هر موقوفه به حساب همان موقوفه منظور و واریز خواهد شد تا در صورت لزوم صرف عمران و آبادی موقوفه شود.

ماده ۱۲

به منظور رسیدگی به حساب بدهی معوض زارعان، از تاریخ فروش تا تاریخ تنظیم سند اجاره جدید با توجه به مفاد تبصره ۱ ماده ۶ این آیین نامه اجاره بها تعیین و تا میزان پرداخت های زارعان به حساب دولت با ارائه مدارک پرداخت اقساط آنان تها تر و در صورتی که زارعان بدهکار شوند ما به التفاوت محاسبه و به صورت نقد یا اقساط از آنان وصول و به حساب موقوفه واریز خواهد شد.

ماده ۱۳

کلیه مقررات این آیین نامه در مورد آب های موقوفه که عواید آنها به مصارف عام می رسد نیز مجری است.

ماده ۱۴

در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد به صورت اصلی

بازگردانده می‌شود مگر این که بازگرداندن آن به وضع اول موجب عسرو حرج و قلت درآمد و امثال آن باشد که در این صورت ابقای آن به صورت فعلی با اجازه ولی فقیه یا نماینده ایشان در سازمان اوقاف و امور خیریه بلاشکال خواهد بود.

ماده ۱۵

در مورد ابلاغ نظرات کمیسیون موضوع ماده ۲ و اخطارها و دعوت نامه‌هایی که ادارات اوقاف و امور خیریه در اجرای این آیین نامه صادر و ارسال می‌نمایند مقررات مربوط به ابلاغ تصمیمات شعب تحقیق اوقاف، (مواد ۱۰ و ۲۹ و ۳۱) آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، موضوع تصویب نامه شماره ۹۳۳۶۶ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۸، رعایت خواهد شد.

ماده ۱۶

مقررات این آیین نامه شامل موقوفات آستان قدس رضوی و حضرت معصومه و حضرت احمد بن موسی (علیه السلام) و سایر موقوفاتی که متولیان آنها منصوب از طرف ولی فقیه باشند نیز می‌شود. متولیان و امنای این موقوفات رأساً امور اجرایی را طبق ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه و این آیین نامه به عهده خواهند داشت.

تبصره: متولیان موقوفات یاد شده می‌توانند در تشکیل کمیسیون موضوع ماده ۲ این آیین نامه تنها برای موقوفات تحت تولیت خود اقدام نمایند.

ماده ۱۷

از تاریخ تصویب این آیین نامه کلیه مصوبات هیأت دولت که مغایر با این آیین نامه است ملغی می‌باشد.

اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ (مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۱۵)

سازمان اوقاف و امور خیریه - وزارت جهاد سازندگی

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۱۵ بنا به پیشنهاد شماره ۴۳۱/۴۱۰ مورخ ۱۳۷۴/۳/۷ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره ۶ ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵ و با توجه به فتاوی مقام معظم رهبری در پاسخ به استعلامات مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲، ۱۳۷۲/۱۰/۷ و ۱۳۷۲/۱۰/۱۴ سازمان اوقاف و امور خیریه و همچنین مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۲ و ۱۳۷۳/۳/۱۹ سازمان جنگل ها و مراتع کشور تصویب نمود:

متن زیر به عنوان ماده ۱۰ به آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ اضافه می شود و شماره

ماده ۱۰ آن به ۱۱ و شماره‌های بعدی الی آخر به همین ترتیب تغییر می‌یابند.

ماده ۱۰

چنانچه تمام یا بخشی از اراضی قابل واگذاری واقع در حریم روستاهای موقوفات عامه در اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، مصوب ۱۳۴۶ به عنوان انفال، منابع ملی اعلام شده باشد، می‌باید حق بهره‌برداری آن توسط سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور به سازمان اوقاف و امور خیریه و متولیان واگذار شود.

تبصره ۱: اراضی مذکور در حکم موقوفه بوده و در حدود محدوده و حریم روستای موقوفه و بنا به درخواست سازمان اوقاف و امور خیریه واگذار خواهد شد.

تبصره ۲: هرگونه تغییر کاربری در این اراضی منوط به موافقت سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور و نیز اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذیربط خواهد بود.

تبصره ۳: سازمان‌های یاد شده مکلف اند ظرف حداکثر دو سال نقل و انتقال زمین‌های موضوع این ماده را محقق نمایند.

تبصره ۴: چنانچه این گونه اراضی از طریق دولت به اشخاص حقیقی یا حقوقی به صورت اجاره یا فروش واگذار گردیده باشد، اسناد تنظیمی با اطلاع دستگاه اجرایی مربوط اصلاح و با متصرف نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد.

کلیه مستحذاتی که در این اراضی توسط متصرفین احداث شده باشد متعلق به آنان خواهد بود.

معاون اول رئیس‌جمهور - حسن حبیبی

اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات،
آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۸۰/۸/۲)

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی . وزارت جهاد کشاورزی

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ بنا به پیشنهاد شماره
۶۸۶۱ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۴ معاونت حقوقی و امور مجلس رئیس جمهور و به
استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
تصویب نمود:

آیین‌نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه
(موضوع تصویب‌نامه‌های شماره ۱۱۴۶/ت ۱۲۷۸۴ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ و
۴۴۰۸۹/ت ۱۵۳۲۰ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۳) به شرح زیر اصلاح می‌گردد:
۱. ماده ۲ آیین‌نامه یاد شده به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۲

ادارات اوقاف وامور خیریه ومتولیان موقوفات مکلف اند با توجه به سوابق ثبتی، موقوفات عامه‌ای را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص درآمده است، صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان اوقاف وامور خیریه ارسال نمایند. سازمان اوقاف ضمن مطلع نمودن متصرف یا متصرفین این موقوفات و یا اشخاص ذی نفع دیگر، موضوع را به کمیسیون مرکب از سه نفر فقیه صاحب نظر که با انتخاب وزیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان یاد شده تشکیل می شود ارجاع می کند. کمیسیون مذکور نظر خود را در مورد جواز شرعی فروش یا تبدیل رقبات با توجه به اسناد و مدارک ارائه شده اداره اوقاف ومتولی ذیربط و همچنین اشخاص ذی نفع در موقوفه اعلام می نماید. در صورتی که تبدیل و فروش رقبه موقوفه به نظر کمیسیون با مجوز شرعی انجام شده باشد معامله تأیید می شود و در غیر این صورت نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف وامور خیریه دایر بر بطلان سند فروش یا تبدیل موقوفه هم زمان به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و متصرف یا متصرفین و یا اشخاص ذی نفع در موقوفه ابلاغ می شود. ادارات ثبت بر اساس این تصمیم نسبت به بطلان سند در سوابق ثبتی و دفاتر مربوط ثبت و صدور سند جدید به نام موقوفه اقدام خواهند نمود. در هر صورت این تصمیم قابل اعتراض در مراجع صالح قضایی خواهد بود.^۱

۲. در ماده ۳ آیین نامه عبارت « ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ نظریه اوقاف » به « ظرف سی روز از تاریخ رؤیت نامه اوقاف » اصلاح می شود.

۳. تبصره‌ای به شرح زیر به ماده ۳ آیین نامه الحاق می شود:

تبصره: در مواردی که در اجرای این قانون از زارعان صاحب نسق خلع ید می گردد در صورت تقاضای زارعان، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است از اراضی مستعد کشاورزی موجود در منطقه و در صورت نبودن اراضی قابل

۱. عبارت « در هر صورت این تصمیم قابل اعتراض در مراجع صالح قضایی خواهد بود. » به موجب مصوبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ هیأت وزیران حذف شده است.

واگذاری در منطقه، از اراضی سایر مناطق، با رعایت قوانین و مقررات جاری نسبت به واگذاری اراضی به آنان با رعایت اولویت اقدام نمایند.

۴. بند « ب » ماده ۵ آیین نامه به شرح زیر اصلاح می شود:

ب) هرگاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعان مربوط واگذار شده باشد برای ابطال اسناد یا تأیید فروش آن به همان ترتیبی که در ماده ۲ اصلاحی این آیین نامه آمده است عمل خواهد شد^۱.

۵. ماده ۶ آیین نامه به شرح زیر اصلاح می شود:

ماده ۶

پس از انجام موارد مندرج در بندهای « الف » و « ب » ماده ۵، ادارات اوقاف نسبت به موقوفات تصرف شده و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفان و زارعان، سند اجاره تنظیم می نمایند. مبلغ اجاره بها متناسب با مورد اجاره و با رعایت ارزش حقوق اکتسابی متصرفان و زارعان، طبق نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین می شود.

۶. تبصره ۴ ماده ۶ آیین نامه به شرح زیر اصلاح می شود:

تبصره ۴: در صورتی که موقوفات مزروعی موضوع این آیین نامه در محدوده خدمات شهری قرار گرفته و کاربری زراعی آن تغییر یافته یا قابل تغییر باشد قبل از هرگونه اقدام در مورد تفکیک و واگذاری آن اراضی، باید حقوق مکتسبه زارعان صاحب نسق با نظر کارشناس مرضی الطرفین و یا کارشناس منتخب ادارات اوقاف و یا متولیان (حسب مورد) و زارع صاحب نسق به وسیله ادارات اوقاف و امور خیریه و یا متولیان شناسایی و به نحو مناسبی تأمین و تأدیه گردد. در صورت عدم توافق و تراضی در شناسایی و تقویم حقوق مکتسبه، به درخواست هریک از طرفین، موضوع توسط مراجع قضایی ذی صلاح مورد رسیدگی قرار گرفته و حقوق مکتسبه زارعان برابر نظر دادگاه پرداخت می شود.

۱. عبارت « ماده ۲ اصلاحی » به موجب مصوبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ هیأت وزیران حذف شده است.

ادارات اوقاف و متولیان مکلف اند در واگذاری اراضی تغییر کاربری داده شده، در صورت تقاضای زارع صاحب نسق به هریک از افراد صاحب نسق برای اجاره یک قطعه از حداقل تفکیکی از همان اراضی اولویت قایل شوند. ۷. متن زیر به عنوان تبصره های ۴ و ۵ به ماده ۷ آیین نامه الحاق می شود:

تبصره ۴: به منظور ترویج فرهنگ احیا و بهره وری از موقوفات و تشویق زارعان به ادامه کشت و زرع بر روی اراضی موقوفه و تسهیل عملیات زراعی آنان بانک ها و سایر مؤسسات مالی اعتباری، با رعایت مقررات مربوط ترتیبی اتخاذ نمایند تا تسهیلات مالی لازم به زارعان صاحب نسق موقوفات اعطا گردد به نحوی که اعطای تسهیلات بانکی به این زارعان بدون توثیق و ترهین عرصه و صرفاً با استفاده از سند اعیانی، اخذ سفته، تضمین های زنجیره ای زارعان از یکدیگر و یا توثیق منافع واگذار شده از طریق اجاره و حقوق مکتسبه مترتب بر آن امکان پذیر باشد.

در مواردی که بانک ها بابت تسهیلات اعطایی به زارعان با توثیق سند اعیانی و حقوق مکتسبه نظریه تأمین مطالبات لاوصول خود از محل منفعت اعیانی و حقوق مکتسبه مرتبط با اراضی موقوفه داشته باشند، ادارات اوقاف و متولیان، بانک ها و مؤسسات اعتباری یا اشخاصی که توسط آنان معرفی می شوند را در اسناد اجاره جایگزین زارع بدهکار می نمایند.

تبصره ۵: به منظور رفاه زارعان صاحب نسق و فراهم نمودن زمینه فعالیت بیشتر در اراضی موقوفه، ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان حسب مورد، در صورتی که واقف ترتیب دیگری برای اداره موقوفه معین نکرده باشد می توانند مدت اجاره زارعان را ده سال معین نمایند^۱ و در ضمن عقد اجاره شرط نمایند که در پایان مدت مزبور عقد اجاره با زارع مزبور و یا قائم مقام قانونی وی براساس اجاره بهایی که با نظر کارشناس رسمی و یا خبره محلی با در

۱. هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ تبصره ۵ الحاقی به ماده ۷ را بدین شرح اصلاح نمود: عبارت « در صورتی که واقف ترتیب دیگری برای اداره موقوفه معین نکرده باشد می توانند مدت اجاره زارعان را ده سال معین نمایند » جایگزین عبارت « مدت اجاره زارعان را ده سال معین می نمایند » گردید.

نظرگرفتن حقوق مکتسبه زارع تعیین می گردد، تجدید خواهد شد. در موارد خاص آنگاه که مصلحت وقف و یا شرایط خاص دیگر اقتضا نکند افزایش مدت اجاره موقوفه برای بیش از ده سال با جلب نظریاست سازمان اوقاف و امور خیریه امکان پذیر می باشد.

۸. ماده ۸'

معاون اول رئیس جمهور- محمدرضا عارف

۱. به موجب رأی شماره ۸۴۳ الی ۸۴۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ماده ۸ اصلاحی آیین نامه اجرایی ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی زراعی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران ابطال شده است. متن ابطال شده بدین شرح بود: «احداث هرگونه اعیانی و باغ در اراضی نسق زارعان موقوفه توسط این زارعان با اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذیربط و بدون پرداخت پذیره مجاز می باشد. مستأجرین می توانند نسبت به ثبت اعیان های مستحدث از طریق ادارات ثبت اسناد و املاک اقدام نمایند و سند مالکیت دریافت دارند. ایجار، توثیق و ترهین اینگونه اعیان ها مجاز بوده و نیاز به اعلام موافقت جداگانه ادارات اوقاف و امور خیریه و یا متولیان ندارد.»

اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات،
آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۸)

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت جهاد کشاورزی

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ با توجه به نظر رئیس مجلس شورای اسلامی، موضوع نامه شماره ۴۲۱۱/هـ مورخ ۱۳۸۱/۷/۲۷ را تصویب نمود. تصویب نامه شماره ۳۷۱۲۷/ت ۲۲۹۰۵ هـ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۳، موضوع اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه به شرح ذیل اصلاح می شود:

۱. در ماده ۲ اصلاحی موضوع بند ۱ تصویب نامه یاد شده عبارت « در هر صورت این تصمیم قابل اعتراض در مراجع صالح قضایی خواهد بود » حذف می گردد.

۲. در بند « ب » ماده ۵ اصلاحی موضوع بند ۴ تصویب نامه مزبور، عبارت « ماده ۲ اصلاحی » حذف می شود.

معاون اول رئیس جمهور - محمدرضا عارف

اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۵)^۱

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت جهاد کشاورزی وزارت امور اقتصادی و دارایی

هیأت وزیران در جلسه ۱۳۹۵/۱۲/۲۵ به پیشنهاد مشترک وزارت جهاد کشاورزی و سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب کرد:

آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، موضوع تصویب نامه شماره ۱۱۴۶/ت ۱۲۷۸۴ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ و اصلاحات بعدی آن به شرح زیر اصلاح می شود:

۱- متن زیر به عنوان بند (۱۰) به ماده (۱) آیین نامه مذکور اضافه می شود:

۱. شماره مصوبه هیأت وزیران ۲۸۶۹۲/ت ۵۲۸۸۳ هـ مورخ ۱۳۹۶، ۳، ۱۱ می باشد.

۱۰- اراضی احیا شده قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶: آن دسته از اراضی ملی دارای سابقه وقفیت که در آن آثار تصرف و انجام اقدامات منجر به تغییر وضعیت متناسب با نوع عرصه در بهره‌برداری قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ وجود داشته باشد، اعم از اینکه دارای سند مالکیت یا فاقد آن باشند.

۱۱- متون زیر به عنوان مواد (۱۸) تا (۲۲) به آیین‌نامه یاد شده الحاق می‌شود و ماده (۱۸) قبلی به عنوان ماده (۲۳) تلقی می‌شود.

ماده ۱۸

تشخیص اسناد معتبر وقفی به عهده سازمان اوقاف و امور خیریه و تشخیص اراضی احیا شده قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ با سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور است. تشخیص ضرورت حریم موقوفات و میزان اراضی مورد نیاز برای آن، در هر مورد برای یک بار با رعایت عرف محل توسط کارگروه موضوع ماده (۲۱) این آیین‌نامه تعیین می‌شود.

ماده ۱۹

بهره‌برداری از اراضی حریم موقوفه تابع مقررات مربوط است. جنگل‌های طبیعی که در حریم موقوفات قرار می‌گیرند، به عنوان جنگل باقی مانده و تغییر کاربری آنها مجاز نیست.

ماده ۲۰

چنانچه مدیریت و بهره‌برداری از اراضی احیا شده قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ و حریم موقوفات در اجرای مقررات مربوط، به سایر دستگاه‌های اجرایی تحویل و تغییر نمایندگی شده باشد، کارگروه موضوع ماده (۲۱) این آیین‌نامه با دعوت از نماینده دستگاه مربوط (با حق رأی) نسبت به تطبیق وضعیت این‌گونه اراضی با قانون و این آیین‌نامه و تعیین تکلیف آنها با رعایت سایر قوانین و مقررات اقدام و نتیجه را جهت هماهنگی و اجرا به دستگاه اجرایی مربوط اعلام می‌نماید.

دستگاه‌های اجرایی مربوط مکلف به همکاری جهت استیلای ید

موقوفه بر اراضی مذکور هستند. اعیانی احداث شده توسط متصرفین در اراضی موضوع این ماده متعلق به آنان است.

ماده ۲۱

به منظور بررسی و حل و فصل مشکلات مربوط به تعیین حریم موقوفات و همچنین رفع ابهامات در نحوه اجرای تبصره (۶) ماده واحده قانون الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۸۰ - کارگروهی مرکب از نمایندگان سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور (معاون حفاظت و امور اراضی، مدیرکل دفتر ممیزی اراضی، یک نفر به انتخاب رئیس سازمان و مدیرکل منابع طبیعی و آبخیزداری استان ذی ربط) و نمایندگان سازمان اوقاف و امور خیریه (معاون اوقافی، حقوقی و امور مجلس سازمان، مدیرکل حقوقی سازمان، یک نفر به انتخاب رئیس سازمان و مدیرکل اوقاف و امور خیریه استان ذی ربط) تشکیل می شود.

تبصره ۱: در مواردی که موضوع مرتبط با اموال دولتی باشد، نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی (اداره کل اموال دولتی) با حق رأی به ترکیب اعضای کارگروه اضافه می شود.

تبصره ۲: نحوه رسیدگی به موضوعات و اتخاذ تصمیم کارگروه در دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۲۲) این آیین نامه تعیین خواهد شد.

ماده ۲۲

به منظور تسهیل و تسریع در اجرای این آیین نامه به سازمان اوقاف و امور خیریه و سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور اجازه داده می شود با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، دستورالعمل های اجرایی مورد نیاز را در چارچوب این آیین نامه به صورت مشترک تهیه و به واحدهای اداری ذی ربط ابلاغ نمایند.

ادغام جنبش ملی نیکوکاری در سازمان اوقاف

شماره: ۲۲۰۹۴

تاریخ: ۱۳۵۸/۲/۲۰

وزیر ارشاد ملی و سرپرست سازمان اوقاف

به موجب این ابلاغ کلیه اموال منقول و غیرمنقول و کارکنان جنبش ملی نیکوکاری از سازمان ملی خدمات اجتماعی منتزع و در سازمان اوقاف ادغام می‌گردد.

خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به این تحویل و تحول اقدام نمایند.

نخست وزیر- مهدی بازرگان

مصوبه شورای عالی اداری درباره تفکیک امور حج و زیارت از سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

شماره: ۴۶۲ / د ش

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۱۵

در اجرای اوامر مقام معظم رهبری در خصوص کیفیت اداره امور حج و زیارت، شورای عالی اداری در بیستمین جلسه مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵، مواد زیر را مورد تصویب قرارداد:

ماده ۱

کلیه امور مربوط به حج و زیارت که به موجب قوانین و مقررات مختلف بر عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه محول گردیده است از آن سازمان منفک و بر عهده سازمان حج و زیارت قرار می گیرد.

ماده ۲

سازمان حج و زیارت سازمانی است مستقل، زیر نظر وزارت فرهنگ و

ارشاد اسلامی و به صورت مؤسسه دولتی که رئیس آن توسط وزیر و با هماهنگی نماینده ولی فقیه در امور حج و زیارت به عنوان معاون وزیر انتخاب می شود.

ماده ۳

امور فرهنگی تبلیغی و سیاسی حج و آنچه مربوط به آن است مانند انتخاب روحانیون و آموزش و امثال آن از اختیارات حوزه نمایندگی ولی فقیه خواهد بود.

ماده ۴

نقل و انتقال اعتبارات، کارکنان، سازمان و تشکیلات، دارایی ها، اموال و تعهدات مربوط به سازمان حج و زیارت ظرف مدت سه ماه توسط وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و با همکاری سازمان امور اداری و استخدامی کشور، سازمان برنامه و بودجه و وزارت امور اقتصادی و دارایی انجام خواهد پذیرفت.

ماده ۵

از تاریخ تصویب این مصوبه، عنوان سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به سازمان اوقاف و امور خیریه تغییر می یابد.

ماده ۶

از تاریخ ابلاغ این مصوبه کلیه مقررات مغایر، لغو و بلا اثر می گردد و سایر مقررات به قوت خود باقی است.

معاون رئیس جمهور و دبیر شورای عالی اداری

فصل سوم

**برخی از قوانین
و مقررات مرتبط**

آیین نامه مستثنی شدن ...

باسمه تعالی

شماره: ۱۰۶۵۴۸/ت ۵۲۹۹۳ هـ

تاریخ: ۱۳۹۵/۸/۲۷

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

هیأت وزیران در جلسه ۱۳۹۵/۸/۲۶ به پیشنهاد شورای عالی کار و به استناد ماده (۱۹۱) قانون کار- مصوب ۱۳۶۹- تصویب کرد:

آیین نامه مستثنی شدن خدام و کارکنان بقاع متبرکه، مساجد، حسینیه ها، تکایا، مدارس علوم دینی موقوفه و موقوفات عام غیرتولیدی از شمول موادی از قانون کار موضوع تصویب نامه شماره ۱۶۰۲۳۰/ت ۴۵۵۰۲ ک مورخ ۱۳۸۹/۸/۱۶ از تاریخ انقضای اعتبار به مدت پنج سال تمدید می شود.

معاون اول رئیس جمهور- اسحاق جهانگیری

موادی از قانون الحاقی برخی از مواد به قانون تنظیم
بخشی از مقررات مالی دولت
(مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴)

ماده ۱۳

فضاهای اصلی مساجد، حسینیه‌ها، مؤسسات قرآنی، دارالقرآن‌ها، حوزه‌های علمیه، گلزارهای شهدا، امامزاده‌ها، خانه‌های عالم روستاها و اماکن مذهبی اقلیت‌های دینی مصرح در قانون اساسی از پرداخت هزینه مصارف ماهانه آب، فاضلاب، برق و گاز معاف می‌باشند. این حکم شامل اماکن تجاری وابسته به آنها نیست.

اعتبارات موارد مذکور در قوانین بودجه سنواتی جهت پرداخت به دستگاه‌های ارائه‌کننده خدمات موضوع این ماده تأمین می‌شود.

ماده ۸۵

متن زیر به عنوان تبصره ذیل بند (ح) ماده (۱۳۹) قانون مالیات‌های

مستقیم الحاق می شود:

تبصره: مفاصاحساب هایی که توسط شعب تحقیق موضوع ماده (۱۴) قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ صادر شده یا می شود اگر در مهلت مقرر مربوط به تسلیم اظهار نامه به سازمان امور مالیاتی کشور ارائه شود، برای برخورداری از هرگونه معافیت مالیاتی مقرر در این قانون یا سایر قوانین، به منزله اظهارنامه مالیاتی مؤدی تلقی می شود.

همچنین در مورد سالهای قبل از ابلاغ این قانون، در صورتی که مفاصاحساب مربوط تا پایان سال ۱۳۹۴ به سازمان امور مالیاتی ارائه شود، به منزله اظهارنامه مالیاتی خواهد بود.

موادی از قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم

(مصوب ۱۳۹۴/۴/۳۱)

بند ۳۶ (ماده ۱۴۶ مکرر)

معافیت‌های مذکور در مواد (۱۳۳)، (۱۳۴)، (۱۳۹) «به استثنای بندهای (الف)، (ب) و (ز) آن»، (۱۴۲)، (۱۴۳) و تبصره (۱) ذیل ماده (۱۴۳) مکرر به عنوان مالیات به نرخ صفر منظور می‌شود.

تبصره ۱- ارائه اظهارنامه مالیاتی، دفاتر و اسناد و مدارک موضوع ماده (۹۵) این قانون در موعد مقرر به ترتیبی که سازمان امور مالیاتی کشور اعلام می‌نماید به جز مورد بند (ح) ماده (۱۳۹) این قانون که مطابق ماده ۸۵ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ عمل می‌شود. شرط برخورداری از نرخ صفر و هرگونه معافیت یا مشوق مالیاتی مندرج در این قانون و سایر قوانین می‌باشد و در صورت عدم ارائه اظهارنامه، دفاتر و اسناد و مدارک مذکور، مؤدی مطابق احکام و ضوابط این قانون مشمول مالیات، جریمه و مجازات مقرر در این

قانون می‌شود. حکم این تبصره در خصوص مشمولان مواد (۱۴۴) و (۱۴۵) و بندهای (الف)، (ب) و (ز) ماده (۱۳۹) این قانون جاری نمی‌باشد. اجرای حکم این تبصره در خصوص اشخاص حقیقی مشمول ماده (۸۱) این قانون به صورت تدریجی و متناسب با ایجاد ظرفیت‌های اجرایی، اداری و حسب اعلام سازمان امور مالیاتی کشور خواهد بود.

تبصره ۲- معادل اعتبار مالیاتی محاسبه شده به نرخ صفر موضوع این ماده از محل اعتبار جمعی - خرجی که همه ساله در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود به حساب اشخاص مذکور منظور می‌شود. اعتبارات موضوع این تبصره تخصیص یافته تلقی می‌شود و در صورتی که اعتبارات مورد نیاز در یک سال مالی بیشتر از مبلغ مصوب در قانون بودجه کل کشور همان سال باشد مبلغ اعتبار جمعی - خرجی یادشده و متقابلاً منابع مربوط، با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی، تصویب هیأت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی قابل افزایش است.

مختصری از ماده ۱۰۱ اصلاحی قانون شهرداری ها

(مصوب ۱۳۹۰/۱/۲۸)

تبصره ۳: در اراضی با مساحت بیشتر از پانصد مترمربع که دارای سند ششدانگ است شهرداری برای تأمین سرانه فضای عمومی و خدماتی تا سقف بیست و پنج درصد (۲۵٪) و برای تأمین اراضی مورد نیاز احداث شوارع و معابر عمومی شهردار تفکیک و افزاین اراضی مطابق با طرح جامع و تفصیلی با توجه به ارزش افزوده ایجاد شده از عمل تفکیک برای مالک، تا بیست و پنج درصد (۲۵٪) از باقیمانده اراضی را دریافت می نماید. شهرداری مجاز است با توافق مالک قدرالسهم مذکور را براساس قیمت روز زمین طبق نظر کارشناس رسمی دادگستری دریافت نماید.

تبصره ۴: کلیه اراضی حاصل از تبصره (۳) و معابر و شوارع عمومی و اراضی خدماتی که در اثر تفکیک و افزا و صدور سند مالکیت ایجاد می شود، متعلق به شهرداری است و شهرداری در قبال آن هیچ وجهی به صاحب ملک پرداخت نخواهد کرد.

در مواردی که امکان تأمین انواع سرانه، شوارع و معابر از زمین مورد تفکیک و افزایسر نباشد، شهرداری می‌تواند با تصویب شورای اسلامی شهر معادل قیمت آن را به نرخ کارشناسی دریافت نماید.

نظریه فقهای شورای نگهبان

باسمه تعالی

تاریخ: ۱۳۹۰/۹/۲

شماره: ۹۰/۳۰/۴۴۵۹۹

قائم مقام دبیر

نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف وامور خیریه

با سلام و تحیت؛

عطف به نامه شماره ۹۰/۴۸۵۵۱۹ مورخ ۱۳۹۰/۶/۱۲ موضوع ماده (۱۰۱) قانون شهرداری، در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۸/۲۵ فقهای معظم شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر فقهاء به شرح زیر اعلام می گردد:

تسری تبصره (۴) ماده واحده اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری مصوب

۱۳۹۰/۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی، به موقوفات خلاف موازین شرع
تشخیص داده شد.

قائم مقام دبیر شورای نگهبان - محمدرضا علیزاده

موادی از قانون تعیین تکلیف وضعیت ثبتی اراضی
و ساختمان‌های فاقد سند رسمی
(مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۰)

ماده ۶

تفکیک و افراز اراضی کشاورزی و باغات و صدور سند مالکیت برای آنها با رعایت قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۲۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام بلامانع است.

تبصره ۱: صدور سند تفکیکی آن دسته از اراضی کشاورزی اعم از نسق و باغ که مساحت آنها زیر حد نصابهای مندرج مذکور بوده لکن به دلیل محاط شدن به معابر عمومی موجود یا اراضی دولتی و ملی و یا اراضی دارای سند تفکیکی؛ امکان صدور سند مشاعی برای آنها وجود ندارد، بلامانع است.

تبصره ۲: تفکیک و افراز نسقهای زراعی و باغات مشمول «قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶ و اصلاحات بعدی آن» و اراضی

مشمول قانون واگذاری زمینهای بایر و دایر که بعد از انقلاب به صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ و اصلاحات بعدی آن فقط به میزان نسق اولیه یا سند بیع شرط، مجاز است و صدور سند تفکیکی برای صاحب نسق اولیه یا سند بیع شرط یا خریداران از آنها به میزان نسق اولیه یا سند بیع شرط، بلامانع می باشد.

تبصره ۳: صدور سند رسمی برای اعیانی های احداث شده در اراضی کشاورزی و باغات با رعایت قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱ و اصلاح بعدی آن بلامانع است. در صورت وجود اعیانی غیرمجاز، صدور سند عرصه بدون درج اعیانی منعی ندارد.

تبصره ۴: صدور سند مالکیت برای اراضی کشاورزی و نسقهای زراعی و باغات در صورتی که میزان تصرفات متقاضی ثبت، بیش از نسق زراعی یا باغی باشد، چنانچه معارضی وجود نداشته باشد با رأی هیأت بلامانع است.

ماده ۹

در صورتی که تمام یا بخشی از اعیان در اراضی موقوفه احداث شده باشد، هیأت با موافقت متولی و اطلاع اداره اوقاف محل و رعایت مفاد وقفنامه و چنانچه متولی منصوص نداشته باشد با موافقت اداره اوقاف و رعایت مفاد وقفنامه و مصلحت موقوف علیهم و با در نظر گرفتن جمیع جهات به موضوع رسیدگی و پس از تعیین اجرت عرصه و حقوق موقوفه که حداکثر ظرف دو ماه توسط اداره مذکور صورت می گیرد به صدور رأی اقدام می کند.

تبصره: در صورت عدم ارسال پاسخ در مهلت دو ماهه یا ارسال پاسخ خلاف واقع، متخلف به انفصال موقت از خدمت دولتی به مدت سه ماه تا یک سال محکوم و در صورت تکرار، به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم می شود.

موادی از آیین نامه اصلاحی ماده ۱۳۹ اصلاحی
قانون مالیات‌های مستقیم
(مصوب ۱۳۹۵/۵/۱۰)

۱. در عنوان فصول دوم تا دهم آیین نامه مذکور، واژه «معافیت» به عبارت «مالیات به نرخ صفر» اصلاح می شود.

۹- دربند (ب) ماده (۵)، عبارت «اصلاحی- مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷- قانون مالیات های مستقیم» حذف و چهار تبصره به عنوان تبصره های (۱)، (۲)، (۴) و (۵) به شرح زیر به این ماده اضافه و تبصره قبلی به عنوان تبصره (۳) تلقی و در تبصره مذکور واژه «معافیت» به عبارت «نرخ صفر» اصلاح می شود:

تبصره ۱: ادارات اوقاف و امور خیریه می توانند مفاسد حساب موقوفات عام را به صورت الکترونیکی و یا از طریق لوح فشرده، به ترتیبی که سازمان امور مالیاتی کشور مشخص می کند، ارائه نمایند. مفاسد حساب هایی که به این طریق دریافت می شوند، در حکم اظهارنامه مالیاتی می باشند.

تبصره ۲: شعب تحقیق موضوع تبصره بند (ح) ماده (۱۳۹) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم مکلفند در صورت درخواست ادارات امور مالیاتی، صورت ریز درآمد و هزینه موقوفاتی را که برای آن‌ها مفصاحساب صادر نموده‌اند، ظرف یک ماه به اداره امور مالیاتی ارایه نمایند.

تبصره ۴: آن قسمت از درآمد موقوفات عام که در دوره مالی مربوط به تحصیل درآمد به مصرف نرسیده باشد، پس از انقضای سال مالی تحصیل درآمد نیز قابل مصرف در امور مذکور در بند (ح) ماده (۱۳۹) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم خواهد بود. آن قسمت از درآمد موقوفات عام که صرف اموری غیر از امور مذکور در این ماده شود، در سال مصرف، طبق مقررات قانونی مربوط، مشمول مالیات خواهد بود.

تبصره ۵: آن قسمت از درآمد موقوفات عام که در هر سال مالی به مصرف نرسیده، بدون تعلق مالیات، به سال مالی بعد منتقل خواهد شد.

۲۳- در ماده (۱۵)، عبارت «و اصلاحیه‌ی بعدی آن به استثنای اشخاص مشمول بند (ح) ماده (۱۳۹) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم که مطابق ماده (۸۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) عمل می‌شود،» پس از عبارت «قانون مالیات‌های مستقیم - مصوب ۱۳۸۰-» اضافه و واژه «یا» پس از عبارت «سود و زیان» به ویرگول (،) و عبارت «حساب درآمد» به عبارت «صورت یا خلاصه درآمد» اصلاح می‌شود.

۲۴- ماده (۱۶) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۶- عدم رعایت شرایط و ترتیبات مقرر در ماده (۱۳۹) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم و تبصره‌های آن و همچنین عدم تسلیم اظهارنامه مالیاتی، دفاتر و اسناد و مدارک با رعایت مقررات موضوع ماده (۱۴۶) مکرر اصلاحی قانون، به استثنای اشخاص مشمول بند (ح) ماده (۱۳۹) قانون مذکور که مطابق ماده (۸۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) عمل می‌شود، توسط اشخاص موضوع بندهای ماده یادشده، در هر سال مالی، موجب محرومیت از معافیت‌ها و نرخ صفر مالیاتی مقرر در آن سال خواهد شد.

موادی از قانون اصلاح قانون معادن

(مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

ماده ۶ اصلاحی

سه تبصره به شرح ذیل به عنوان تبصره‌های (۲)، (۳) و (۴) به ماده (۶) قانون به شرح زیرالحاق می‌گردد و تبصره ذیل آن به تبصره (۱) تغییر می‌یابد.

تبصره ۲: متقاضیان پروانه اکتشاف موظفند در زمان تعیین و تحویل محدوده بلامعارض، مبلغی را براساس تعرفه‌ای که سالانه از طرف وزارت صنعت، معدن و تجارت پیشنهاد می‌شود و در شورای عالی معادن به تصویب می‌رسد پرداخت نمایند.

تبصره ۳: دارندگان پروانه اکتشاف به استثناء مالک یا مالکان شخصی در ملک خود یا موقوفات موظفند از زمان صدور پروانه اکتشاف، سالانه به ازاء هر کیلومتر مربع از محدوده اکتشافی، مبلغی را به دولت پرداخت نمایند.

میزان این مبلغ هر سال به پیشنهاد وزارت صنعت، معدن و تجارت و تصویب شورای عالی معادن تعیین می‌شود.

تبصره ۴: درآمدهای ناشی از اجرای تبصره‌های (۲) و (۳) این ماده به

حساب خزانه داری کل واریز و معادل آن در بودجه سالانه وزارت صنعت، معدن و تجارت برای توسعه معادن با اولویت اکتشاف منظور می‌گردد.

ماده ۱۲: ماده ۱۴ قانون به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۱۴: دارنده پروانه بهره‌برداری باید درصدی از بهای ماده معدنی موضوع پروانه را به نرخ روز در سر معدن به صورت استخراج شده یا کانه آرای شده یا فرآوری شده در چهارچوب بودجه مصوب به تشخیص وزارت صنعت، معدن و تجارت به عنوان حقوق دولتی به وزارت صنعت، معدن و تجارت پرداخت نماید. ضوابط تعیین زمان و میزان درصد یاد شده با توجه به عوامل مؤثری همچون محل و موقعیت معدن، شرایط و موقعیت منطقه، میزان و نوع کانه آرای، وضعیت ذخیره معدنی، روش استخراج، تعهدات و سود ترجیحی بهره‌بردار در آیین‌نامه اجرائی این قانون مشخص می‌شود. درآمدهای حاصل از اجرای این ماده به حساب خزانه داری کل کشور منظور می‌گردد.

تبصره ۱: مبنای قیمت پایه ماده معدنی به منظور تعیین حقوق دولتی در ماده معدنی که از طریق مزایده موضوع ماده (۱۰) این قانون واگذار می‌شود، در آیین‌نامه اجرائی تعیین می‌شود.

تبصره ۲: درصد یاد شده برای میزان ماده معدنی کانه آرای شده یا فرآوری شده فقط برای دارندگان پروانه بهره‌برداری معادن که اقدام به عملیات کانه آرای یا فرآوری ماده معدنی می‌نمایند، تعیین می‌شود. در غیر این صورت بهای ماده معدنی مستخرجه در سر معدن برای تعیین درصد مذکور ملاک است.

تبصره ۳: حقوق دولتی برای دارندگان اجازه برداشت، میانگین حقوق دولتی معادن مجاور محل برداشت است. بررسی‌های آزمایشگاهی و کاربردی تا میزان یک تن از پرداخت حقوق یاد شده معاف است.

تبصره ۴: دولت مکلف است درآمد حاصل از اجرای این ماده را همه

ساله در بودجه سالانه منظور نماید تا حداقل شصت و پنج درصد (۶۵٪) آن در چهارچوب قوانین و مقررات مالی کشور و در راستای اجرای بهینه تکالیف و مأموریت‌های توسعه بخش معدن و صنایع معدنی کشور توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت هزینه گردد.

تبصره ۵: بهره برداران معدنی که در جهت بهره‌برداری بهینه و صیانت از ذخایر معدنی، ارتقاء بهره‌وری و تحقیق و توسعه و اکتشاف و حفظ محیط زیست در معدن مربوط اقدام نمایند، با تأیید شورای عالی معادن از پرداخت حداکثر تا بیست درصد (۲۰٪) حقوق دولتی معاف می‌باشند.

تبصره ۶: دولت مکلف است پانزده درصد (۱۵٪) از حقوق دولتی وصولی را به اعتبارات همان استان اضافه نماید، به طوری که تمام اعتباریاد شده جهت ایجاد زیرساخت و رفاه و توسعه شهرستان با اولویت بخشی که معدن در آن واقع شده، اختصاص یابد.

تبصره ۷: میزان استخراج مندرج در پروانه بنا به درخواست بهره‌بردار و تأیید وزارت صنعت، معدن و تجارت قابل افزایش یا کاهش است. حقوق دولتی براساس آخرین اصلاحات به میزان مندرج در پروانه اخذ می‌گردد و در مواردی که عدم استخراج به میزان مندرج در پروانه بهره‌برداری، خارج از ید و اراده بهره‌بردار باشد، با تأیید شورای عالی معادن می‌تواند برابر میزان استخراج واقعی محاسبه گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

باسمه تعالی

شماره: ۹۵/۱۰۰/۴۸۴

تاریخ: ۹۵/۲/۲۰

دبیر

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای علی محمدی
نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف وامور خیریه

با سلام و تحیت؛

عطف به نامه های شماره ۹۴/۱۱۷۸۳۸۸ مورخ ۹۴/۱۲/۲۵ و شماره

۹۴/۷۷۳۱۸۸ مورخ ۹۴/۸/۲۷؛ موضوع در جلسه مورخ ۱۳۹۵/۲/۱۵

فقهای معظم شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر فقها به شرح

ذیل اعلام می‌گردد:

گرفتن درصدی از بهای ماده معدنی که جزء عرفی یا تابع اراضی موقوفه است به عنوان حقوق دولتی خلاف موازین شرع شناخته شد.

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

آیین نامه کمک به احداث مساجد، مصلاها
و مدارس علمیه به عنوان هزینه قابل قبول
(مصوب ۱۳۸۷/۷/۲۳)

باسمه تعالی

شماره: ۱۳۴۰۲۰/ت ۴۱۰۶۵ هـ

تاریخ: ۱۳۸۷/۸/۵

وزارت امور اقتصادی و دارایی - وزارت صنایع و معادن

هیأت وزیران در جلسه ۱۳۸۷/۷/۲۳ بنا به پیشنهاد وزارت امور
اقتصادی و دارایی و به استناد ماده ۱۴۷ قانون مالیات های مستقیم -
مصوب ۱۳۶۶ - تصویب نمود:

کمک های اشخاص حقیقی و حقوقی برای احداث مساجد، مصلاها و
مدارس علمیه به عنوان هزینه های قابل قبول مالیاتی تلقی می شود.

«ادارات اوقاف وامور خیریه تنها مرجع تأیید اسناد هزینہ کمک اشخاص حقیقی و حقوقی برای احداث مساجد می باشند».

معاون اول رئیس جمهور- پرویز داودی

آیین نامه کمک به احداث مساجد... - مصوب ۱۳۸۷ / ۱۷۷

باسمه تعالی

شماره: ۱۵۷۳۷۳ / ت ۴۱۳۴۷ هـ

تاریخ: ۱۳۸۷/۹/۵

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت امور اقتصادی و دارایی وزارت صنایع و معادن

هیأت محترم وزیران در جلسه ۱۳۸۷/۸/۲۶ بنا به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و به استناد ماده ۱۴۷ قانون مالیات های مستقیم - مصوب ۱۳۶۶ - تصویب نمود:

متن زیر به انتهای تصویب نامه شماره ۱۳۴۰۲۰/ت ۴۱۰۶۵ هـ مورخ ۱۳۸۷/۸/۵ الحاق می گردد:

«ادارات اوقاف و امور خیریه تنها مرجع تأیید اسناد هزینه کمک اشخاص حقیقی و حقوقی برای احداث مساجد می باشند».

معاون اول رئیس جمهور - پرویز داودی

